

Α. ΚΟΝΤΟΜΑΡΗ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ
ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ
ΤΗΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ἐγκεκριμένη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀριθμὸς ἐγκρίσεως 2313)1616

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
ΟΔΟΣ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 3^Δ & ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23
1936

17245

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγῖδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς
«Εστίας».

Έργοστάσιον Γραφικών Τεχνών Έκδοτικοῦ Οίκου «Ελευθερουδάκης» Α.Ε.
Αθήναι — Παπαδιαμαντόπούλου 44

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τί είναι Κατήχησις.

Κατά τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ νὰ γίνη κανεὶς Χριστιανὸς ἔπειτε πρῶτον νὰ μάθῃ τὶ πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ δεύτερον, τὶ πρέπει νὰ πράττῃ, καὶ ὑστερα νὰ βαπτισθῇ.

“Ολη αὐτὴ ἡ προετοιμασία ἐγίνετο μὲ μίαν προφορικὴν διδασκαλίαν, ποὺ ἐλέγετο Κατήχησις.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἐδιδάσκοντο τὴν Κατήχησιν ἐλέγοντο κατηχούμενοι, καὶ δταν ἐβαπτίζοντο ἐλέγοντο πιστοί.

“Οταν ἡ Ἐκκλησία κατόπιν ἐκανόνισε νὰ βαπτίζωνται οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, ἡ κατήχησις τῶν παίδων ἐγίνετο ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 7 χρόνων.

Τί θὰ μᾶς διδάξῃ τὸ μάθημα τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Κατηχήσεως.

Μὲ τὸ μάθημα αύτὸ θὰ διδαχθῶμεν πρῶτον ὅλας τὰς ἀληθείας τῆς πίστεώς μας, τὰς δποίας ἐδίδαξεν ὁ Χριστός μας καὶ τὰς δποίας ὁφείλομεν νὰ παραδεχώμεθα. Καὶ δεύτερον θὰ μάθωμεν ποῖα καθήκοντα ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον μας καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν μας καὶ τὰ δποία ὁφείλομεν νὰ ἔκτελῶμεν

Αἱ ἀλήθειαι τῆς πίστεώς μας εύρισκονται, σύντομα γραμμέναι, εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως (τὸ Πιστεύω), τὰ δὲ καθήκοντά μας γράφονται εἰς τὸν Δεκάλογον.

Αἱ πηγαὶ τῆς Χριστιανικῆς Κατηχήσεως.

“Ολαι αύται ἀι ἀλήθειαι, τὰς δποίας περιέχουν τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως καὶ ὁ Δεκάλογος, πηγάζουν ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν. Δι’ αύτὸ λέγονται καὶ πηγαὶ τῆς Κατηχήσεως.

α'. Τί είναι ή Ἀγία Γραφή.

Ἡ Ἀγία Γραφὴ εἶναι μία συλλογὴ ἀγίων καὶ θείων βιβλίων, δπου είναι γραμμένος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸν δποῖον ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Θεοῦ ἐγράφη ἀπὸ συγγραφεῖς, τοὺς δποίους ὡδήγει τὸ Ἀγίον Πνεῦμα, καὶ δι' αὐτὸς ἡ Ἀγία Γραφὴ λέγεται Θεόπνευστος.

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ διαιρεῖται εἰς δύο μικροτέρας συλλογὰς βιβλίων, καὶ ἡ μὲν μία λέγεται Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ δὲ ἄλλη Καινὴ Διαθήκη.

1) Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι μία συλλογὴ βιβλίων, τὰ δποῖα περιέχουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν δποῖον ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς Ἰσραὴλίτας, πρὶν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον, ὁ Χριστός. Ἡ φανέρωσις (ἀποκάλυψις) τοῦ θείου λόγου ἔγινε τότε μὲ τοὺς Πατριάρχας, μὲ τὸν Μωϋσῆν καὶ μὲ τοὺς Προφήτας. Μὲ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτὴν προητοίμασσαν οἱ θεόπνευστοι αὐτοὶ ἄνδρες τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ ἐννοήσουν καλύτερα καὶ νὰ πιστεύσουν τὰς θείας ἀληθείας, τὰς δποίας θὰ ἐδίδασκεν ὁ Χριστός, δταν θὰ ἥρχετο εἰς τὸν κόσμον.

2) Ἡ Καινὴ Διαθήκη.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι καὶ αὐτὴ μία ἄλλη συλλογὴ βιβλίων, δπου εὑρίσκεται ὁ θεῖος λόγος, τὸν δποῖον ἐφανέρωσεν ὁ Θεός εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός. Ἡ φανέρωσις τώρα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ γίνεται τελείᾳ μὲ τὸν Χριστὸν καὶ μὲ τοὺς ἀποστόλους. Καὶ ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις ὅλων τῶν προφητειῶν τῆς Παλ. Διαθήκης καὶ εἰς αὐτὸν εὑρίσκεται ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, τὴν δποίαν ἐλάβομεν μὲ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ.

3) Ποῖα είναι τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς;

“Ολα τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι 76, ἀπὸ τὰ δποῖα 49 ἀποτελοῦν τὴν Παλ. Διαθήκην καὶ 27 τὴν Καινὴν Διαθήκην.

α) Τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης.

1). *Ιστορικά*. Τὰ 49 βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης ἐγράφησαν εἰς διαφόρους ἑποχάς καὶ ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς. Καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ περιγράφουν τὴν ἴστορίαν τῶν Ἐβραίων καὶ τὴν φανέρωσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Δι' αὐτὸν τὰ βιβλία αὐτὰ λέγονται ἴστορικά· καὶ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) *Ἡ Γένεσις*, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἴστορίαν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἴστορίαν τῶν Ἐβραίων μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωσήφ.

2) *Ἡ Ἔξοδος*, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἴστορίαν τῶν Ἐβραίων εἰς τὴν Αἴγυπτον.

3) *Τὸ Δευτερικόν*, τὸ ὅποιον ὅμιλετι διὰ τὰς θυσίας καὶ ἔορτὰς τῶν Ἐβραίων, τὰς ὁποίας ἐτέλουν οἱ ιερεῖς Λευΐται.

4) *Οἱ Ἀριθμοί*, ὅπου περιγράφεται ἡ πλάνη τῶν Ἐβραίων εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἡ ἀριθμησίς των.

5) *Τὸ Δευτερονόμιον*. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸν ἐπαναλαμβάνεται ὁ Μωσαϊκὸς νόμος διὰ δευτέραν φοράν.

Αὐτὰ τὰ πέντε βιβλία (τεύχη) λέγονται μαζὶ Πεντάτευχος, τὰ ἔγραψε δέ ὁ Μωϋσῆς.

6) *Οἱ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ*. Τὸ βιβλίον αὐτὸν περιγράφει τὴν ἴστορίαν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν Ἐβραίων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσῆ.

7) *Οἱ Κριταί*. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιγράφεται ἡ ἴστορία τῶν Ἐβραίων εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Κριτῶν.

8) *Ἡ Ρούθ*. Τὸ βιβλίον τοῦτο περιγράφει τὴν ἴστορίαν τῆς Ρούθ, ἡ ὁποία ἔγινεν ἡ προμήτωρ τοῦ Χριστοῦ.

9) *Τὰ 4 βιβλία τῶν Βασιλειῶν*, τὰ ὁποῖα διηγοῦνται τὴν ἴστορίαν τῶν Ἐβραίων ἀπὸ τὸν Κριτὴν Σαμουὴλ ἕως τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἐβραίων ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους.

10) *Τὰ δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων*. Ταῦτα συμπληρώνουν δσα παραλείπονται εἰς τὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν. Εἶναι ωσάν ἔνα ήμερολόγιον τῆς ἴστορίας τῶν Ἐβραίων.

11) *Τὰ δύο βιβλία τοῦ Ἐσδρα*. ‘Ο’ Ἐσδρας ἥτο ἔνας ἀπὸ τοὺς μορφωμένους Ἐβραίους, ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Βαβυλωνίων.

12) *Τὸ βιβλίον τοῦ Νεεμία*. Τοῦτο περιγράφει τὴν ἴστορίαν τοῦ διοικητοῦ τῶν Ἐβραίων Νεεμία, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν.

13) Τὸ βιβλίον τοῦ Τωβίτ, τὸ ὅποιον περιγράφει τὴν ἱστορίαν τοῦ καλοῦ Τωβίτ καὶ τοῦ υἱοῦ του Τωβία. Ἡσαν καὶ αὐτοὶ αἰχμάλωτοι τῶν Βαβυλωνίων.

14) Τὸ βιβλίον τῆς Ἰουδίθ. Ἡ Ἰουδίθ ἦτο μία ἡρωϊκὴ γυναῖκα, ἡ ὁποία ἤλευθέρωσε τὴν πατρίδα της ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους. Τὸ βιβλίον αὐτὸ περιγράφει τὴν ἡρωϊκὴν ἱστορίαν τῆς.

15) Τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθήρ, τὸ ὅποιον περιγράφει τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐβραΐας Ἐσθήρ, ἡ ὁποία ἔσωσε τοὺς πατριώτας τῆς ἀπὸ τοὺς Πέρσας.

16) Τὰ τεία βιβλία τῶν Μακκαβαίων. Οἱ Μακκαβαῖοι μὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς πολέμους των ἤλευθέρωσαν τὴν Παλαιστίνην ἀπὸ τὸν Ἀντίοχον. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην.

2. Διδακτικά. Ἐπτὰ ἄλλα βιβλία περιέχουν διδακτικὰ διηγήματα καὶ εἶναι γραμμένα ὡσὰν ποιήματα. Δι’ αὐτὸ λέγονται διδακτικὰ ἢ ποιητικά· καὶ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ, τὸ ὅποιον περιγράφει τὴν διδακτικὴν ἱστορίαν τοῦ εὔσεβοῦ Ἰώβ.

2) Τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν, τὸ ὅποιον λέγεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τὸ Ψαλτήριον τοῦ Δαβὶδ καὶ περιέχει 150 ψαλμούς τοῦ Δαβὶδ καὶ ἄλλων.

3) Τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν, τὸ ὅποιον περιέχει συλλογὴν διδακτικῶν παροιμιῶν τὰς ὁποίας ἔγραψεν ὁ Σολομὼν.

4) Τὸ βιβλίον τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, τὸ ὅποιον ἔγραψεν ὁ Σολομὼν καὶ εἰς αὐτὸ περιγράφει τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν.

5) Τὸ βιβλίον Ἀσματος τῶν ἀσμάτων, γραμμένον καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Σολομῶντα, τὸ ὅποιον περιγράφει τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἐβραίους.

6) Τὸ βιβλίον τῆς Σοφίας Σολομῶντος, ὃπου γράφεται, πώς ἡ πηγὴ κάθε σοφίας εἶναι ὁ Θεός.

7) Τὸ βιβλίον τῆς Σοφίας Σειράχ. Τοῦτο εἶναι μία συλλογὴ σοφῶν συμβουλῶν, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ὁ σοφὸς Ἰησοῦς τοῦ Σειράχ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

3. Προφητικά. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι καὶ 16 βιβλία, τὰ ὁποῖα περιέχουν τὰς προφητείας τῶν προφητῶν. Δι’ αὐτὸ λέγονται προφητικὰ καὶ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Ὁσηέ, 2) Ἀμάς, 3) Μιχαίας, 4) Ἰωήλ, 5) Ὁβδιού,
6) Ἰωνᾶς, 7) Ναούμ, 8) Ἀββακούμ, 9) Σοφονίας, 10) Ἀγ-
γαῖος, 11) Ζαχαρίας, 12) Μαλαχίας, 13) Ἡσαΐας, 14) Ἰερε-

μίας (Θρῆνοι τοῦ Ἱερεμία, ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερεμία, Βαρούχ, γραμματεὺς τοῦ Ἱερεμία), 15) Ἱεζεκιὴλ καὶ 16) Δανιήλ.

Εἰς τὰ βιβλία τῶν αὐτὰ οἱ Προφῆται κατακρίνουν τὰς κακίας καὶ τὴν ἀσέβειαν τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἰερέων καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ προφητεύουν ὅτι θά ἔλθῃ ὁ Μεσσίας διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.

“Ολα αὐτὰ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἐβραϊκὴν γλῶσσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Β' καὶ Γ' βιβλία τῶν Μακκαβαίων, ποὺ ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑλληνικήν.

Εἰς τὸ ἔτος 250 π.Χ. εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔγινεν ἡ μετάφρασις ὅλων τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀπὸ 70 μεταφραστὰς Ἐβραίους, γνωρίζοντας τὴν Ἑλληνικήν, καὶ δι’ αὐτὸ λέγεται ἡ μετάφρασις τῶν Ἐβδομήκοντα καὶ σημειοῦται μὲ τὸ κεφαλ. Ο’, ποὺ σημαίνει 70.

β) Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Καὶ τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, δηλαδὴ εἰς ιστορικά, εἰς διδακτικά καὶ εἰς προφητικά.

1. *Ιστορικά*. Τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι πέντε, τὰ ἀκόλουθα: 1) Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, 2) Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου, 3) Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ, 4) Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου καὶ 5) Αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων, τὰς δοποίας ἔγραψεν δὲ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.

Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια περιγράφουν τὸν βίον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν του. Αἱ δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων περιγράφουν τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀποστόλων.

2. *Διδακτικά*. Τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι αἱ 14 ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὰς δοποίας ἔστειλεν εἰς διαφόρους ἐκκλησίας ἢ εἰς πρόσωπα καὶ αἱ 7 καθολικαὶ ἐπιστολαὶ, τὰς δοποίας ἔστειλαν οἱ ἀπόστολοι εἰς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν (καθολικήν). ‘Ο σκοπός, διὰ τὸν δοποῖον ἐγράφησαν δλαι αὐταὶ αἱ ἐπιστολαὶ, ἥτο διδακτικός. Δι’ αὐτὸ λέγονται διδακτικαὶ καὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου: 1) Μία πρὸς τοὺς Ρωμαίους, 2) Δύο πρὸς τοὺς Κορινθίους, 3) Μία πρὸς Γαλάτας, 4) Μία πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, 5) Μία πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, 6) Μία πρὸς τοὺς Κολοσσαῖς, 7) Δύο πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, 8) Δύο πρὸς τὸν Τιμόθεον, 9) Μία

πρὸς τὸν Τίτον, 10) Μία πρὸς τὸν Φιλήμονα, καὶ 11) Μία πρὸς τοὺς Ἐβραίους.

Αἱ καθολικαὶ εἰναι: 1) Μία τοῦ Ἰακώβου, 2) Δύο τοῦ Πέτρου, 3) Τρεῖς τοῦ Ἰωάννου, καὶ 4) Μία τοῦ Ἰούδα.

3. *Προφητικά.* "Ἐνα μόνον βιβλίον εἶναι προφητικὸν καὶ λέγεται Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου. Εἰς αὐτὸ δ' Ἰωάννης προφητεύει τὴν νίκην τῆς θρησκείας μας ἐναντίον τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας. Ἐπίσης προφητεύει διὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Διὰ τοῦτο λέγεται προφητικόν.

"Ολα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μόνον τὸ Εὐαγγέλιοντοῦ Ματθαίου εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγράφη εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν καὶ ὅστερα ἐγράφη ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν.

Τί εἶναι Ἱερὰ Παράδοσις.

Προτοῦ νὰ γραφοῦν τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔξηπλώνετο ἡ Ἑκκλησία, ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν τῶν ἀποστόλων.

'Αλλὰ καὶ δταν ἐγράφησαν τὰ βιβλία ἔξηκολούθει νὰ διαδίδεται τὸ προφορικὸν αὐτὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα, γιατὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γραφοῦν δλα δσα εἶπε καὶ ἔκαμεν δ Ἀριστός καὶ οἱ ἀπόστολοι. Δι' αὐτὸ καὶ δ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης γράφει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον του: «Ἐστι δὲ καὶ ἄλλα πολλά, ἄτινα ἐποίησεν δ Ἰησοῦς, ἄτινα, ἀν γράφηται καθ' ἔν, οὐδὲ αὐτόν, οἶμαι, τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία»: Δηλαδὴ «ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολλά, τὰ ὅποια ἔκαμεν δ Ἀριστός, ποὺ ἀν ἐγράφονταν καθὲν χωριστά, οὕτε δλος δ κόσμος δὲν θὰ ἥμποροῦσε νὰ χωρέσῃ δλα αὐτὰ τὰ βιβλία».

Αὐτὸς λοιπὸν δ ἄγραφος λόγος τοῦ Θεοῦ, ποὺ τὸν διέδιδαν οἱ ἀπόστολοι, λέγεται Ἱερὰ Παράδοσις.

'Η Παράδοσις αὐτὴ εἶναι μία συνέχεια τῆς γραπτῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ συμ πληρώνει τὸν γραπτὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Τὴν παράδοσιν αὐτὴν διατηροῦσιν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ στόμα εἰς στόμα μέχρι τῆς ἐποχῆς ποὺ ἔζων οἱ Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας καὶ ἔγιναν αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι.

Τότε, διὰ νὰ μὴ λησμονηθῆ δ ἄγραφος αὐτὸς λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸν ἔγραψαν οἱ Πατέρες εἰς τὰ συγγράμματά των καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι εἰς τὰς ἀποφάσεις των.

”Ετοι διατηρεῖται ή Παράδοσις ἀμετάβλητος μέχρι σήμερον καὶ εἶναι ή δευτέρα πηγὴ τῆς Κατηχήσεως.

Χωρὶς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν δὲν θὰ ἡμπορούσαμεν νὰ καταλάβωμεν καλὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ δὲν θὰ ἡξεύραμεν, πῶς πρέπει νὰ τελοῦμεν τὰ μυστήρια καὶ ἄλλα ἔθιμα τῆς Ἑκκλησίας μας, ποὺ γράφονται μόνον εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν.

”Πως π.χ. τὰ ἔγκαία τῶν ναῶν, αἱ ἄγιαι εἰκόνες, τὰ φῶτα τοῦ ναοῦ, τὸ θυμίαμα, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, τὰ ἄμφια τῶν ιερέων κλπ.

”Η Ἑκκλησία μας δίδει τὴν ἴδιαν ὀξίαν εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, τὴν δποίαν δίδει καὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Δι’ αὐτὸ δ ἀπόστολος Παῦλος μᾶς παραγγέλλει μὲ τὴν ἐπιστόλην του πρὸς τοὺς Κορινθίους νὰ φυλάττωμεν τὰς παραδόσεις, «τὰς παραδόσεις κατέχετε».

”Η Ἀγία Γραφὴ καὶ ή Ἱερὰ Παράδοσις περιέχουν δλην τὴν γραπτὴν καὶ ἄγραφον ιστορίαν τῆς θρησκείας μας.

Tί εἶναι θρησκεία.

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, βλέποντες τὰ μεγαλεῖα τῆς γύρω τῶν φύσεως καὶ τὰς δυνάμεις τῆς (εὔεργετικάς καὶ καταστρεπτικάς), ἐθαύμασαν καὶ ἡσθάνθησαν ἀμέσως καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν.

”Ἐπίστευαν δτι δλα αὐτὰ φανερώνουν μίαν ἀνωτέραν δύναμιν, ή δποία ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὸν κυβερνᾶ.

”Ἡνδησαν, πῶς αὐτὴ ή δύναμις εἶναι ἀνωτέρα τῶν καὶ ἀπ’ αὐτὴν ἐξαρτῶνται.

”Ολα αὐτὰ ποὺ ἡσθάνθησαν τὰ ἐφανέρωσαν μὲ φόβον καὶ εύσέβειαν εἰς τὴν δύναμιν αὐτήν, τὴν δποίαν ὡνδμασαν Θεόν.

Τὸ αἴσθημά των αὐτὸ ἦτο ἔμφυτον, δηλαδὴ τὸ κατάλαβαν νὰ βγαίνῃ μόνο του ἀπὸ μέσα τους χωρὶς νὰ τὸ θέλουν.

”Η σχέσις τῶν λοιπὸν αὐτὴ πρὸς τὸν Θεόν εἶναι ή θρησκεία.

Aἱ διάφοροι θρησκεῖαι.

Αὐτὸ τὸ ἔμφυτον θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων ἐπῆρε διαφόρους μορ-

φάς, διότι δύναμος ἔπαινε νὰ πιστεύῃ εἰς ἕνα Θεόν καὶ περιέπεσεν εἰς ἀμαρτίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ πιστεύουν διαφόρους θεούς. "Ἐφυγαν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀρχικήν θρησκείαν, ποὺ εἶχαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, καὶ ἐπίστευσαν πολλούς θεούς:

"Ἔτσι ἔγιναν διάφορα εἰδή θρησκειῶν.

Τὰ εἰδή αὐτὰ τῶν θρησκειῶν χωρίζομεν εἰς δύο τάξεις.

α) Εἰς τὰς πολυθεϊστικὰς καὶ β) εἰς τὰς μονοθεϊστικὰς θρησκείας.

α) Αἱ πολυθεϊστικαὶ θρησκεῖαι.

Πολυθεϊστικαὶ θρησκεῖαι λέγονται ἐκεῖναι, τῶν δοπίων οἱ ὄπαδοι ἐθεοποίησαν τὰ διάφορα ἄψυχα ἀντικείμενα τῆς φύσεως καὶ δι' αὐτὸν αἱ θρησκεῖαι αὐταὶ λέγονται καὶ φυσικαὶ.

"Ἄλλοι ἐθεοποίησαν τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα (ἀστρολατρεῖα). "Άλλοι πάλιν ἐθεοποίησαν διάφορα ζῶα (ζωολατρεῖα).

Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰδή αὐτὰ τῶν θρησκειῶν εἶναι τὰ ἔνδηστα:

1) Ὁ Φετιχισμός. Οἱ ὄπαδοι τῆς θρησκείας αὐτῆς θεοποιοῦν ἄψυχα ἀντικείμενα, διότι πιστεύουν, πώς μέσα σ' αὐτὰ ὑπάρχουν πνεύματα. Τὸ ὄνομα Φετιχισμός εἶναι ἀπὸ τὴν ξένην λέξιν Φετίχ, ποὺ σημαίνει ἄψυχον ἀντικείμενον.

2) Ὁ Βραχμανισμός. Ἡ θρησκεία αὐτὴ εἶναι ἴνδικὴ καὶ ὄνομάζεται ἔτσι ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ Βράχμα, ποὺ σημαίνει θεῖος λόγος. Ἡ θρησκεία αὐτὴ παρουσιάσθη κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ.

3) Ὁ Βουδισμός. Εἶναι καὶ αὐτὴ θρησκεία τῶν Ἰνδῶν καὶ τὸ ὄνομά της ἐπήρε ἀπὸ τὸν ἴδρυτήν της, ποὺ ἐλέγετο Γοτάμα Βούδας, κατὰ τὸ ἔτος 560 π.Χ.

'Αστρολάτραι ἦσαν οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Πέρσαι. Ζωολάτραι ἦσαν οἱ Αἴγυπτοι, ποὺ ἐθεοποίουν τὸν κροκόδειλον καὶ τὸν βοῦν.

β) Μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι.

Οἱ ὄπαδοι τῶν θρησκειῶν αὐτῶν παραδέχονται ἕνα μόνον Θεόν, δι' αὐτὸν αἱ θρησκεῖαι αὐταὶ λέγονται μονοθεϊστικαὶ καὶ εἶναι τρεῖς:

1) 'Η 'Ιουδαϊκή θρησκεία. 'Ιδρυτής αύτῆς εἶναι ὁ Μωϋσῆς, ποὺ ἐγεννήθη τὸν IE' αἰῶνα π.Χ.

'Ο Μωϋσῆς ἐδίδασκε, πώς ἔνας μόνος Θεὸς ὑπάρχει, ἀλλὰ ἀνήκει εἰς μόνους τοὺς Ἰσραηλίτας. "Οτι δ ἀνθρώπος πρέπει νὰ φοβῇται τὸν Θεόν, δπως ὁ δοῦλος φοβεῖται τὸν Κύριόν του. Καὶ οἱ Ἰσραηλίται διὰ νὰ δείξουν τὸν φόβον των εἰς τὸν Θεόν, προσέφεραν θυσίας ἀπὸ ζῷα, τὰ δποῖα ἔκαιαν.

2) 'Ο Χριστιανισμός. Εἶναι ἡ τελεία θρησκεία, ποὺ ἐδίδαξεν εἰς τὸν κόσμον δ. Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. 'Η θρησκεία αύτὴ διακρίνεται διὰ τὴν θείαν υπεροχήν της ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας θρησκείας.

3) 'Η Μωαμεθανική θρησκεία. 'Ιδρυτής της εἶναι ὁ Μωάμεθ, ποὺ ἐγεννήθη τὸ 570 μ.Χ. ἐδίδασκε, πώς ἔνας Θεὸς ὑπάρχει καὶ δτι αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ πιὸ ἐπίσημος προφήτης του, διότι εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε τὸ θέλημά του, μὲ τὸν ἄγγελον Γαβριήλ. 'Η θρησκεία αύτὴ διεδόθη εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ εἶναι μία ἀνάμιξις θρησκευτικῶν ἰδεῶν Χριστιανῶν καὶ Ἐβραίων.

'Ο Μωαμεθανισμὸς διδάσκει, δτι ἔνας Θεὸς ὑπάρχει παντοδύναμος καὶ παντοκράτωρ. "Οτι τὸ Κοράνιον εἶναι τὸ ἱερὸν βιβλίον, ποὺ περιέχει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. "Οτι ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου στηρίζεται εἰς τὸ πεπρωμένον (κι-σμέτ). "Οτι ὑπάρχει μέλλουσα ζωὴ καὶ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.

Αἱ δύο πρῶται θρησκεῖαι, ἡ 'Ιουδαϊκὴ καὶ ἡ Χριστιανική, λέγονται καὶ θρησκεῖαι ἀποκεκαλυμμέναι. Δηλαδὴ δ Θεὸς μόνον μὲ αὐτὰς ἀπεκάλυψε (ἐφανέρωσε) τὸ θέλημά του.

'Ο Θεός, ἀφοῦ εἶδε, πώς δ κόσμος ἐφθασεν εἰς τετοιαν ἐλεεινὴν κατάστασιν, νὰ λατρεύῃ τὰ κτίσματα ἀντὶ τοῦ κτίσαντος αὐτὰ Θεοῦ, ἐφανέρωσε τὸ θέλημά Του διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον αὐτὸν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀμαρτίας.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα τὸ ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς Ἐβραίους μὲ τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς Προφήτας καὶ ὑπεσχέθη, δτι θὰ στείλῃ τὸν Υἱόν του διὰ τὴν σωτηρίαν των. "Ἐπειτα τὸ ἐφανέρωσε τελείως εἰς δλους τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς ἀποστόλους.

‘Ο Χριστιανισμός.

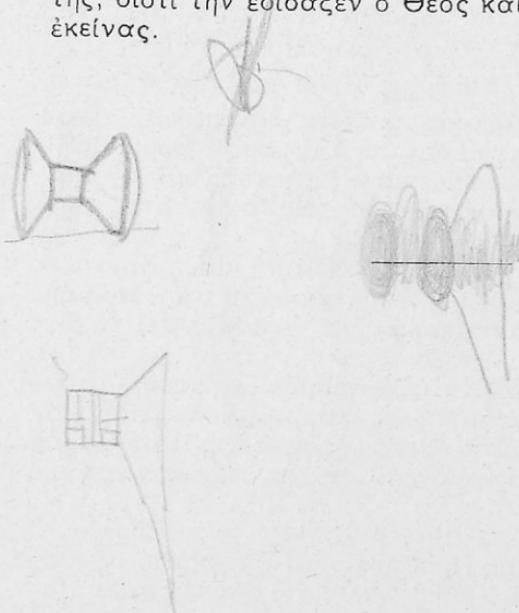
‘Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μόλις ἐβαπτίσθη ἥρχισε τὸ θεῖον κήρυγμά του μέχρι τοῦ θανάτου του. Καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνάστασίν του μέχρι τῆς Ἀναλύψεως τὸ ἔξη-κολούθησεν ἴδιαιτέρως εἰς τοὺς μαθητάς του.

Τρία ἦταν διήρκεσε τὸ κήρυγμά του αὐτὸ καὶ τὸ διά-στημα αὐτὸ τῆς διδασκαλίας του ἀποτελεῖ τὸν δημόσιον βίον του, διότι ἐκήρυττε δημοσίως εἰς τὸν λαόν.

Γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἰστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης ὅτι ἐδίδασκεν εἰς τὰς συναγωγάς, εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ναοῦ καὶ εἰς τὸ ὑπαίθρον καὶ ὅτι ὁ λαός τὸν ἤκουε μὲ θαυμα-σμὸν καὶ εὐλάβειαν.

Μὲ τὴν διδασκαλίαν του αὐτὴν ἐθεμελίωσε τὴν νέαν θρησκείαν του, τὴν δόποιαν λέγομεν Χριστιανικὴν θρη-σκείαν ἢ Χριστιανισμόν.

‘Η θρησκεία αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ καὶ διακρί-νεται ἀπὸ τὰς ἄλλας θρησκείας, διὰ τὴν θείαν ύπεροχήν της, διότι τὴν ἐδίδαξεν ὁ Θεός καὶ ὅχι οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ἐκείνας.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΜΑΣ

Τὸ Σύμβολον.

Διὰ νὰ εἴμεθα πραγματικοὶ ὄρθδοξοι Χριστιανοὶ καὶ διὰ νὰ μὴ πλανώμεθα εἰς τὴν πίστιν μας, ὅφελομεν νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβῶς τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν.

Αἱ ἀλήθειαι ἐκεῖναι, ποὺ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ πιστεύωμεν, λέγονται δόγματα τῆς πίστεώς μας καὶ περιέχονται εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν. Δὲν εἶναι δύως εὔκολον καὶ δυνατόν νὰ διαβάσωμεν δλην τὴν Γραφὴν καὶ τὴν Παράδοσιν καὶ νὰ ἔννοήσωμεν, τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία μας ἔφρόντισε πρὸς εὔκολιαν μας νὰ κάμῃ ἐνα σύντομον διάγραμμα, τὸ δποῖον περιέχει τὰ δόγματα τῆς πίστεώς μας εἰς δώδεκα συντόμους προτάσεις, ποὺ λέγονται ἄρθρα.

Αὗτὰ τὰ δώδεκα ἄρθρα δλα μαζὶ ἀποτελοῦν τὸ «Πιστεύω μας» ἢ τὸ «Σύμβολον τῆς πίστεώς μας».

Σύμβολον λέγεται, διότι μὲ αὐτὸ δεχωρίζομεν καὶ διακρινόμεθα ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς τῆς πίστεώς μας, ποὺ εἶναι οἱ αἵρετικοι.

Λέγεται ἀκόμη καὶ «όμολογία τῆς πίστεώς μας», διότι, δταν τὸ ἀπαγγέλλωμεν, ὁμολογοῦμεν τὴν πίστιν μας.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ βιβλίου μας θὰ διδαχθῶμεν τὰ δόγματα τῆς θρησκείας μας, δι' αὐτὸ λέγεται μέρος δογματικόν.

·Η ιστορία τοῦ Συμβόλου μας.

·Η Ἐκκλησία μας κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἔδιδεν εἰς ἐκείνους, ποὺ προσήρχοντο εἰς τοὺς κόλπους τῆς Χρι-

στιανικής θρησκείας, μίαν σύντομον ἔκθεσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εὔκολα ἡμποροῦσαν νὰ τὴν μάθουν ἀπ' ἔξω. Αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ἡ Ἐκκλησία διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ ξέρουν τί πρέπει γενικά νὰ πιστεύουν, ἀφοῦ θὰ ἐγίνοντο Χριστιανοί. Ἡ ἔκθεσις αὐτὴ ἀπετελεῖτο ἀπό μικράς καὶ εὐκολομημονεύτους προτάσεις. Καὶ αἱ ἔκθεσις αὐταὶ ἦσαν τὰ πρῶτα Χριστιανικὰ σύμβολα.

Αὐτὴν τὴν συνήθειαν ἡ κοιλούθει ἡ Ἐκκλησία μας μέχρι τοῦ Δ' αἰώνος μ.Χ., διότε κατήρτισε τὸ σημερινὸν Σύμβολον ἡ τὸ Πιστεύω δι' δλους τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανούς.

Τὸ Σύμβολον αὐτό, ὅπως ἐμάθαμεν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἰστορίαν, τὸ συνέταξαν αἱ δύο πρῶται Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι. Ἡ μία εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας κατὰ τὸ ἔτος 325 μ.Χ. ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἐναντίον τοῦ αἱρετικοῦ Ἀρείου, ποὺ δὲν παρεδέχετο τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἄλλη ἔγινεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ ἔτος 381 μ.Χ. ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Α' ἐναντίον τοῦ αἱρετικοῦ Μακεδονίου, ποὺ δὲν παρεδέχετο τὴν θεότητα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Ἡ ἑρμηνεία (ἔξήγησις) τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως.

Ο ΘΕΟΣ

”Ἄρθρον 1ον «Πιστεύω εἰς ἔνα Θεόν, πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων».

Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρον αὐτὸ ὁφείλομεν νὰ πιστεύωμεν εἰς ἔνα καὶ μόνον Θεόν, ποὺ εἶναι ὁ πατήρ δλων μας, ὁ παντοδύναμος καὶ δημιουργὸς τοῦ κόσμου (οὐρανοῦ καὶ γῆς) καὶ δλων ὅσα βλέπομεν καὶ ἐκείνων ποὺ δὲν βλέπομεν, δηλαδὴ τὰς ψυχάς μας καὶ τοὺς ἀγγέλους.

Τί εἶναι ὁ Θεός.

”Οταν ὁ Χριστὸς συνωμίλει μὲ τὴν Σαμαρείτιδα τῆς εἶπεν, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἔνα Πνεῦμα τέλειον «Πνεῦμα ὁ Θεός...».

”Ο Πνευματικὸς αὐτὸς Θεός δὲν ἡμπορεῖ νὰ περιορι-

σθῆται εἰς ἔνα χῶρον, ὅπως περιοριζόμεθα ἡμεῖς οἱ ἀνθρώποι καὶ διὰ τὰ κτίσματα, διότι δὲν εἶναι καμωμένος ἀπὸ σῶμα καὶ ἀπὸ ψυχῆς. Δι' αὐτὸν λέγεται ἄπειρος καὶ ἀόρατος. Εἶναι ἀκόμη καὶ αἰώνιος, δηλαδὴ δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος, διότι προτοῦ νὰ γίνη δικόσμος, διὸ Θεός ὑπῆρχε.

'Αφοῦ εἶναι αἰώνιος εἶναι καὶ ἀμετάβλητος, μένει δηλαδὴ πάντοτε διδιος. Δὲν παθαίνει καμμίαν μεταβολήν, διότι ἂν ἐπάθαινε μεταβολὴν δὲν θὰ ἦτο τότε Θεός τέλειος.

'Ο Θεός λοιπὸν εἶναι Πνεῦμα τέλειον, εἶναι ἄπειρος, εἶναι αἰώνιος καὶ ἀόρατος, εἶναι ἀμετάβλητος. Καὶ διὰ αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν ούσίαν του, δηλαδὴ τοῦ τί εἶναι διὸ Θεός.

Ποῖα εἶναι τὰ ἴδιωματά Του.

Αὐτὰ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ούσίαν του λέγονται ἴδιώματά του ἢ ἴδιότητές του. Αὐταὶ δῆμοι αἱ ἴδιότητες ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ εἰς μόνον τὸν Θεόν. "Ἐχει δῆμος καὶ ἀλλας ἴδιότητας, ποὺ εἶναι δλαι ἐκεῖναι αἱ ἐνέργειαι του μὲ τὰς δύοις φανερώνει τὴν ούσίαν του εἰς τὸν κόσμον.

'Ο Θεός π.χ. εἶναι ἀγαθός, ἀλλὰ τὸ ἴδιωμά του αὐτὸν δὲν τὸ θέλει διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνον, ἀλλὰ τὸ μεταδίδει καὶ εἰς ήμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν θέλει δηλαδὴ νὰ εἶναι μόνος του ἀγαθός, ἀλλὰ νὰ πλησιάσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀγαθότητά του.

'Επειδὴ αἱ ἐνέργειαι του αὐταί, ποὺ φανερώνουν τὰς ἴδιότητάς του εἰς τὸν κόσμον, γίνονται μὲ τρεῖς τρόπους, δι' αὐτὸν καὶ αἱ ἴδιότητες διαιροῦνται εἰς τρία εἴδη. Καὶ εἶναι αἱ ἔξης:

α) Αἱ φυσικαὶ ἴδιότητες. β) Αἱ λογικαὶ ἴδιότητες καὶ γ) Αἱ ἡθικαὶ ἴδιότητες τοῦ Θεοῦ.

α'. Αἱ φυσικαὶ ἴδιότητες.

Αὐταὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν ούσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι αἱ ἔξης:

1) 'Η πανταχοῦ παρουσία του. 'Ο Δαβὶδ εἰς ἔνα ψαλμόν του (138ον) λέγει: «Ποῦ νὰ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ νὰ φύγω; 'Εὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εὑρίσκεσαι· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν "Ἄδην, ἐκεῖ παρευρίσκεσαι πάλιν». Μὲ

αύτούς τούς ώραίους λόγους διαβίδ περιγράφει, διτι διθέδις εύρισκεται εἰς συνεχή ένέργειαν καὶ σχέσιν μὲ τὸν κόσμον καὶ μὲ τὸν ἀνθρώπον, χωρὶς νὰ περιορίζεται. Δηλαδὴ εύρισκεται πανταχοῦ καὶ πληροῖ τὰ πάντα.

2) *Ἡ παντοδυναμία τοῦ*. Ό εύσεβης Ἰωβ λέγει: «Γνωρίζω, Κύριε, διτι διλα δύνασαι νὰ κάμης καὶ τίποτε δὲν σοῦ εἶναι ἀδύνατον». Καὶ πραγματικὰ βλέπομεν τὴν μεγάλην του δύναμιν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν φροντίδα του περὶ αὐτοῦ, εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου μὲ τὴν θυσίαν τοῦ Υἱοῦ του. Καὶ διλα αὐτὰ ποὺ κάμνει ἡ Παντοδυναμία του εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν σοφίαν του.

β'. Αἱ λογικαὶ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ.

Αἱ ἰδιότητες αὐταὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν νοῦν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι αἱ ἔξῆς:

1) *Ἡ πανγγωσία τοῦ Θεοῦ*, ποὺ εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν δποίαν γνωρίζει τὰ πολὺ μεγάλα καὶ τὰ ἐλάχιστα. «Ολα τὰ περασμένα, τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μέλλοντα. «Ολας τὰς κρυφὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων. «Οπως λέγει καὶ διπόστολος Παῦλος διτι διθέδις γνωρίζει καὶ κρίνει τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐννοίας τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων». Καὶ διαβίδ λέγει: «Σὺ ξέρεις τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακράν».

2) *Ἡ πανσοφία*. Εἰς ἔνα του Ψαλμόν, (τὸν 103ον), διαβίδ περιγράφων τὸ μεγαλεῖον τῆς δημιουργίας λέγει: «Ως ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου». Πόσον μεγαλεῖον ἔχουν τὰ ἔργα σου, Κύριε, διλα μὲ σοφίαν τὰ ἔκαμες. Ή γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς δημιουργίας σου. Μὲ τοὺς ώραίους αὐτούς λόγους ύμνεῖται ἡ ἐνέργεια ἐκείνη τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν δποίαν διευθύνει διλα τὰ κτίσματά του μὲ ἔνα σοφὸν σκοπόν.

γ'. Αἱ ἡμικαὶ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ.

Αἱ ἰδιότητες αὐταὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν θείαν του θέλησιν καὶ εἶναι αἱ ἔξῆς:

1) *Ἡ ἀγιότης τοῦ Θεοῦ*. Εἰς τὴν ιστορίαν τῆς Παλ. Διαθήκης διθέδις παρουσιάσθη μίαν ἡμέραν εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ τοῦ εἶπε: «Κάλεσε τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ εἶπε

τους. «Αγιοι νὰ εῖσθε, διότι ἄγιος εἶμαι ἐγὼ δὲ Θεός σας». Σύμφωνα μὲ τοὺς θείους αὐτοὺς λόγους δὲ Θεός σιχαίνεται τὸ κακὸν εἰς τὸν κόσμον καὶ θέλει τὸ ἀγαθόν. Ὁ Θεός χωρὶς ἀμαρτίαν ἔρχεται εἰς σχέσιν μὲ τὸν κόσμον καὶ θέλει νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς δημοιος μὲ αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ συνείδησίς μας φανερώνει τὴν ἀγιότητά του, διότι μᾶς ἔμποδίζει ἀπὸ τὸ κακόν, ὥστα νὰ φωνάζῃ μέσα μας ἡ φωνὴ τοῦ ἀγίου Θεοῦ.

2) **Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.** Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει: «Ο Θεός ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Οὐ γάρ ἔστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ». Δηλαδή: «Ο Θεός θὰ ἀνταμείψῃ κάθε ἀνθρώπον σύμφωνα μὲ τὰς πράξεις του. Διότι δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν Θεόν καμία διάκρισις». Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Παύλου μᾶς διδάσκουν, πῶς ἡ ἰδιότης αὐτὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγαθότης του ἐνώμενη μὲ τὴν σοφίαν του. Ο Θεός δηλαδή, ποὺ εἶναι ἀγαθός, θέλει δλους μᾶς νὰ κάμη τέτοιους, δημως ἡ σοφία του δὲν τὸν ἀφίνει νὰ μεταχειρίζεται τὸ ἵδιο τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἀμαρτωλούς. «Ολους μᾶς δικάζει δίκαια καὶ ἀνταμείβει τὸ καλὸν καὶ τιμωρεῖ τὸ κακὸν εἴτε τώρα ποὺ ζῶμεν εἴτε μετὰ θάνατον.

3) **Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.** Ὁ Δαβὶδ λέγει «Χριστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι, καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ». δηλαδὴ δὲ Κύριος εἶναι ἀγαθός εἰς δλους καὶ ἡ εὐσπλαγχνία του εἶναι ἐπάνω εἰς δλα τὰ ἔργα του. Οἱ λόγοι αὐτοὶ δεικνύουν, δτι ἡ ἰδιότης αὐτὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι μία ἐνέργειά του μὲ τὴν δόποιαν δίδει εἰς τὸν κόσμον κάθε ἀγαθόν.

Ἡ ἀγάπη του αὐτὴ πρὸς τὸν ἀνθρώπον λέγεται φιλανθρωπία, εἰς τοὺς ἀμαρτωλούς λέγεται συγχώρησις, εἰς τοὺς δυστυχισμένους εὐσπλαγχνία καὶ σταν ἀναβάλλει τὴν τιμωρίαν του διὰ νὰ κάμη τὸν ἀμαρτωλὸν γὰ μετανοήσῃ λέγεται μακροθυμία.

Ἡ Δημιουργία.

«Ποιητὴν ούρανοῦ καὶ γῆς».

Εἰς τὸ ἵδιον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως ἀναφέρεται δτι δὲ Θεός εἶναι καὶ ποιητὴς ούρανοῦ καὶ γῆς, δηλαδὴ δημιουργὸς τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν Ἰστορίαν τῆς Π.Δ. ἐμάθομεν, πῶς δὲ Μωϋσῆς περιγράφει τὴν δημιουργίαν τοῦ

κόσμου· ὅτι δὲ Θεός εἰναι μιούργησε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς ἔξη ἡμέρας διὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεώς του καὶ σοφίας του.

“Ολα τὰ διάφορα κτίσματα, ποὺ ἐδημιούργησεν δὲ Θεός, ἔχουν ἑνα δεσμὸν ἀναμεταξύ των διὰ νὰ χρησιμεύῃ καθένα εἰς τὸ ἄλλο καὶ ὅλα μαζὶ διὰ τὸν ἀνθρώπον, χάριν τοῦ ὅποιου ἔγινεν δὲ κόσμος.

“Αλλα δημαρχοὶ ἀπὸ τὰ κτίσματα αὐτὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ὁρατά, δηλαδὴ τὰ βλέπομεν ἢ τὰ αἰσθανόμεθα, ἄλλα εἶναι ἀόρατα. Δι’ αὐτὸν δὲ κόσμος διαιρεῖται εἰς δύο κόσμους. Ὁ ἔνας λέγεται ὁρατὸς ἢ ὄλικος κόσμος, ὁ ἄλλος λέγεται ἀόρατος ἢ πνευματικὸς κόσμος. Καὶ δι’ αὐτὸν γράφεται εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸν «Ορατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων».

‘Ο πνευματικὸς κόσμος.

« . . . καὶ ἀοράτων»

Πρῶτον θὰ μάθωμεν διὰ τὸν πνευματικὸν κόσμον, διότι οἱ Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας μας γράφουν ὅτι δὲ κόσμος αὐτὸς ἔγινε προτοῦ νὰ γίνῃ ὁ ὄλικος κόσμος.

‘Ο κόσμος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πνεύματα καὶ ἀπὸ τοὺς ἄγγέλους καὶ ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

Tí εἶναι οἱ ἄγγελοι.

Οἱ ἄγγελοι εἶναι δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ πνευματικά, πνευματικαὶ δυνάμεις χωρὶς σῶμα.

Οἱ ἄγγελοι ἔχρησίμευσαν ως ὅργανα τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλ. Διαθήκης μέχρι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξετέλεσαν ὅλα τὰ θεῖα θελήματα. Εἶναι ἀκόμη καὶ φύλακες καθενὸς ἀνθρώπου καὶ ἀχώριστοι σύντροφοί του ἀπὸ τὴν στιγμὴν τοῦ βαπτίσματος μέχρι τοῦ θανάτου του. Μόνον μὲ τὰς ἀσεβεῖς πράξεις του δὲ ἀνθρώπος θὰ παύσῃ νὰ ἔχῃ πλέον τὴν προστασίαν των.

Μερικοὶ δημαρχοὶ ἀπὸ τοὺς ἄγγέλους εἶναι πονηρὰ πνεύματα, διότι ἔγιναν ἔχθροι εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σωτῆρος καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲ ἀρχηγός των λέγεται Σατανᾶς, ποὺ σημαίνει ἔχθρὸς τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν ιερὰν ίστορίαν οἱ ἄγγελοι ἀναφέρονται μὲ

διάφορα όνόματα, δηλαδή Σεραφείμ, Χερουβίμ, Θρόνοι,
Κυριότητες, Δυνάμεις. Ἐξουσίαι, Ἀρχαί, Ἀρχάγγελοι
καὶ ἄγγελοι.

‘Ο ύλικὸς κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος

«Ορατῶν τε πάντων...»

‘Ο κόσμος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δημιουργήματα
ύλικά, δπως εἶναι δ ούρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα, δ ἥλιος,
ἡ σελήνη, οἱ ἀστέρες καὶ τὰ διάφορα εἰδῆ τῶν φυτῶν καὶ
τῶν ζώων. ‘Ολα αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν δι’ ἔνα πελὺ ἀνώ-
τερον σκοπόν, ποὺ εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς δ ἄνθρωπος.

‘Ο ἄνθρωπος λοιπὸν εἶναι τὸ τελευταῖον κτίσμα τοῦ
ύλικου κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνώτερον δλων.

‘Ο ἄνθρωπος ἐπλάσθη, δπως εἴδαμεν εἰς τὴν ἴστο-
ρίαν τῆς Παλ. Διαθήκης, κατ’ εἰκόνα καὶ καθ’ δμοίωσιν
τοῦ Θεοῦ. Δηλαδὴ ἔδωκεν δ Θεός εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ
λογικὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ὥστε, ἀν θέλῃ, νὰ δμοιάσῃ
μὲ τὸν Θεόν. Δι’ αὐτὸ δ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη μόνον
διὰ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν
αἰώνιότητα.

‘Οπως μᾶς λέγει δ Μωϋσῆς, δ ἄνθρωπος ἐβγῆκε ἀπὸ
τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ ἀθώος καὶ καθαρός. Καὶ ἡμποροῦσε
ἄν ἥθελε νὰ εἶναι πάντοτε εὐτυχής, ἀλλὰ δὲν ἥθελησε
καὶ ἔτσι ἡμάρτησε. Καὶ αὐτὴν τὴν πρώτην ἀμαρτίαν του
δ πρῶτος ἄνθρωπος (Ἄδαμ καὶ Εὔα) τὴν μετέδωκεν εἰς
τοὺς ἀπογόνους του καὶ εἶναι, δπως γνωρίζομεν, τὸ προ-
πατορικὸν ἀμάρτημα, τὸ δποῖον σβύνομεν μὲ τὸ βάπτισμα.

‘Η Ἀγία Γραφὴ μᾶς διδάσκει δτι: «Ἐπλασεν δ Θεός
τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἐκ τῆς γῆς· καὶ ἐνεψύσησεν εἰς
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο δ ἄνθρωπος
εἰς ψυχὴν ζῶσαν». Δηλαδὴ. «Ο Θεός ἐπλασε τὸν ἄνθρω-
πον, ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν γῆν πηλόν· καὶ ἐπειτα ἐφύση-
σεν εἰς τὸ πρόσωπόν του μίσαν ζωντανὴν πνοὴν καὶ ἐγινε
τότε δ ἄνθρωπος καὶ μὲ ψυχὴν ἀθάνατον».

Σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς δ ἄνθρωπος ἀπο-
τελεῖται ἀπὸ τὸ σῶμά του, ποὺ εἶναι ἀπὸ πηλόν, δηλαδὴ
θνητόν, καὶ ἀπὸ ψυχῆν, ποὺ εἶναι ἀθάνατος, ἀφοῦ εἶναι
πνοὴ θεία.

‘Ο ἄνθρωπος λοιπὸν ἀνήκει κατὰ τὸ σῶμά του εἰς

τὸν ύλικὸν κόσμον καὶ κατὰ τὴν ψυχήν του εἰς τὸν πνευματικόν. Καὶ ἔτσι συνδέει τοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους.

Ἡ θεία Πρόνοια.

Ἄφοῦ δὲ Θεός ἐδημιούργησε τοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους, τὸν πνευματικὸν καὶ τὸν ύλικόν, δὲν ἄφησεν αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των, ἀλλὰ φροντίζει νὰ τοὺς συντηρῇ καὶ νὰ τοὺς κυβερνᾷ. Αὕτη ἡ συντήρησις καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ κόσμου λέγεται θεία Πρόνοια.

Μὲ τὴν Πρόνοιάν του αὐτὴν δὲ θεύθυνει κάθε δημιούργημά του, ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον ἔως τὸ μικρότερον, εἰς τὸν προορισμόν του, δηλαδὴ εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὅποιον ὥρισθη νὰ ἐκτελέσῃ. "Αν δὲ Θεός ἔπαιε νὰ συντηρῇ καὶ τὰ δημιουργήματά του, τότε δλα θὰ κατεστρέφοντο, ὅπως ὥραιστατα λέγει εἰς τὸν 103 ψαλμόν του δὲ Δαβίδ: «'Αντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν (τῶν κτισμάτων) καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν. 'Εξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται· καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς». Δηλαδή: «"Αν πάρης ἀπὸ τὰ δημιουργήματά σου τὴν ζωήν των ἀποθνήσκουν καὶ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ χῶμά των, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐπλάσθησαν. "Αν στείλης εἰς αὐτὰ πάλιν τὴν πνοήν σου, δημιουργοῦνται πάλιν· καὶ ἔτσι ἀνανεώνεις τὴν μορφὴν τῆς γῆς».

Δι᾽ δλα λοιπὸν ἀνεξαιρέτως δὲ Θεός φροντίζει· ὅπως π.χ. διὰ τὴν τροφὴν τῶν πτηνῶν, ποὺ οὔτε σπείρουν, οὔτε θερίζουν, διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἀνθέων, ποὺ οὔτε πλέκουν οὔτε ύφασίν των κλπ. Ιδιαιτέρως ὅμως δὲ Θεός προνοεῖ διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ίδιαιτέρα αὐτὴ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν ἐδίστασε νὰ στείλῃ καὶ τὸν μονογενῆ του Υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον.

"Αν καμμιὰ φορὰ φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅτι εἰς μερικὰ δημιουργήματα δὲν ὑπάρχει κανένας σκοπός, συμβαίνει αὐτὸν ἢ διότι δὲν ἡμποροῦμεν μὲ τὸν μικρὸν νοῦν μας νὰ εὑρωμεν τὸν σκοπὸν ἢ διότι δὲν καταλαβαίνομεν τὰς σκέψεις τοῦ Θεοῦ.

εἰς
εἰς

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

‘Ο λυτρωτὴς τοῦ κόσμου.

”Αρθρον 2ον «Καὶ εἰς ἔνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, δμοούσιον τῷ Πατρὶ δι’ οὐ τὰ πάντα ἐγένετο».

’Απὸ τὸ ἄρθρον αὐτὸν ἔως τὸ 7ον ἄρθρον ἐξηγεῖ ἡ Εκκλησία μας γενικά τὴν διδασκαλίαν της περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

’Ιδιαιτέρως δμως εἰς τὸ 2ον ἄρθρον ἐξηγεῖται, τὶ σχέσιν ἔχει ὁ Χριστὸς μὲ τὸν Πατέρα του καὶ ποῖα ὀνόματά του φανερώνουν τὴν σχέσιν του αὐτήν.

’Ο Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης γράφει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον του τὰς λέξεις: «ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμέν», ποὺ εἶπεν ὁ Χριστὸς διὰ νὰ δείξῃ τὴν σχέσιν του πρὸς τὸν Θεόν. Δηλαδὴ ὅτι εἶναι ὁ Χριστὸς Θεός, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Πατήρ του, δηλαδὴ τῆς ἰδίας οὐσίας τοῦ Πατρός του καὶ δι’ αὐτὸν λέγεται δμοούσιος (δμοούσιον τῷ πατρὶ). ’Ο Θεός ἐδημιούργησε τὸν κόσμον μὲ μόνον τὸν λόγον του, ποὺ λόγος εἶναι ὁ Χριστός. Δι’ αὐτὸν λέγεται «δι’ οὐ τὰ πάντα ἐγένετο».

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ θὰ ἐννοήσωμεν τὴν λέξιν πιστεύω, δηλαδὴ πιστεύω καὶ εἰς ἔνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὅπως πιστεύω καὶ εἰς ἔνα Θεόν. Καὶ ἡ λέξις αὐτὴ ἐννοεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ δλων τῶν λοιπῶν ἄρθρων. Διὰ τοῦτο λέγεται καὶ «Πιστεύω» ὅλον τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως.

’Ο Χριστὸς λοιπὸν εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸν ἔχει τὰ ἔξῆς ὀνόματα:

1) Λέγεται **Κύριος**, ποὺ ἐξηγεῖται ἀληθινός Θεός, διότι ἔτσι καὶ ὁ ἀληθινὸς Θεός λέγεται εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν διὰ νὰ ξεχωρίζεται ἡ κυριαρχία αὐτοῦ ἐπάνω εἰς τὴν φύσιν.

2) **Ἰησοῦς**, ποὺ σημαίνει Σωτήρ, διότι ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον ἦτο ἡ σωτηρία αὐτοῦ. Εἶναι λέξις ἐβραϊκὴ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτὸ

κατὰ τὴν περιτομήν του. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ὠνόμασε τὸν Χριστὸν ὁ "Αγγελος Κυρίου, ὁ δποῖος προεῖπεν εἰς τὴν Παρθένον καὶ τὸν Ἰωσὴφ τὴν γέννησίν του.

3) *Χειστός*, ποὺ σημαίνει ὁ χρισμένος (ἀλειμμένος) Μεσσίας. "Οπως γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Παλ. Διαθήκην, οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν ἐχρίσοντο (ἵλείφοντο) μὲ ἀγιασμένον ἔλαιον διὰ νὰ ξεχωρίζεται ἡ ἔξουσία των. Ο Χριστὸς δμως δὲν ἐχρίσθη μὲ τὸ συνηθισμένον ἔλαιον τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, δπως λέγει ὁ Ἰδιος «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ ἔνεκεν ἔχρισε με».

4) *Μονογενῆς*, δηλαδὴ ὁ μόνος δμούσιος καὶ φυσικὸς Υἱὸς Θεοῦ, ἐνῷ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι λεγόμεθα Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν χάριν.

5) Ο ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Δηλαδὴ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς ὁ Χριστὸς καὶ δὲν ἐκτίσθη. δπως τὰ κτίσματα καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ δπως ἔλεγεν ὁ "Αοειος. Ο Χριστὸς ἐγεννήθη πρὶν νὰ ἀρχίσουν νὰ ὑπάρχουν οἱ αἰώνες, ὑπῆρχεν δμως πρὸ τῶν αἰώνων ὁ Θεός, ἀπὸ τὸν δποῖον ἀμέσως ἐγεννήθη καὶ ὁ Υἱός.

6) *Φῶς* ἐκ φωτός, ποὺ σημαίνει φῶς, τὸ δποῖον φωτίζει τοὺς ἄνθρωπους καθὼς ὁ Ἰδιος λέγει «έγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Καὶ ἔλαβε τὸ φῶς αὐτὸ ἐκ τοῦ Πατρός, ποὺ εἶναι κι' αὐτὸς φῶς.

Τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶναι αἰώνιον, δπως εἶναι αἰώνιον καὶ τὸ φῶς τοῦ Πατρός, ἀπὸ τὸν δποῖον ἐγεννήθη. Ο Προφήτης Ἡσαΐας λέγει: «ἔσται γὰρ Κύριος φῶς αἰώνιον».

7) Θεός ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθεὶς οὐ ποιηθεὶς. Δηλαδή, ἀφοῦ ἐγεννήθη ἀπὸ Θεόν ἀληθινὸν εἶναι καὶ αὐτὸς Θεός ἀληθινὸς καὶ τέτοιος ἐγεννήθη καὶ ὅχι ἐκτίσθη.

Ἡ ἐνσάρκωσις καὶ ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Σωτῆρος.

"Ἄρθρον 3ον «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἄνθρωπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρώπησαντα».

Μὲ τὸ ἄρθρον αὐτὸ δμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν δτι δ Χριστὸς χάριν τῆς σωτηρίας ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων κα-

τῆλθεν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς καὶ ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἄγιον καὶ ἀπὸ τὴν Μαρίαν τὴν Παρθένον. Καὶ ἔτσι ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, ὅπως ἦτο καὶ τέλειος Θεός.

Τὸ «σαρκωθέντα», ποὺ σημαίνει ὅτι ἔλαβε σάρκα, εἶναι ἡ ἐνσάρκωσίς του. Τὸ «ἐνανθρωπήσαντα», ποὺ σημαίνει ὅτι ἔγινεν ἄνθρωπος, εἶναι ἡ ἐνανθρώπησίς του.

Τὴν ἐνσάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος προφητεύουν οἱ προφῆται τῆς Παλ. Διαθήκης, ὅπως π.χ. ὁ Ἡσαΐας, ὁ δοῦλος λέγει ὅτι θὰ γεννηθῇ ἀπὸ Παρθένον, ὁ Μιχαήλ, ὁ δοῦλος μάλιστα προσδιορίζει καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως, δηλαδὴ τὴν Βηθλεὲμ κλπ.

Ἐπίσης εἰς τὴν Κ. Διαθήκην γράφεται «καὶ ὁ λόγος σὸρξ ἐγένετο», δὲ ἄγγελος Γαβριὴλ εἰδοποιεῖ τὴν Παρθένον, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ γεννηθῇ ἀπ' αὐτὴν καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ «"Ἄγιον» «Πνεῦμα ἄγιον, λέγει, ἐπελεύσεται (θὰ ἔλθῃ) ἐπὶ σέ...».

Προπαρασκευὴ τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν.

Ο Θεός ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἥρχισε ἀπὸ πολλῶν αἰώνων νὰ προπαρασκευάζῃ αὐτὸν περὶ τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν κόσμον, δηλαδὴ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ. Καὶ αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν ἥρχισε νὰ κάμην ἀμέσως μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν πρωτοπλάστων διὰ νὰ κάμη τὸν ἄνθρωπον νὰ κατασλάβῃ μόνος του τὴν ἀνάγκην τῆς σωτηρίας του ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας του καὶ εὐχαρίστως νὰ δεχθῇ τὸν λυτρωτήν του.

Ο Θεός προπαρεσκεύασε πρῶτον τοὺς Ἱσραηλίτας μὲ τοὺς Πατριάρχας, τὸν Μωϋσῆν καὶ τελευταῖα μὲ τοὺς προφήτας. "Υστερα προπαρεσκεύασε καὶ τοὺς ἑθνικούς εἰδωλολάτρας μὲ τοὺς φιλοσόφους των. Καὶ δταν ἡ ἀμαρτία τοῦ κόσμου ἔφθασεν εἰς τέτοιον σημεῖον, ποὺ ἄνθρωπος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, παρὰ μόνον ἔνας Θεός, ἐφάνη δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Αὐτοκράτωρ τότε τῆς Ρώμης ἦτο δὲ Αὐγουστος Καίσαρ καὶ ἔτος ἦτο τὸ 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ποὺ μὲ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἔγινε 1 ἔτος μ. Χ.

Μὲ τὴν ἐνσάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν του ὁ Χριστὸς συνεφιλώσε τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεόν καὶ τοῦ ἔδωκε νέαν ζωήν. Τὸν ἐδίδαξεν ὅτι διὰ νὰ γίνῃ εύτυχης πρέπει νὰ υπομένῃ τὰς θλίψεις, νὰ εἶναι ταπεινός, νὰ εἶναι

πρᾶος, νὰ βοηθῇ τὸν πλησίον του, νὰ πιστεύῃ, νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν Θεόν. Καὶ νὰ μὴ λησμονῇ δλα τὰ ἀγαθά, ποὺ τοῦ ἔχαρισε καὶ μάλιστα τὸ μεγαλύτερο ἀπ' δλα, ποὺ εἶναι ἡ Σωτηρία του μὲ τὸν σταυρικόν του θάνατον.

ἀνόι οὐκέτε διώσεις
H Σταύρωσις.

"Αρθρον 4ον «Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα».

Μὲ τὸ ἄρθρον αὐτὸν πιστεύομεν καὶ δμολογοῦμεν ὅτι διανοιαὶ τοῦ Χριστοῦ ἐσταυρώθη χάριν τῆς σωτηρίας μας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρωμαίου διοικητοῦ τῆς Ἰουδαίας Ποντίου Πιλάτου καὶ ὅτι, ἀφοῦ ἔπαθε τὰ φρικτὰ πάθη του, ἐτάφη.

'Ο προφήτης Ἡσαΐας ἐπροφήτευσε καὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, δπως καὶ διὰ τὴν γέννησίν του, μὲ τοὺς ἔξῆς λόγους: «ώς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ως ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος...» «Δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ὡδηγήθη εἰς τὴν σφαγὴν ὥσπερ τὸ ἄκακον καὶ ἀθώον πρόβατον καὶ καθὼς ὁ ἀμνὸς ὁ δηγεῖται χωρὶς νὰ φωνάξῃ εἰς ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὸν κουρέψῃ».

'Η προφητεία αὐτὴ ἀπεδείχθη ἀληθινή, διότι, δπως γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, κατεδικάσθη εἰς σταυρικὸν θάνατον καὶ τὸν ἔπαθε τὸ 33 μ.Χ., δταν ἡγεμών τῆς Ἰουδαίας ᾧτο δ Πόντιος Πιλάτος καὶ δ Τιβέριος αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης.

'Ο Χριστὸς μὲ τὴν προδοσίαν τοῦ μαθητοῦ του καὶ μὲ τὸν φθόνον τῶν ἔχθρῶν του ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν ἔκουσίως, ὥσπερ τὸ πρόβατον τοῦ Ἡσαΐου, διὰ νὰ σώσῃ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλούς. Καὶ ὑστερα ἐτάφη ἀπὸ τοὺς δύο ἐκείνους κρυφοὺς μαθητάς του, τὸν Νικόδημον καὶ τὸν Ἰωσήφ.

'Ο Χριστὸς μὲ τὸν θάνατόν του μᾶς ἔδωκεν ἔνα ὠραιότατον παράδειγμα, δτι πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ θυσιάζωμεν καὶ τὴν ζωὴν μας ἀκόμη χάριν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον μας.

'Ήτο καὶ ὀναγκαῖος δ θάνατός Του, διότι δ ἀνθρώπος δὲν ἡμποροῦσε μὲ τὴν ἴδιαν δύναμίν του νὰ σωθῇ. Τὸ ἀμάρτημά του ᾧτο πολὺ μεγάλο καὶ δι' αὐτὸ δ θυσιά-

σθη ὁ ἀναμάρτητος Χριστὸς χάριν τῆς ἀμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου.

‘Ἡ μεγάλη ὅμως θυσία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔγινε μόνον δι’ ἡμᾶς τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς νεκρούς. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐνῷ ἀκόμη τὸ σῶμα του εὑρίσκετο εἰς τὸν τάφον, κατέβη εἰς τὸν Ἀδην μὲ τὴν ψυχήν του ὡς Θεός καὶ ἐκεῖ ἐκήρυξε τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν συγχώρησιν. Καὶ ἔτοι ἀπετελείωσε τὸ σωτήριον ἔργον του, ποὺ ἦτο διὰ τοὺς ζῶντας καὶ διὰ τοὺς νεκρούς.

“Ἡ ἀνάστασις.”

”Αρθρον 5ον «Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς».

Τὸ ἄρθρον αὐτὸ περιέχει τὴν πίστιν μας εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ δποίᾳ ἔγινε τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς σταυρώσεως του σύμφωνα μὲ τὰς πληροφορίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

‘Ο Χριστὸς π. χ. προεἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν ἀνάστασίν Του μὲ τοὺς ἔδης λόγους: «μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται». Δηλαδὴ θὰ παραδοθῶ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ θὰ μὲ φονεύσουν καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν θὰ ἀναστηθῶ.

”Αλλη ἀκόμη πληροφορία τῶν Γραφῶν διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος είναι καὶ τὸ συμβάν τοῦ Προφήτου Ἰωνᾶ, δπως γνωρίζομεν, ποὺ ἔμεινεν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἕδιος ἀναφέρει τὸ συμβάν αὐτό, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι, δπως ὁ Ἰωνᾶς ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους, ἔτσι καὶ αὐτὸς θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.

Καὶ πραγματικά, διότι ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν εἰς τὰς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, ἔπειτα ἐτάφη καὶ ἔμεινεν εἰς τὸν τάφον τὴν Παρασκευήν, τὸ Σάββατον καὶ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου τοῦ Σαββάτου, ποὺ ἥρχιζεν ἡ Κυριακή.

‘Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ είναι τὸ μεγαλύτερον θαῦμα καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ στηρίζεται ἡ θρησκεία καὶ ἡ πίστις μας. Δι’ αὐτὸ ἐπὶ εἴκοσι αἰῶνας, ἀπὸ τότε ὡς σή-

μερα, δὲν κατώρθωσαν οἱ ἔχθροι τῆς θρησκείας μας νὰ κλονίσουν τὴν πίστιν μας.

Μὲ τὴν Ἀνάστασίν του ὁ Χριστὸς μᾶς ἔδωσε τὴν παρήγορον ἐλπίδα ὅτι καὶ ἡμεῖς θὰ ἀναστηθῶμεν μίαν ἡμέραν ἐκ τῶν νεκρῶν, ὅπως μᾶς βεβαιώνει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Elys Elys
Ἡ Ἀνάληψις

”Αρθρον 6ον. «Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός».

Ἄφοῦ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, παρέμεινεν εἰς τὴν γῆν μὲ τοὺς μαθητάς του, ὅπως γνωρίζομεν, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ ἔπειτα ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανούς (ἀνελήφθη) καὶ ἐκάθισε δεξιά τοῦ πατρός του.

Τὴν πίστιν μας εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ Ἅγια Γραφή. Ὁ προφήτης Δαβὶδ προφητεύει τὴν ἀνάληψιν μὲ τοὺς ἀκολούθους λόγους: «Ἐπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἔως ἂν θῶ τοὺς ἔχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Δηλαδή: «Ἐπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου (τὸν Χριστόν), κάθισε δεξιά μου, δῆσπου νὰ ὑποτάξω τοὺς ἔχθρούς σου».

Καὶ δὲ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διηγεῖται τὴν Ἀνάληψιν ὡς ἔξῆς: «Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔως τὴν Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν». Δηλαδή: «Ο Χριστὸς ὡδήγησε τοὺς μαθητάς του μέχρι τῆς Βηθανίας, καὶ ἀφοῦ ὑψώσε τὰς χεῖρας του τοὺς εὐλόγησε· καὶ τὴν στιγμὴν τῆς εὐλογίας ἀπεχωρίσθη ἀπ' αὐτούς καὶ ἀνυψούθη εἰς τὸν οὐρανόν».

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ ἄρθρον αὐτὸν διμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ἀνάληψιν του ἐκάθισε δεξιά τοῦ Πατρός, δηλαδὴ ἔλαβε τὴν δόξαν του καὶ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν εἶχε προτοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον.

Ἡ Δευτέρα παρουσία.

”Αρθρον 7ον. «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

Διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ πιστεύομεν ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν μὲ δόξαν διὰ νὰ κρίνῃ τοὺς ζῶν-

τας καὶ τοὺς νεκρούς, καὶ ἡ βασιλεία του θὰ εἶναι αἰωνία.

Ἐνῷ τὴν πρώτην φορὰν ἥλθεν ὡς Θεός εὔσπλαγχνος καὶ ἀπέθανε διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον, τὴν δευτέραν φορὰν θὰ ἔλθῃ ὡς Θεός δίκαιος διὰ νὰ κρίνῃ τὰς πράξεις ὅλων, καὶ ζώντων καὶ νεκρῶν. Διότι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν του θὰ δικάσῃ καὶ ἐκείνους, ποὺ δὲν θὰ ἔχουν ἀποθάνει ἀκόμη.

Ο τρόπος μὲ τὸν δόποιον θὰ ἔλθῃ θὰ εἶναι ἔνδοξος καὶ μεγαλοπρεπής. Θὰ ἔχῃ τὸ δοξασμένον καὶ ἀθάνατον σῶμά του καὶ ὅχι, ὅπως ἥλθε τὴν πρώτην φορὰν ταπεινός καὶ δὲν εἶχε ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν του. Ἡ δίκη ποὺ θὰ κάμη θὰ εἶναι φοβερά καὶ δικαία καὶ θὰ κρίνῃ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Δέν γνωρίζομεν, πότε ἀκριβῶς θὰ ἔλθῃ καὶ δι' αὐτὸ πρέπει πάντοτε νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι μὲ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἔργα μας.

Τὴν δευτέραν παρουσίαν του δὲ ἕδιος δὲ Χριστὸς προεῖπε ως ἑδῆς: «Οταν δὲ ἔλθῃ δὲν οὐδὲ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθήσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἐμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη...»

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

“Αρθρον 8ον. «Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, τὸ κύριον τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Τὸ ἄρθρον αὐτὸ μέχρι τέλους τοῦ Συμβόλου συνέταξεν ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὅπως ἐμάθομεν προτήτερα. Ἀφορμὴν ἔλαβον ἀπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ αἱρετικοῦ Μακεδονίου, δὲ δόποιος ἐδίδασκεν διτὶ τὸ “Ἄγιον Πνεῦμα εἶναι ἔνα δημιούργημα καὶ δὲν ἔχει καὶ ἰδίαν οὐσίαν μὲ τὸν Πατέρα. Ὁφείλομεν λοιπὸν νὰ πιστεύωμεν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ “Ἄγιον, τὸ δόποιον εἶναι:

1) *Tὸ κύριον.* Δηλαδὴ ἔχει τὴν ἰδίαν θείαν ἔξουσίαν εἰς τὸν κόσμον.

2) *Tὸ ζωοποιόν.* Δηλαδὴ διδεῖ τὴν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀγιάζει. Τὸ “Ἄγιον Πνεῦμα, τὸ δόποιον ἐφώτισε τοὺς ἀποστόλους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ οἱ δόποιοι κατόπιν ἴδρυσαν τὴν Ἐκκλη-

σίαν τοῦ Χριστοῦ, αὐτό τὸ ἔδιον "Αγιον Πνεῦμα μένει ἀπὸ τότε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν δοποίαν δῆγεται εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν προφυλάσσει ἀπὸ κάθε πλάνην. Τὴν χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος λαμβάνομεν καὶ ἡμεῖς οἱ ὄρθόδοξοι χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὰ μυστήρια της, δπως θὰ μάθωμεν παρακάτω.

3) *Tὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐμπορευόμενον.* Δηλαδὴ τὸ "Αγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται (προέρχεται) αἰωνίως ἀπὸ μόνον τὸν Πατέρα καὶ δὲ Υἱὸς του τὸ στέλλει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ ἀγιάσῃ καὶ φωτίσῃ τοὺς Χριστιανούς. Δι' αὐτὸν διδασκαλία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν δοποίαν τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, εἶναι αἱρετική.

4) *Tὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπρόσκυνούμενον καὶ συνδιξαζόμενον.* Δηλαδὴ πρέπει νὰ προσκυνῶμεν καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸ ὄγιον Πνεῦμα, δπως προσκυνοῦμεν καὶ δοξάζομεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, διότι εἶναι δμοούσιον μὲ αὐτούς.

5) *Tὸ λαῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.* Δηλαδὴ τὸ "Αγιον Πνεῦμα ἐφώτισε τοὺς Ἱερούς ἄνδρας τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐλάλησαν (ἐδίδαξαν) εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔγραψαν τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Δι' αὐτὸν καὶ λέγονται θεόπνευστα καὶ γνήσια.

'Ο Χριστὸς προτοῦ νὰ ἀναληφθῇ ἐβεβαίωσε τοὺς μαθητάς του, δτι θὰ τοὺς στείλῃ τὸ "Αγιον Πνεῦμα, ἀφοῦ παρακαλέσῃ τὸν Πατέρα του, διὰ νὰ τοὺς δηγῇ εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ

Εἰς αὐτὰ τὰ ὅκτω ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, ποὺ ἔρμηνεύσαμεν, εἴδομεν δτι ὁ ἔνας Θεός διακρίνεται καὶ προσκυνεῖται εἰς τρεῖς ύποστάσεις (πρόσωπα). Δηλαδὴ εἰς τὸν Πατέρα, εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ "Αγιον Πνεῦμα. Δὲν ἀποτελοῦν τρεῖς Θεούς, ἀλλα διότι καὶ τὰ τρία πρόσωπα εἶναι ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, εἶναι ἔνας Θεός. Δι' αὐτὸν αἱ τρεῖς αὐταὶ ύποστάσεις προσκυνοῦνται ως δμοούσιοι καὶ ἀποτελοῦν ἔνα καὶ μόνον Θεὸν τρισυπόστατον ἢ τὴν Ἀγίαν Τριάδα.

Μὲ τὸν μικρὸν μας ὅμως νοῦν δὲν ἡμποροῦμεν βέβαια νὰ καταλάβωμεν, πῶς ὁ ἔνας Θεός προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται εἰς τρεῖς ύποστάσεις, δι' αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας θεωρεῖ τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος μυστήριον.

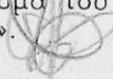
Τὸ μυστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος ἔχει τὴν πηγήν του εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην π. χ. δ. Θεός προτοῦ νὰ πλάσῃ τὸν ἄνθρωπον εἶπε: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ δμοίωσιν». Δηλαδὴ ἃς κάμωμεν ἡμεῖς ἄνθρωπον σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα μας διὰ νὰ μᾶς δμοιάσῃ.

Βέβαια ἐδῶ δὲν διακρίνονται καθαρὰ τὰ τρία πρόσωπα, ἀλλὰ ἐννοοῦνται πρόσωπα περισσότερα ἀπό ἕνα, δ. Θεός λέγει «ποιήσωμεν».

Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην δύμως φαίνονται καθαρὰ τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος.

Εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ π. χ. παρουσιάζονται καὶ τὰ τρία πρόσωπα. Τὸ ἔνα εἶναι ὁ Χριστός, ποὺ ἐβαπτίζετο, τὸ δεύτερον εἶναι δ. Πατήρ, ποὺ ἡκουόσθη ἡ φωνή του «οὗτος εἶναι ὁ Υἱός μου δ ἀγαπητός...» καὶ τὸ τρίτον τὸ «Ἄγιον Πνεῦμα, τὸ δόπον ἐφανερώθη ὡς μία περιστερά.

Ο Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς τὸ Εὐαγγέλιον του γράφει: «Τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, δ. Πατήρ, δ. Λόγος (Χριστός) καὶ τὸ «Ἄγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσίν».

Ἡ Ἐκκλησία.

”Αρθρον 9ον. «Εἰς μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».

Τὸ ἄρθρον αὐτὸν μᾶς διδάσκει νὰ πιστεύωμεν εἰς μίαν ἑκκλησίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν.

Τί εἶναι Ἐκκλησία.

Τὸν Χριστιανισμὸν μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἥρχισαν νὰ ἔξαπλώνουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ νὰ προσελκύουν εἰς αὐτὸν πολλοὺς ὅπαδούς.

Οἱ πρῶτοι ὅπαδοι γίνονται εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἔορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἀνέρχονται εἰς τρεῖς χιλιάδας.

“Υστερα οι Ἀπόστολοι κάμνουν διαφόρους πορείας εἰς διαφόρους τόπους, ὅπου νέοι ὀπαδοὶ προσέρχονται εἰς τὴν νέαν πίστιν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοὶ τῶν διαφόρων χωρῶν ὄνομάζονται χριστιανοὶ καὶ ἀποτελοῦν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ.

‘Ο λαὸς αὐτὸς εἶναι ἐνωμένος μὲ τὸν ἰδρυτὴν τῆς θρησκείας Χριστὸν μὲ μίαν ἀληθινὴν καὶ ζωσαν πίστιν. Αὐτὸς ὁ ἐνωμένος εἰς Χριστὸν λαὸς τοῦ Θεοῦ λέγεται Ἐκκλησία.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν Ἀποστόλων δὲν ἐσταμάτησεν ἡ ἔξαπλωσις τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἔξηκολούθησεν ἀπὸ τοὺς διαδόχους των καὶ ἄλλους σοφοὺς διδασκάλους καὶ κήρυκας. Καὶ τόση ἥτο ἡ καταπληκτικὴ ἔξαπλωσις του, ώστε εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μεγ. Κωνσταντίνου (330 μ.Χ.) ἥσαν χριστιανοὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι τοῦ ἀπεράντου Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Διατὶ ἡ Ἐκκλησία λέγεται Μία, Ἄγια,
Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική.

‘Η Ἐκκλησία, τὴν ὅποιαν, δηπως εἰδομεν, ἴδρυσεν δι Χριστὸς καὶ ἐθεμελίωσαν οἱ ἀπόστολοι ἔχει τέσσαρα ἔξωτερικὰ γνωρίσματα, μὲ τὰ ὅποια διακρίνομεν αὐτὴν ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην.

Τὰ γνωρίσματά της εἶναι τὰ ἔξῆς :

1) **Μία.** Εἶναι Μία ἡ Ἐκκλησία μας, διότι ἔνας καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὁ ἰδρυτὴς της, καὶ μία ἡ κεφαλὴ της, δηλαδὴ δι Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Διότι δολοὶ ἡμεῖς, ποὺ εἰμεθα ὀπαδοὶ της, ἀποτελοῦμεν μίαν ποίμνην καὶ ἀναγνωρίζομεν ἔνα ποιμένα, τὸν Χριστόν. Διότι μία εἶναι ἡ πίστις μας εἰς αὐτὴν, ἔνα εἶναι τὸ Πνεῦμα, ποὺ δίδει τὴν ζωήν, μία εἶναι ἡ λατρεία της καὶ μία εἶναι ἡ διοίκησίς της.

2) **Ἄγια.** ‘Η Ἐκκλησία μας εἶναι ἀγία, διότι τὴν ὁδηγεῖ τὸ “Ἄγιον Πνεῦμα διὰ μὴ πέσῃ εἰς καμμίαν πλάνην καὶ ἀμαρτίαν. Διότι καὶ ὁ σκοπός της καὶ ὁ τρόπος μὲ τοὺς ὅποιους προσπαθεῖ νὰ μᾶς κάμη ἀγίους εἶναι καὶ σύτοι ἄγιοι. Καὶ διότι ἡγιάσθη μὲ τὸ ἄγιον αἷμα τοῦ ἀρχηγοῦ της, τοῦ Χριστοῦ.

3) **Καθολικὴ.** ‘Η Ἐκκλησία τῶν Ιουδαίων εἶχε σκοπὸν νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους της μόνον τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ιουδαίαν. Ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει σκοπὸν

νὰ ἔξαπλωθῇ καὶ νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους της ὅλους τοὺς λαούς τῆς γῆς. Δηλαδὴ καλεῖ εἰς σωτηρίαν ὅλους χωρίς διάκρισιν τόπου, χρόνου, φυλῆς καὶ γλώσσης. Δι’ αὐτὸν λέγεται Καθολική.

4) *Αποστολική*. ‘Ο ἀπόστολος Παῦλος μᾶς διδάσκει, δτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦμεν ἔνα οἰκοδόμημα, ποὺ θεμέλιος λίθος αὐτοῦ εἶνε οἱ Ἀπόστολοι.’ Ο Χριστὸς ἴδρυσε τὴν ἐκκλησίαν του καὶ οἱ Ἀπόστολοι τὴν ἔξηπλωσαν εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸν γραπτὸν του λόγον καὶ μὲ τὸν ἄγραφον. Δι’ αὐτὸν λοιπὸν λέγεται Ἀποστολικὴ καὶ διότι διαφυλάττει ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον τὸν ἀποστολικὸν λόγον. Αὐτὰ τὰ τέσσαρα ἔξωτερικά γνωρίσματα τῆς Ἐκκλησίας διεφύλαξε καὶ διαφυλάσσει μέχρι σήμερον μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μας.

Αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι.

Δι’ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς μέχρι τοῦ 9ου μ.Χ. αἰῶνος ἡ Ἐκκλησία ἦτο μία καὶ ἡ αὐτὴ καὶ ἡ ἀληθινή.

‘Απὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως αὐτὴν ἡ μία ἐκκλησία ἔχωρισθη εἰς δύο ἐκκλησίας, δπως εἴδομεν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἰστορίαν.

Καὶ μὲ τὸν χωρισμὸν αὐτὸν (σχίσμα) ἐσχηματίσθησαν α) ἡ Ὁρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ β) Ἡ Δυτικὴ ἡ Παπικὴ (καθολικὴ) ἐκκλησία.

Αἵτιοι τοῦ σχίσματος αὐτοῦ ἦσαν οἱ Πάπαι, οἱ δροῦοι πάντοτε εἶχον τὴν ἀξιωσιν νὰ κυβερνοῦν αὐθαιρέτως αὐτοὶ καὶ μόνοι ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν.

“Υστερα ἀπὸ 700 ἔτη ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ σχίσματος ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἔφθασεν εἰς μίαν μεγάλην παραλυσίαν. Αἵτιοι τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἦσαν πάλιν οἱ Πάπαι, ποὺ ἐδίδασκον αἱρετικὰς διδασκαλίας καὶ παρεμόρφωναν τὴν ιεράν Παράδοσιν.

‘Ο Λούθηρος τότε καὶ οἱ ὄπαδοί του διεμαρτυρήθησαν ἐναντίον αὐτῶν τῶν καταχρήσεων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἀπεσπάσθησαν ἀπ’ αὐτὴν καὶ ὠνομάσθησαν διαμαρτυρόμενοι. Καὶ ἔτσι ἴδρυσαν νέαν τρίτην ἐκκλησίαν, ποὺ λέγεται ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων ἡ τῶν Προτεσταντῶν.

Σήμερον λοιπὸν ἡ παλαιὰ μία Ἐκκλησία διακρίνεται εἰς τρεῖς, ποὺ εἶναι αἱ ἔξης:

α) Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μὲ ὄπαδοὺς 135 ἑκατομμύρια.

β') 'Η Δυτική ἡ Παπική 'Εκκλησία μὲ δύπαδοὺς 230 ἑκατομμύρια εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἰσπανίαν.

γ') 'Η 'Εκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων μὲ 200 ἑκατομμύρια εἰς Γερμανίαν, Ἐλβετίαν, Ἀγγλίαν, Βέλγιον, Ολλανδίαν καὶ Βόρειον Ἀμερικὴν κλπ.

'Η Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἀνατολικὴ Ἔκκλησία.

'Απὸ τὰς Χριστιανικὰς αὐτὰς 'Εκκλησίας μόνη ἡ Ὁρθόδοξος 'Εκκλησία διαφύλαττει τὴν ἀληθινὴν πίστιν. ὅπως τὴν ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς καὶ τὴν διέδωκαν οἱ Ἀπόστολοι.

Τὴν πίστιν τῆς αὐτὴν περιέχουν ἡ Ἀγία Γραφὴ καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, τὰς δοποίας δύο πηγὰς τὰς διαφύλαττει ἀκεραίας καὶ ἀνοθεύτους, ὅπως τὰς παρέλασθεν ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους.

Μόνη αὐτὴ διαφύλαττει μὲ ἀκρίβειαν τὴν ὄρθην δόξαν (γνώμην) τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Ὁρθόδοξος. Λέγεται καὶ Ἀνατολική, διότι περιλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους κατὰ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ.

"Ολαι αἱ ἄλλαι ἐκκλησίαι εἰναι αἱρετικαὶ ἡ ἑτερόδοξοι, ἄλλαι δὲ σχισματικαί, ὅπως εἴδομεν εἰς τὴν Ἔκκλησιαστικὴν Ἰστορίαν.

Τὴν Ὁρθόδοξον 'Εκκλησίαν ἀποτελοῦν:

1) Τὰ τέσσαρα Πατριαρχεῖα (Κωνσταντινουπόλεως, Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας).

2) 'Η 'Εκκλησία τῆς Ρωσίας.

3) 'Η 'Εκκλησία τῆς Ἐλλάδος.

4) 'Η 'Εκκλησία τῆς Σερβίας.

5) 'Η 'Εκκλησία τῆς Ρουμανίας.

6) 'Η 'Εκκλησία τῆς Κύπρου.

7) Αἱ 'Εκκλησίαι τῆς Λεττονίας, Λιθουανίας, Ἐσθονίας καὶ Πολωνίας.

8) 'Η ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας, ἡ ὅποια εἰναι σχισματικὴ ἀπὸ τοῦ 1872.

'Απὸ τὴν ὄρθδοξον ἐκκλησίαν ἀπεσπάσθησαν κατὰ τὸν δον αἰώνα μ.Χ. οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Κόπται, οἱ Ἀβησσυνοὶ καὶ θεωροῦνται αἱρετικοί. Λέγονται καὶ μονοφυσῖται, διότι παραδέχονται, πώς ὁ Χριστὸς μίαν φύσιν εἶχε, τὴν θείαν, καὶ ὅχι καὶ τὴν ἀνθρωπίνην.

‘Ημεῖς οἱ ὄρθοδοξοι πιστεύομεν, δτὶ ὁ Χριστὸς ἦτο
καὶ τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἄνθρωπος.

”Αρθρον 10ον. «‘Ομολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν
ἀμαρτιῶν».

Μὲ τὸ ἄρθρον αὐτὸν ὄμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν εἰς
ἐν βάπτισμα, μὲ τὸ ὅποιον ἡ Ἐκκλησία μας δίδει εἰς
ἡμᾶς τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν μας καὶ τὴν σωτηρίαν.

‘Ἡ σωτηρία αὐτῇ προέρχεται ἀπὸ τὴν σταυρικὴν
θυσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ μεταδίδεται εἰς ἡμᾶς μὲ μίαν μυ-
στικὴν καὶ χωρὶς νὰ φαίνεται, χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύ-
ματος.

‘Ἡ ἀδρατὸς αὐτῇ θεία χάρις γίνεται μὲ πράξεις (τε-
λετάς), ποὺ φαίνονται, δηλαδὴ ὁρατάς. Καὶ ἡ χάρις αὐτῇ
εἶναι μία ἀδρατὸς ἐνέργεια μὲ τὴν ὅποιαν γινόμεθα νέοι
ἄνθρωποι καὶ ἔνούμεθα μὲ τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸν ὅποιον
μᾶς ἔχωρισεν ἡ ἀμαρτία.

Τὴν θείαν ὅμως αὐτὴν χάριν δὲν λαμβάνομεν μόνον
μὲ τὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλας
ὁρατάς πράξεις, ποὺ εἶναι ἐν δλω ἐπτά.

Αὐταὶ αἱ ἐπτά ίεραὶ τελεταὶ, μὲ τὰς ὅποιας λαμβά-
νομεν τὴν μυστηριώδη χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ
μ' αὐτὴν τὴν σωτηρίαν μας, λέγονται μυστήρια.

Τὰ μυστήρια.

Τὰ μυστήρια ὥρισεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ
μὲ αὐτὰ μετέδιδον τὴν χάριν αὐτῶν εἰς τοὺς Χριστιανούς.
Μετὰ τὸν θάνατον τῶν Ἀποστόλων ἡ Ἐκκλησία μας ἐσυ-
νέχισε τὴν μετάδοσιν τῆς θείας χάριτος μὲ τοὺς διαδό-
χους τῶν Ἀποστόλων καὶ τοὺς ιερεῖς μέχρι σήμερον.

Λέγονται ὅμως μυστήρια καὶ μερικαὶ διδασκαλίαι τῆς
Θρησκείας μας, τὰς ὅποιας ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου δὲν
ἡμπορεῖ νὰ τὰς καταλάβῃ τελείως. Τὰ μυστήρια ὅμως
αὐτὰ εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὰ ἐπτά, δπως π.χ. τὸ μυστήριον
τῆς Ἀγίας Τριάδος, ποὺ εἴπομεν προτήτερα.

Τὰ μυστήρια εἶναι τὰ ἔξῆς: 1) Τὸ Βάπτισμα, 2) Τὸ
Χρῖσμα, 3) Ἡ Ἀγία μετάληψις, 4) Ἡ Μετάνοια, 5) Τὸ
Εὐχέλασιον, 6) Ὁ Γάμος καὶ 7) Ἡ Ιερωσύνη.

Τὰ τέσσαρα πρῶτα εἶναι ὑποχρεωτικὰ διὰ τὸν ἄνθρω-
πον, ποὺ θέλει νὰ εἶναι Χριστιανὸς καὶ ὑποχρεούται

νὰ δέχεται αὐτὰ καὶ νὰ ἐκτελῇ. Τὰ λοιπά τρία δὲν εἶναι ύποχρεωτικά, ἀλλ' ἀφήνονται εἰς τὴν ἐκλογήν του, ἢν θέλῃ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ, καὶ δι' αὐτὸν λέγονται προαιρετικά.

Απὸ τὰ ύποχρεωτικά, τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρῖσμα, καὶ ἀπὸ τὰ προαιρετικὰ ἡ Ἱερωσύνη, δὲν ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὸν Χριστιανόν, ἀφοῦ μιὰ φορὰ ἔγιναν εἰς αὐτόν.

Τὰ μυστήρια μόνον οἱ κληρικοὶ τὰ τελοῦν καὶ μάλιστα οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ ὅχι οἱ διάκονοι. Μόνον τὴν Ἱερωσύνην καὶ τὰ ἐγκαίνια τῶν ναῶν δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ τελέσῃ διερεύς.

~~1) Τὸ Βάπτισμα.~~

Τὸ μυστήριον τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἡ σπουδαιότερα Ἱερὰ τελετὴ διὰ τὸν βαπτιζόμενον, διότι μὲ αὐτὴν ὁ ἀνθρωπὸς ἀναγνωρίζεται ἐπίσημα ὡς ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν του.

Ἐδαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μαθήματος τῆς Κατηχήσεως, διτὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς χριστιανικοὺς χρόνους διὰ νὰ γίνῃ ἔνας ἀληθινὸς ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ ἐκατηχεῖτο καὶ ἀμέσως ἔπειτα ἐβαπτίζετο. Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ χριστιανοὶ ἐβαπτίζοντο εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ὑστερα δῆμως ἡ Ἑκκλησία ὕρισε νὰ βαπτίζωνται εἰς τὴν νηπιακήν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔκαμε διὰ νὰ μὴ ἀποθνήσκουν τὰ νήπια ἀβάπτιστα, τὰ ὄποια τόσον πολὺ ἀγαποῦσεν ὁ Χριστὸς καὶ ἔλεγε: «Ἄφετε τὰ παιδία καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

Αφοῦ λοιπὸν ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τῆς βαπτίσεως τῶν νηπίων (νηπιοβαπτισμός) κατηργήθη φυσικά καὶ ἡ κατήχησις, καὶ ἡ ὁμοιογία τῆς πίστεως, τὴν ὄποιαν δὲν ἡμποροῦν βέβαια τὰ νήπια νὰ ὁμοιογήσουν. Δι' αὐτὸ τὴν ὁμοιογίαν αὐτὴν δίδει ὁ ἀνάδοχος (νουνός) καὶ ύποχρεοῦται νὰ κατηχήσῃ τὸ παιδί (τὸν ἀναδεκτὸν ἡ ἀναδεκτὴν του) εἰς τὸν κατάλληλον καιρόν. Πρέπει δῆμως ὁ ἀνάδοχος νὰ εἶναι ὀρθόδοξος, διότι μόνον αὐτὸς θὰ ἡμπορῇ νὰ διδάξῃ τὴν ὀρθόδοξον κατήχησιν εἰς αὐτά. Δι' αὐτὸ τὴν στιγμὴν ποὺ τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος, ὁ ἀνάδοχος ἀπαγγέλλει τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ώστὲν ἀντιπρόσωπος τοῦ νηπίου.

Τὸ μυστήριον τοῦτο ἰδρυσεν ὁ Χριστὸς μὲ τὸ βάπτισμα, ποὺ ἐδέχθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον.

“Υστερα μετὰ τὴν ἀνάστασίν του, ποὺ ἔστελλε τοὺς μαθητάς του νὰ κηρύξουν εἰς τὰ ἔθνη, τοὺς ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ βαπτίζουν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος τοὺς νέους διπάδούς μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους: «Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες σύτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος».

Εἰς τοὺς πρώτους λοιπὸν χρόνους τὸ βάπτισμα ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους μόνον, ἔπειτα δὲ ἡ ἔξουσία αὐτὴ ἐδόθη εἰς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ εἰς τοὺς Πρεσβυτέρους καὶ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τοὺς Διακόνους.

‘Αλλὰ καὶ λαϊκοὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ βαπτίσουν, ἃν τὸ νήπιον κινδυνεύῃ ν’ ἀποθάνῃ ἀβάπτιστον ἀπὸ ἀσθένειαν καὶ δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ἵερεύς. Τότε ἔνας ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν κρατεῖ τὸ βρέφος καὶ τὸ ύψωνει τρεῖς φοράς εἰς τὸν ἀέρα μὲ τρεῖς ἀνυψώσεις καὶ τρεῖς καταβάσεις εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Τὸ βάπτισμα αὐτὸλ λέγεται ἀεροβάπτισμα. “Ἄν τὸ παιδί ζήσῃ, τότε διαβάζεται ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ τὸν ἵερέα χωρὶς νὰ τὸ βυθίσῃ τρεῖς φοράς εἰς τὸ ὅδωρ τῆς κολυμβήθρας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀεροβάπτισμα ἡ Ἐκκλησία μας εἰς ἔξαιρετικὰς περιστάσεις, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ βλάψῃ τὴν ὑγείαν τοῦ νηπίου ἡ βύθισίς του εἰς τὸ ὅδωρ τῆς κολυμβήθρας, ἐπιτρέπει τὴν ἐπίχυσιν τοῦ ὅδατος ἢ τὸ ράντισμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του μόνον.

Εἰς δλας τὰς ἄλλας περιστάσεις τὸ βάπτισμα τοῦ νηπίου γίνεται μὲ τὸ βύθισμα αὐτοῦ εἰς τὸ ὅδωρ τῆς κολυμβήθρας.

Τὸ ὅδωρ αὐτὸλ ἵερεύς, ἐνῷ ἀπαγγέλλει μίαν ἀγιαστικὴν εὐχήν, φυσᾶς τρεῖς φοράς, διὰ νὰ γίνῃ τὸ ἀπλοῦν αὐτὸλ ὅδωρ ὅδωρ ἀγιασμοῦ. “Ἐπειτα ἀλείφει τὸ νήπιον μὲ ἥγιασμένον ἔλαιον εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματός του διὰ νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας του. Καὶ ἀμέσως τὸ βυθίζει εἰς τὸ ὅδωρ διὰ τριῶν καταδύσεων καὶ ἀναδύσεων, ποὺ συμβολίζουν τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ λέγει: «Βαπτίζεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, Ἀμήν· καὶ τοῦ Υἱοῦ, Ἀμήν· καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, Ἀμήν».

‘Η ἀγιαστικὴ εὐχή, τὸ ὅδωρ, τὸ ἔλαιον, αἱ τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις εἶναι τὰ δρατὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου καὶ μὲ αὐτὰ μεταδίδεται εἰς τὸν βαπτιζόμενον ἡ θεία χάρις.

Μὲ τὴν χάριν αὐτὴν δὲ βαπτιζόμενος, ἃν εἶναι νήπιον, συγχωρεῖται ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα, ἃν εἶναι ἐνήλικος, καὶ ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας τὰς ἰδικάς του.

Τὸ βάπτισμα λοιπὸν εἶναι μία Ἱερὰ τελετὴ κατὰ τὴν δρποίαν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰς τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις εἰς τὸ ἄγιασμένον ὕδωρ καὶ εἰς τὸ ὅνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος καθαρίζεται ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος καὶ ἀπὸ τὰς ἰδικάς του ἀμαρτίας (προσαιρετικάς). Καὶ ἔτσι γίνεται πραγματικὸς ὀπαδὸς τῆς Ἐκκλησίας, δπου θα εὕρῃ τὴν σωτηρίαν του σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ. «Ο πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται».

Οἱ Δυτικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι τελοῦν τὸ βάπτισμα διὰ ραντίσματος.

2 Τὸ Χρῖσμα

Οἱ Ἱερεὺς ἀμέσως ἀφοῦ βαπτίσῃ τὸ νήπιον χρίει (ἀλειφει) τὰ κυριώτερα μέρη του καὶ τὰ σισθητήριά του μὲ τὸ ἄγιον μύρον. Καὶ μὲ τὴν χρῖσιν αὐτὴν μεταδίδονται εἰς τὸν βαπτισθέντα τὰ διάφορα καὶ πολλὰ χαρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ποὺ εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη κλ. Καὶ ἔτσι σφραγίζεται (βεβαιώνεται) ἡ νέα πνευματικὴ ζωή, ποὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὸ βάπτισμα, καὶ ἀκόμη λαμβάνει τὴν δύναμιν εἰς τὸν ἀγῶνα του ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας.

Οπως κατὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ ἐφανερώθη τὸ Ἀγιον Πνεύμα διὰ νὰ τὸ βεβαιώσῃ (ἐπισφραγίσῃ), ἔτσι καὶ κατὰ τὸ βάπτισμα τῶν χριστιανῶν γίνεται τὸ χρῖσμα διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτό. Δι' αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χωρίσῃ τὸ χρῖσμα ἀπὸ τὸ βάπτισμα.

Τὸ μυστήριον αὐτὸ οἱ ἀπόστολοι ἐτέλουν μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν των εἰς τὸν βαπτιζόμενον. Οἱ διάδοχοι δημως αὐτῶν, επειδὴ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἐξηπλώθη παντοῦ, ἐτέλουν τὸ μυστήριον μὲ τὸ μύρον, ποὺ ἡγίασσαν οἱ ἀπόστολοι. Καὶ ἔτσι ἀντὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων, ποὺ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τρέχουν παντοῦ καὶ ἐπιθέτουν τὰς χειρας των, ἔχριον τοὺς βαπτιζομένους μὲ τὸ ἄγιον μύρον. Δι' αὐτὸ οἱ Ἐπίσκοποι ἔδιδαν τὸ μύρον, ποὺ αὐτοὶ ἡγίαζον, εἰς τοὺς Ἱερεῖς καὶ ἔχριον τοὺς βαπτιζομένους.

Σήμερον κάθε αὐτοκέφαλος ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατασκευάζῃ τὸ ἄγιον μύρον.

Μόνον ή 'Ελληνική 'Εκκλησία τὸ λαμβάνει ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως διὰ νὰ δείξῃ τὸν σε-βασμόν της πρὸς ἑκεῖνο.

Τὸ μύρον εἶναι μία οὐσία; ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔλαιον, κηρόν, μαστίχην, ἀλόην, σμύρναν καὶ ἀπὸ ἄλλα 40 ἐν ὅλῳ μυρωδικά, διὰ νὰ δειχθῇ ἡ ποικιλία καὶ εὐώδια τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἀγ. Πνεύματος. "Ολα αὐτὰ ἔτοιμά-ζονται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τὴν Μεγ. Τετάρτην, ποὺ δὲ Χρι-στὸς ἥλείθη μὲν μύρον, καὶ τὴν Μ. Πέμπτην κατὰ τὴν λειτουρ-γίαν δὲ Πατριάρχης τὰ ἀγιάζει μὲ μίαν ἀγιαστικὴν εὐχήν.

Μὲ τὸ μύρον αὐτὸ δὲ ιερεὺς χρίει σταυροειδῶς τὸ μέ-τωπον, τοὺς ὁφθαλμούς, τὴν ρῆνα, τὸ στόμα καὶ τὰ ὤτα καὶ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, ἐνῷ λέγει «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίου, ἀμήν».

Μὲ τὴν χρῖσιν τῶν αἰσθήσεων συμβολίζεται δὲ ἀγια-σμὸς τῶν σκέψεων καὶ θελήσεων τοῦ βαπτιζομένου, ὃστε πάντοτε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ θέλῃ τὰς ἀγαθὰς πράξεις. Τὰ ἄλλα μέλη ποὺ χρίονται εἶναι αἱ χεῖρες, οἱ πόδες κ.λ. διὰ νὰ εἶναι τὰ ἔργα του καὶ δὲ δρόμος τῆς ζωῆς του χριστιανικά.

Μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ ιερέως καὶ μὲ τὴν χρῖσιν τοῦ ἀγίου μύρου, ποὺ εἶναι τὰ δρατὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου τούτου, μεταδίδεται εἰς τὸν βαπτιζόμενον ἡ θεία χάρις. 'Η χάρις αὐτὴ ἐπιβεβαιώνει δτὶ δὲ βαπτιζόμενος καθιερώ-νεται εἰς τὸν Θεόν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα του καὶ ἀγιάζεται ὡς ἐκλεκτὸς Χριστιανός.

Χρῖσμα λοιπὸν λέγεται τὸ μυστήριον μὲ τὸ δποῖον δὲ βαπτιζόμενος χρίεται διὰ τοῦ ἀγίου μύρου καὶ λαμβάνει τὴν δωρεὰν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ὡς ἐκλεκτὸς καὶ τέ-λειος χριστιανός.

'Η Δυτικὴ 'Εκκλησία ἔχωρισε τὸ χρῖσμα ἀπὸ τὸ βά-πτισμα καὶ ὅρισε νὰ γίνεται ἀπὸ τοῦ 7ου μέχρι τοῦ 12ου ἔτους καὶ ὅχι ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα. Καὶ οἱ Δια-μαρτυρόμενοι ἔχωρισαν τὸ χρῖσμα ἀπὸ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ τὸ κάμνουν μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν μόνον (ἀγ-γλικανικὴ ἐκκλησία).

3. 'Η μετάνοια ἢ ἔξομολόγησις.

Εἴδομεν εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, δτὶ δὲ ἀσωτος υἱός, ποὺ ἔφυγε μακρὰν ἀπὸ τὸ πατρικόν του σπίτι, ἐκατάλαβε μίαν ἡμέραν, πῶς ἡ δυστυχία του προ-ήλθεν ἀπὸ τὸν κακὸν δρόμον τῆς ἀμαρτωλῆς ζωῆς του.

Αμέσως τότε ώμολόγησε τάς ἀμαρτίας του, ἀνεγνώρισεν δτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἔνοχος τῆς ἀθλίας ζωῆς του καὶ ἥσθανθη τὴν μεγάλην εὔσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, καὶ ἔτρεξε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του συγχώρησιν.

Τὸν νὰ καταλάβῃ ἔνας τάς ἀμαρτίας του καὶ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀλλάξῃ ζωὴν σημαίνει, δτι μετενόησε. Τὸν νὰ δμολογήσῃ εἰλικρινὰ τὴν μετάνοιάν του αὐτὴν καὶ νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν σημαίνει, δτι ἔξομολογεῖται δτι καταλαβαίνει τὸ κακὸν ποὺ ἔκαμε, καὶ δὲν θὰ τὸ ἐπαναλάβῃ.

Μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν ἔξομολόγησίν του δ χριστιανὸς ἡμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ πάλιν τὴν θείαν χάριν, ποὺ ἔλαβε κατὰ τὸ βάπτισμα (δηλαδὴ τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν του) καὶ τὴν δύοιαν ἔχασε μὲ τάς ἀμαρτίας του.

Τότε θὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν πνευματικὸν ίερέα του, θὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν εἰλικρινὰ ὅλην τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὁ ίερεὺς θὰ τοῦ συστήσῃ τὰ κατάλληλα φάρμακα τῆς θεραπείας. “Οπως ἔνας, ποὺ πάσχει ἀπὸ μίαν ἀσθένειαν, ζητῇ ἀπὸ τὸν Ιατρὸν του τὰ φάρμακα τῆς θεραπείας του, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος, ποὺ παρουσιάζεται εἰς τὸν ίερέα διὰ νὰ ἔξομολογηθῇ.

Τὰ φάρμακα αὐτὰ λέγονται ἐπιτίμια, δηλαδὴ θεραπευτικαὶ τιμωρίαι, ποὺ σκοπὸν ἔχουν νὰ τὸν προφυλάξουν ἀπὸ ἄλλας νέας ἀμαρτίας του, π.χ. ἐπιτίμια εἶναι ἡ προσευχὴ, ἡ ἀνάγνωσις θρησκευτικῶν βιβλίων, ἡ φιλανθρωπία κλπ.

‘Η μετάνοια εἶναι ίερὰ πρᾶξις πολὺ παλαιά. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἴδαμεν πολλούς, ποὺ μετενόησαν καὶ ἔζήτησαν συγχώρησιν. “Οπως π.χ. τὸν Ἰακώβ, τὸν Δαβίδ, τὸν Ἰωάννην κλπ.

Εἰς τὴν Καινὴν διαθήκην γνωρίζομεν δτι, ὅσοι ἐπήγαιναν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἔξωμολογοῦντο πρῶτα τάς ἀμαρτίας των.

Τὴν ίεράν αὐτὴν πρᾶξιν ὁ Χριστὸς τὴν καθιέρωσεν ως μυστήριον μὲ τοὺς λόγους ποὺ εἴπεν εἰς τοὺς μαθητάς του «ὅσα ἔὰν δήσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς (δὲν συγχωρήσετε), ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ (θὰ μείνουν ἀσυγχώρητα), καὶ ὅσα ἔὰν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς (συγχωρήσητε), ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ (θὰ συγχωροῦνται)».

‘Ο Χριστὸς λοιπόν ἔδωκε τὴν ἔξουσίαν τῆς συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτιῶν εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ ἐκεῖνοι τὴν μετέδωκαν εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ οἱ ἐπίσκοποι σήμερον

δίδουν αύτήν εἰς ἐκείνους τοὺς Ἱερεῖς, ποὺ τοὺς θεωροῦν καταλλήλους (πνευματικούς).

Εἰς τοὺς πνευματικούς αὐτοὺς ἐρχόμεθα νὰ ἔξομο- λογηθῶμεν καὶ νὰ συγχωρηθῶμεν, διὰ νὰ ἔχωμεν τὸν ἔσωτόν μας καθαρὸν διὰ νὰ κοινωνήσωμεν. Ὁ Ἱερεὺς μᾶς διαβάζει τότε μίαν συγχωρητικὴν εὐχήν, ἐνῷ ἐπιθέτει τὰς χεῖρας του ἐπάνω μας.

Μὲ τὴν ἔξομολόγησίν μας τὴν εἰλικρινῆ, μὲ τὴν συγ- χωρητικὴν εὐχὴν καὶ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τοῦ ἵε- ρέως, ποὺ εἶναι δλα αὐτὰ τὰ δρατὰ σημεῖα τοῦ μυστη- ρίου, λαμβάνομεν τὴν θείαν χάριν.

‘Η θεία χάρις συνίσταται εἰς τὸ νὰ γίνωμεν καὶ πά- λιν φίλοι τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν δρόποιον μᾶς ἔχωρισαν αἱ ἀμαρτίαι μας, ἐνῷ μαζὶ λαμβάνομεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν μας.

‘Η μετάνοια λοιπὸν ἡ ἡ ἔξομολόγησις εἶναι τὸ πλέον σωτήριον καὶ ὠφέλιμον τῶν ψυχῶν μας μυστήριον, κατὰ τὸ δρόποιον δὲ εἰλικρινῶς ἔξομολογούμενος τὰς ἀμαρτίας του εἰς τὸν πνευματικόν, λαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεόν τὴν συγχώ- ρησιν (ἄφεσιν) τῶν ἀμαρτιῶν του.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν θεωροῦν τοῦτο ως μυστή- ριον παρὰ μόνον ως μίαν ἀπλῆν τελετὴν πρὸ τῆς θείας κοινωνίας ἡ ως ἔνα ἔργον ψυχωφελές, δι’ αὐτὸν καὶ τὸ ἀπορρίπτουν.

4. Ἡ θεία Εὐχαριστία.

‘Ο Κύριος ἡμῶν μίαν ἐσπέραν, προτοῦ νὰ παραδοθῇ διὰ τὸν ζωοποιὸν σταυρικὸν του θάνατον, ἐκάλεσε τοὺς μαθητάς του εἰς μυστικὸν δεῖπνον. Κατὰ τὸν δεῖπνον αὐτὸν ἔλαβεν ἄρτον καὶ ἀφοῦ πρῶτα ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν διένειμε τὸν ἄρτον εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ εἶπε: «Λάβετε, φάγετε τοῦτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον (κοπτόμενον)». Ἔπειτα ἐπῆρε ποτήριον οἶνου καὶ εἶπε: «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν».

Μὲ τὰ δύο αὐτὰ συστατικὰ τοῦ μυστικοῦ δεῖπνου, δηλαδὴ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, δὲ Χριστὸς παρέδιδεν εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ εἰς δλους τοὺς χριστιανοὺς ἐπειτα αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα του, ποὺ ἐθυσίασεν εἰς τὸν σταυρὸν διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ διὰ τὴν αἰώνιον

ζωήν. Διὰ τοῦτο τὸ μυστήριον αὐτὸν παριστᾶ καὶ τὴν σταυρικὴν τοῦ Χριστοῦ θυσίαν.

Εἰς τὸν μυστικὸν λοιπὸν αὐτὸν δεῖπνον ὁ Χριστὸς καθιέρωσε τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, τὸ ὄποιον ἀπὸ τότε διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Ἑκκλησίαν καὶ δὲν θὰ παύσῃ νὰ τελῆται, μέχρις ὅτου ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν.

Ἡ Ἑκκλησία μας λοιπὸν ἔξακολουθεῖ νὰ τελῇ τὸ μυστήριον τοῦτο μὲ τοὺς Ἱερεῖς της, οἱ δοποῖοι ἀγιάζουν διὰ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ συστατικὰ μετουσιώνονται (μεταβάλλουν τὴν ούσιαν των) εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡμεῖς, ποὺ κοινωνοῦμεν ἡ μεταλαμβάνομεν τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, μεταλαμβάνομεν αὐτὸν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Σήμερον κοινωνοῦμεν ἰδίως τέσσαρας φοράς τὸ ἔτος, δηλαδὴ τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα, τὴν ἑορτὴν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ὅμως οἱ Χριστιανοί ἐκοινώνουν εἰς κάθε λειτουργίαν, ἐπειτα σπανιώτερον, διότι δὲν ἔνομιζον τοὺς ἔσωτούς των πάντοτε ἀξίους.

Δι’ αὐτὸν κάθε χριστιανὸς προτοῦ κοινωνήσῃ πρέπει νὰ προετοιμάσῃ τὸν ἔσωτόν του μὲ νηστείαν, μετάνοιαν καὶ ἔξομολόγησιν, διότι εἰπεν ὁ Χριστὸς διτὶ «ὁ γάρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἔσωτῷ ἐσθίει καὶ πίνει», δηλαδὴ, δποιος τρώγει τὸ σῶμα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα, ἐνῶ δὲν εἶναι ἀξιος, πολὺ μεγάλο ὄμάρτημα πράττει».

Διὰ νὰ τελέσῃ ὁ Ἱερεὺς τὸ μυστήριον αὐτὸν κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν λαμβάνει ἄρτον καθαρὸν ἔνζυμον, διότι μὲ τοιούτον ἄρτον ὁ Χριστὸς ἔκαμε τὸ μυστήριον τοῦτο. "Ἐπειτα μεταχειρίζεται οἶνον, ὁ δοποῖος πρέπει νὰ εἶναι κόκκινος διὰ νὰ παριστᾶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἀνασμιγνύει μὲ χλιαρὸν ὅρωρ διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ ὅρωρ ποὺ ἔξῆλθεν ἀπὸ τὴν πλευράν του Χριστοῦ, ὅταν τὴν ἐκέντησε μὲ τὴν λόγχην ὁ στρατιώτης. Διαβάζει ἀκόμη καὶ εὔχας μὲ τὰς δοποίας ἐπικαλεῖται τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα διὰ νὰ γίνῃ ἡ μετουσίωσις (μεταβολὴ τῆς ούσιας) τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. "Ολα αὐτὰ εἶναι τὰ ὄρατά σημεῖσα τοῦ μυστηρίου τούτου, μὲ τὰ δοποῖα ἐπέρχεται ἡ ἀόρατος καὶ μυστικὴ θεία χάρις. Μὲ αὐτὴν ὁ κοινωνῶν ἐνώνεται μὲ τὸν Χριστόν, λαμβάνει τὴν σωτηρίαν του καὶ κερδίζει τὴν αἰώνιον ζωήν.

Ἡ θεία εὐχαριστία λοιπὸν εἶναι τὸ μυστήριον, κατὰ τὸ ὄποιον ὁ μεταλαμβάνων τοῦ σῶματος καὶ αἵματος τοῦ

Χριστοῦ μὲ τὰ εἴδη τοῦ ἄρτου καὶ οἶνου λαμβάνει τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν.

Τὸ μυστήριον αὐτὸν μόνον δὲ ἐπίσκοπος καὶ ὁ Ἱερεὺς ἔχει τὴν ἔξουσίαν νὰ τελέσῃ, ὅχι δμως καὶ διάκονος, δὲ ποῖος ὑπηρετεῖ τοὺς Ἱερεῖς καὶ ἐπισκόπους κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν.

Οἱ Δυτικοὶ μεταχειρίζονται ἀντὶ ἐνζύμου ἄρτου ἄζυμον, καὶ ἀπ' αὐτοὺς παρέλαβον τὰ ἄζυμα καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι.

5 Τὸ Εὔχελαιον.

Οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων συνήθιζον, δταν ἥσαν ἀσθενεῖς ἢ ἀμαρτωλοί, νὰ ζητοῦν τὴν σωματικήν ἢ τὴν ψυχικήν των θεραπείαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους. Καὶ τότε οἱ ἀπόστολοι ἔχριον αὐτοὺς μὲ ἀγιασμένον ἔλαιον διὰ νὰ τοὺς θεραπεύσουν ἀπὸ τὰς ἀσθενείας των ἢ ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας των. Τὴν χρῖσιν αὐτὴν διὰ τοῦ ἔλαιου τὴν ἔλαβον ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ ἐνῷ ἀλειφον τὰ διάφορα μέλη τοῦ ἀσθενοῦς ἔλεγον καὶ μίαν εὐχήν. Διὰ τοῦτο δὲ ἀπόστολος Ἰάκωβος γράφει εἰς τὴν ἐπιστολήν του τὰ ἔξῆς. «Ἐίναι κανεὶς ἀπὸ σᾶς ἄρρωστος; Ἐας προσκαλέσῃ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἑκκλησίας καὶ αὐτοὶ ἀς προσευχηθοῦν δι' αὐτόν, ἐνῷ θὰ ἀλείφουν αὐτὸν μὲ ἔλαιον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως θὰ σώσῃ τὸν ἄρρωστον· καὶ ἀν εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀμαρτίας, θὰ συγχωρηθῇ».

Οἱ ἀπόστολοι λοιπὸν παρέδωκαν τὴν ἔξουσίαν αὐτὴν εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ οἱ ἐπίσκοποι εἰς τοὺς πρεσβύτερους.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ὡρίσθη τὸ μυστήριον τοῦτο. Καὶ λέγεται εὐχέλαιον, διότι ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ θεραπεία τοῦ χριστιανοῦ γίνεται μὲ τὸ ἀγιασμένον ἔλαιον καὶ μὲ τὴν εὐχὴν τῶν Ἱερέων (εὐχὴ—ἔλαιον).

Σήμερον τὸ μυστήριον αὐτὸν τελείται ἀπὸ ἐπτὰ Ἱερεῖς, διότι ἐπτὰ εἶναι τὰ χαρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ διότι ἐπτὰ μέρη ἀποτελοῦν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μυστηρίου τούτου.

Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ γίνεται εἰς τὸν ναόν, ἀν δὲ ἀσθενής ἡμπορῆ νὰ προσέλθῃ, ἢ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀν εἶναι πολὺ ἄρρωστος.

Καὶ ἔνας Ἱερεὺς ἐν ἀνάγκῃ δύναται νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριον. Ὁ Ἱερεὺς λοιπόν, ἐνῷ διαβάζει τὰς ἀγιαστικὰς

εύχας, χρίει τὸν ἀσθενῆ εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός του καὶ ἐπικαλεῖται τὴν θείαν χάριν, ἢ ὅποια θεραπεύει αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν.

“Αν τὸ σῶμα τοῦ ἀρρώστου δὲν λαμβάνει πάντοτε τὴν θεραπείαν, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ παντογνώστου Θεοῦ.

‘Η συγχώρησις πάλιν τῶν ἀμαρτιῶν του θὰ δοθῇ, ἐὰν ἀληθινὰ καὶ εἰλικρινὰ πιστεύῃ καὶ μετανοῇ ὁ χριστιανός. Δι’ αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία ἐκτελεῖ τὸ μυστήριον αὐτὸν καὶ εἰς ὑγιεῖς, δταν ἔπειτα ἀπὸ μετάνοιαν θέλουν νὰ κοινωνήσουν.

Καὶ γενικὰ ἡ Ἐκκλησία ἐκτελεῖ τοῦτο κατὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην, διὰ νὰ προετοιμασθοῦν οἱ χριστιανοὶ νὰ κοινωνήσουν τὴν Μεγάλην Πέμπτην.

‘Η Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐπιτρέπει τὸ μυστήριον τοῦτο μόνον εἰς τοὺς ἑτοιμοθανάτους, διὰ νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ ως ἔνα ἐφόδιον εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ αἰώνιον ζωήν.

‘Απαγορεύει δμως νὰ γίνεται τοῦτο εἰς παῖδας κάτω τῶν 14 ἑτῶν.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν ἀναγγωρίζουν τοῦτο ως μυστήριον καὶ τὸ ἀπορρίπτουν.

6. Ὁ Γάμος.

“Οταν δὲ Θεός ἐδημιούργησε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, τὸν Ἀδάμ, εἶδε δτὶ δὲν εἶναι καλὸν νὰ εἶναι δ ἄνθρωπος μόνος του καὶ ἐδημιούργησεν εὐθὺς τὸν βοηθόν του, τὴν Εὔαν. Καὶ ἀφοῦ ηὐλόγησε τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀνδρόγυνον τοὺς εἶπε νὰ αὐξάνουν καὶ νὰ πληθύνωνται. Μὲ τὴν εὐλογίαν λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ἔγινεν ἡ ἔνωσις τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός καὶ ἀπὸ τότε ηὕξησε καὶ ἐπολλαπλασιάσθη τὸ ἄνθρωπινον γένος.

Τὴν θείαν αὐτὴν ἔνωσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός ἀγίασε καὶ δ Ἐκριστός, δταν ἔκαμε τὸ πρῶτον του θαῦμα εἰς τὸν ἐν Κανᾶ γάμον. ‘Η θεία καὶ ἀγία αὐτὴ ἔνωσις εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.

‘Ο γάμος αὐτὸς ἔχει σπουδαῖαν σημασίαν, διότι ἐπάνω εἰς αὐτὸν στηρίζεται ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια. Δι’ αὐτὸν ὁ ἀπόστολος Παῦλος διὰ νὰ δείξῃ τὴν σημασίαν του παραβάλλει τὴν ἔνωσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός πρὸς τὴν ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν.

‘Η ἔνωσις λοιπὸν αὐτὴ εἶναι ἔνας ιερὸς δεσμὸς ἀδιά-

λυτος, ή Ἐκκλησία μας δημως εἰς ὥρισμένας περιστάσεις, που οι σύζυγοι ἔδειξαν περιφρόνησιν εἰς τὸν δεσμὸν αὐτὸν, διαλύει τὸν γάμον αὐτόν.

Ἐπίσης ή Ἐκκλησία μας ἀπαγορεύει νὰ κάμουν γάμον τὰ Ἰδια πρόσωπα περισσότερον ἀπὸ τρεῖς φοράς. Δηλαδὴ ἐπιτρέπει νὰ ἔλθουν εἰς δεύτερον καὶ εἰς τρίτον γάμον, κατὰ τὸ διαζύγιον (διάλυσιν τοῦ γάμου) ἢ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο συζύγων.

Διὰ νὰ γίνῃ ἔνας γάμος πρέπει νὰ ἔχουν μεταξὺ των οἱ ἔρχομενοι εἰς τὸν γάμον αὐτὸν 1) εἰλικρινῆ καὶ ἐλευθέρων συγκατάθεσιν, 2) εἰλικρινῆ ἀγάπην, 3) νόμιμον ἡλικίαν. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ ἔχουν 1) σωματικὴν συγγένειαν, 2) πνευματικὴν συγγένειαν, ἢ ὅποια προέρχεται ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος (π.χ. δὲν γίνεται γάμος μεταξὺ ἀναδόχου καὶ ἀναδεκτῆς του ἢ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀναδόχου μὲ τὴν Ἰδίαν κλπ.), 3) πολιτικὴν συγγένειαν, ἢ ὅποια προέρχεται ἀπὸ υἱοθεσίαν (π.χ. ἔνας νέος, ποὺ υἱοθετήθη ἀπὸ ἔναν, δὲν ἡμπορεῖ νὰ λάβῃ ὡς σύζυγόν του τὴν κόρην ἐκείνου ποὺ τὸν υἱοθέτησε) καὶ 4) διαφορὰν θρησκείας (δηλαδὴ γάμος μεταξὺ πιστῶν καὶ ἀπίστων δὲν ἐπιτρέπεται). “Ολα αὐτὰ ποὺ ἔμποδίζουν νὰ γίνῃ γάμος λέγονται κωλύματα (ἐμπόδια) τοῦ γάμου.

“Ολα αὐτὰ τὰ κωλύματα ἔχουν σκοπὸν νὰ κάμουν τοὺς συζύγους τέτοιους, ὥστε νὰ βοηθῶνται σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἀναμεταξύ των. Νὰ κάμνουν τέκνα καὶ νὰ δίδουν εἰς αὐτὰ ὁρθόδοξον χριστιανικὴν ἀνατροφὴν καὶ νὰ αὔξάνουν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Αὐταὶ αἱ ὑποχρεώσεις των εἶναι καὶ δ σκοπὸς τοῦ γάμου.

“Ωστε δὲ γάμος εἶναι ἔνα μυστήριον, ποὺ τὸ καθιέρωσεν αὐτὸς δ Θεός. Κατ’ αὐτὸν ἀγιάζεται δ δεσμὸς τῶν νεονύμφων μὲ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης, τῆς τεκνοποιίας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των.

“Η ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τούτου ἔχει δύο ἵεράς τελετάς, τὴν τελετὴν τοῦ ἀρραβώνος καὶ τὴν τελετὴν τῆς στέψεως.

Αἱ δύο αὐταὶ τελεταὶ ἐγίνοντο ἄλλοτε χωριστὰ εἰς τὸν ναὸν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν. Σήμερον γίνονται μαζὶ εἴτε εἰς τὸν ναὸν, εἴτε εἰς τὴν οἰκίαν.

“Η τελετὴ τοῦ ἀρραβώνος εἶναι προεισαγωγὴ τῆς τελετῆς τῆς στέψεως (στεφανώματος). Εἰς αὐτὴν δὲν ἴερεὺς ἀνταλλάσσει τὰ δακτυλίδια εἰς τοὺς μνηστευομένους (ἀρραβωνιασμένους), τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην, ἀφοῦ προ-

ηγουμένως εύλογήσῃ αύτὰ καὶ αὐτούς. Τὴν ἀνταλλαγὴν αὐτὴν ὕστερα κάμνει καὶ ὁ παράνυμφος (κουμπάρος) ἢ οἱ παράνυμφοι, ἐνῷ λέγει: «ἀρραβωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, Ἀμήν.»

Ἡ τελετὴ τῆς στέψεως (στεφανώματος) περιέχει τὴν εύλογίαν καὶ τὸν ἀγιασμὸν τοῦ δεσμοῦ τῶν νεονύμφων. Καὶ σημεῖον εἶναι τὰ στέφανα, μὲ τὰ δποῖα ὁ ἵερεὺς στέφει τὰς κεφαλάς των διὰ νὰ δείξῃ πόσην μεγάλην τιμὴν δίδει εἰς αὐτούς. Τὰ στέφανα αὐτὰ ἀνταλλάσσει ὁ ἵερεὺς εἰς τὰς κεφαλάς των, ἐνῷ λέγει: «Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, Ἀμήν». Τοὺς λόγους αὐτούς λέγει ἀντιστρόφως καὶ εἰς τὴν νύμφην.

Οἱ στέφανοι φανερώνουν ὅχι μόνον τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν νίκην καὶ τὸ δικαίον τῶν νεόνυμφων θὰ διαφυλάξουν τὸν συζυγικὸν των βίον ἡθικὸν καὶ καθαρόν.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔπιτρέπει τὸ διαζύγιον διὰ κανένα ἀπολύτως λόγον καὶ ἔπιτρέπει τὸν τέταρτον γάμον.

Ἐάν ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἔλθουν εἰς γάμον εἶναι ἑτερόδιξοι, δηλαδὴ ὁ ἀνὴρ δυτικὸς καὶ ἡ γυνὴ ὁρθόδοξος ἢ καὶ τὸ ἀντίθετον, τότε συμφωνοῦν αἱ δύο ἐκκλησίαι νὰ γίνη ὁ γάμος μικτός, δηλαδὴ νὰ γίνουν δύο μυστήρια εἰς αὐτούς, ἔνα ὁρθόδοξον καὶ ἔνα δυτικόν. Πρέπει δημοσίᾳ τὰ τέκνα νὰ ἀνατραφοῦν μὲ τὸ ὁρθόδοξον δόγμα.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἀπορρίπτουν τὸν γάμον ὡς μυστήριον καὶ παραδέχονται τὸν πολιτικὸν γάμον, δηλαδὴ γάμον ποὺ τὸν ἀναγνωρίζει μόνον ἡ πολιτεία. Ἔπιτρέπουν τὸ διαζύγιον καθώς καὶ τὸν τέταρτον γάμον.

7. Ἡ Ιερωσύνη.

Ἡ Ἐκκλησία μας παρέχει εἰς τοὺς χριστιανούς δλα τὰ μυστήρια, περὶ τῶν δποίων εἰπομεν, μὲ ὡρισμένα καὶ ἐκλεκτὰ πρόσωπα. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων νὰ κηρύττουν τὸν θεῖον λόγον, νὰ διοικοῦν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἀγιάζουν τὰ μέλη αὐτῆς.

‘Ως πρῶτα ἐκλεκτὰ πρόσωπα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ ἀπόστολοι, τοὺς ὄποιους ἔχει λεξεῖν αὐτὸς ὁ Χριστός, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς ἔδωκε τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον. Ἡ ἐκλογὴ αὐτῇ ἔγινεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἀνάστασίν του,

ὅταν ἐφάνη εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς εἶπε: «Καθὼς ἀπέσταλκε με δὲ Πατήρ, κάγω πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς. Λάβετε Πνεῦμα ἄγιον· ἃν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἃν τινων κρατήτε, κεκράτηνται».

Οἱ Ἀπόστολοι ἔπειτα ἔδωκαν τὴν ἑξουσίαν αὐτὴν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν, ἀφοῦ ἔθεσαν εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν τὰς χειράς των. Καὶ ἔτσι μετεδόθη αὕτη ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μέχρι σήμερον.

Σήμερον ἡ ἑξουσία αὕτη δίδεται μὲ τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης. Καὶ δοι θεωροῦνται ίκανοι δι’ αὐτὴν ἐκλέγονται μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν, δηλαδὴ χειροτονοῦνται, καὶ λέγονται κληρικοί, διότι ἔξέλεξαν ὡς κλῆρον τῶν (ἔργον των) νὰ ὑπηρετοῦν τὴν Ἐκκλησίαν.

α') *Oἱ βαθμοὶ τῆς Ἱερωσύνης.* Οἱ κληρικοὶ διακρίνονται εἰς τρεῖς τάξεις (βαθμούς), εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Διακόνου, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου.

1) *O Διάκονος.* Οἱ Διάκονοι διακονεῖ (ὑπηρετεῖ) τὸν ἱερέα καὶ τὸν Ἐπίσκοπον, δταν τελοῦν τὰ μυστήρια καὶ τὰς Ἱερὰς τελετάς. Ἡ διακονία αὐτὴ (ὑπηρεσία) τοῦ διακόνου ἀναφαίνεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους. Οἱ Διάκονοι μόνον βοηθῶσι εἶναι καὶ δὲν ἔχει ὅλον τὸ χάρισμα τῆς Ἱερωσύνης διὰ νὰ τελέσῃ μυστήριον.

2) *O Πρεσβύτερος (ἱερεύς).* Οἱ πρεσβύτεροι ἦσαν ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐκυβέρνων τὰς διαφόρους ἐκκλησίας τῆς περιφερείας, εἰς τὰς δποίας ἦσαν τοποθετημένοι. Τελοῦν ὅλα τὰ μυστήρια ἐκτὸς τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης, τοῦ ἀγιασμοῦ τοῦ μύρου, τῶν ἐγκαίνιων τοῦ ναοῦ. Τὸ μυστήριον τῆς ἔξομολογήσεως ἐκτελεῖ τότε μόνον, δταν λάβῃ τὴν ἄδειαν τοῦ Ἐπισκόπου.

Εἰς τὸν πρεσβύτερον ἀκόμη ἐπιτρέπεται νὰ κηρύττῃ τὸν θεῖον λόγον καὶ νὰ κυβερνᾷ τὴν ἐνορίαν του.

3) *O Ἐπίσκοπος.* Ἐπίσκοποι εἶναι ἐκεῖνοι τοὺς δποίους πρώτους ἐχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἀντιπρόσωποι αὐτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀποστόλων ἀνεγνωρίσθησαν ὡς διάδοχοι αὐτῶν.

‘Ο Ἐπίσκοπος ἔχει δλόκληρον τὸ χάρισμα τῆς Ἱερωσύνης καὶ τὸ μεταδίδει εἰς τὸν πρεσβύτερον καὶ τὸν διάκονον.

Ἐκτελεῖ λοιπὸν δλα ἀνεξαιρέτως τὰ μυστήρια, διδάσκει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου τῆς ἐπισκοπῆς του.

Οἱ κληρικοὶ τῶν τριῶν τούτων βαθμῶν ἔχουν καὶ ἄλλα ὀνόματα, τὰ δποῖα δὲν σημαίνουν βαθμούς, ἀλλὰ ἀξιώματα τιμητικά. Π. χ. δ 'Ἐπισκοπος λέγεται καὶ Ἀρχιεπίσκοπος, Μητροπολίτης, Πατριάρχης, Πάπας κλπ. 'Ο Πρεσβύτερος λέγεται καὶ Πρωθιερεύς, Πρωτοπρεσβύτερος, Πρωτοπαπᾶς, Οἰκονόμος κλπ. 'Ο ἄγαμος πρεσβύτερος λέγεται ἴερομόναχος, ἀρχιμανδρίτης κλπ.

'Ο προορισμὸς οῶν κληρικῶν εἶναι πολὺ μεγάλος, διότι ἡ Ἐκκλησία παραδίδει εἰς αὐτοὺς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν διὰ νὰ τὰς ὁδηγήσουν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Δι' αὐτὸν πρέπει οἱ κληρικοὶ νὰ εἶναι ἡθικοὶ ἀνθρώποι καὶ μορφωμένοι.

Διὰ νὰ γίνῃ κληρικὸς ἔνας λαϊκὸς πρέπει νὰ χειροτονηθῇ. 'Η χειροτονία αὐτὴ εἶναι μία ἰδιαιτέρα ἱερὰ τελετὴ, μὲ τὴν δποῖαν λαμβάνει τὴν θείαν χάριν τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης. 'Η χάρις αὕτη καθιστᾷ τοῦτον ὡς τὸν ἐκλεκτὸν λειτουργὸν τῆς Ἐκκλησίας διὰ νὰ τελῇ τὰ μυστήρια, νὰ κηρύξῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἐκκλησίαν.

'Η ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τοῦ Ἐπισκόπου ἐπὶ τοῦ ὑποψήφιου κληρικοῦ καὶ αἱ εὐχαὶ τὰς δποῖας ἀπαγγέλλει δ 'Ἐπισκοπος εἶναι τὰ δρατὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου τούτου.

Τὴν χειροτονίαν μόνον δ 'Ἐπισκοπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκτελῇ καὶ ἡ χειροτονία αὐτὴ εἶναι διάφορος εἰς κάθε βαθμόν.

'Ο διάκονος καὶ δ πρεσβύτερος χειροτονοῦνται ἀπὸ ἔνα ἐπίσκοπον. Καὶ δύο τούλαχιστον ἐπίσκοποι χειροτονοῦν τὸν Ἐπίσκοπον. 'Απαγορεύεται νὰ εἶναι δ 'Ἐπισκοπος ἔγγαμος, ἐπιτρέπεται μόνον ὁ γάμος εἰς τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους προτοῦ δημως νὰ χειροτονηθοῦν. 'Ἐπιτρέπεται ἐπίσης ἔγγαμος πρεσβύτερος νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του.

'Η Δυτικὴ ἐκκλησία ὑποχρεώνει δλους τοὺς κληρικοὺς καὶ τῶν τριῶν βαθμῶν νὰ εἶναι ἄγαμοι.

'Απὸ τοὺς Διαμαρτυρομένους μόνον οἱ Ἀγγλικανοὶ ἢ 'Ἐπισκοπιανοὶ ἔχουν καὶ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης, οἱ λοιποὶ ἔχουν μόνον τὸν βαθμὸν τοῦ διακόνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου. Καὶ ἐπιτρέπουν τὸν γάμον τῶν κληρικῶν των καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν.

‘Η μέλλουσα ζωή.

α') ‘Η ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.

”Αρθρον 11ον «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν».

Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου πιστεύομεν καὶ ὅμολογοῦμεν δι τι προσδοκῶμεν (περιμένομεν) τὴν ἡμέραν, ποὺ οἱ νεκροὶ θὰ ἀναστηθοῦν.

Τὴν πίστιν μᾶς αὐτὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν στηρίζομεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶπε: «Ἄμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, δι τι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, δι τοὺς οὓς οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται». Δηλαδὴ σᾶς διαβεβαιώνω δι τι θὰ ἔλθῃ στιγμή, ποὺ οἱ νεκροὶ θὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἀναστηθοῦν.

Αὐτὴ ή ἀνάστασις θὰ γίνη κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, διότε θὰ ἀναστηθοῦν τὰ σώματα τῶν νεκρῶν καὶ θὰ ἔνωθοῦν μὲ τὰς ψυχάς των, ποὺ αὐταὶ δὲν ἀπέθανον, διότι εἶναι ἀθάνατοι. Καὶ ἔτσι θὰ ἐκτελεσθοῦν αἱ ύποσχέσεις τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰς δποίας δσοι ἔζησαν καὶ ἀπέθανον ἐνάρετοι θὰ ἀπολαύσουν τὰ αἰώνια ἀγαθά μετὰ θάνατον. Τὴν ἐλπίδα μᾶς αὐτὴν στηρίζομεν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔγινε ή ἀρχὴ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.

Δὲν εἶναι γνωστόν, πότε ἀκριβῶς θὰ γίνη ή ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, τὸ βέβαιον δμως εἶναι δι τι θὰ γίνη, δπως μᾶς ἀναφέρει ή ‘Αγία Γραφή.

“Οταν δμως γίνη, τότε τὰ σώματα τῶν νεκρῶν, ποὺ θὰ ἀναστηθοῦν, θὰ εἶναι ὅχι δπως τὰ σημερινά, ἀλλὰ πνευματικῶτερα. Θὰ ἀλλάξουν τότε καὶ τὰ σώματα τῶν ζωντανῶν, δπως καὶ τῶν νεκρῶν, διότι ή δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ δὲν θὰ μᾶς εύρῃ δλους νεκρούς ἀλλὰ καὶ ἀλλούς ζωντανούς.

Τώρα, ποὺ ἀποθνήσκουν οἱ ἀνθρώποι, μόνον τὸ σῶμα τῶν καταστρέφεται, διότι εἶναι ύλικόν, ή ψυχή τῶν δμως μένει ἀθάνατος. Τότε καὶ τὸ σῶμα θὰ γίνη πνευματικόν καὶ ἀθάνατον.

Καὶ ἀφοῦ γίνη ή ἀνάστασις μὲ τέτοιον τρόπον, δι τοῦ Χριστὸς τότε θὰ κρίνῃ τοὺς ζῶντας καὶ νεκρούς, δπως εἴδαμεν εἰς τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου.

β') Ἡ ζωὴ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

"Αρθρον 12ον. «Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἄρθρον τοῦ Συμβόλου μᾶς διδάσκει νὰ ἔχωμεν πίστιν εἰς μίαν μέλλουσαν ζωὴν, εἰς τὴν δόποιαν οἱ δίκαιοι θὰ ἀνταμειφθοῦν καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ θὰ τιμωρηθοῦν σιωνίως.

Αὐτὴ ἡ μέλλουσα ζωὴ εἶναι ἡ ζωὴ ἡ νέα, ποὺ θὰ παρουσιασθῇ, ἀφοῦ γίνῃ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, καὶ ἡ ζωὴ αὐτὴ θὰ εἶναι αἰώνια.

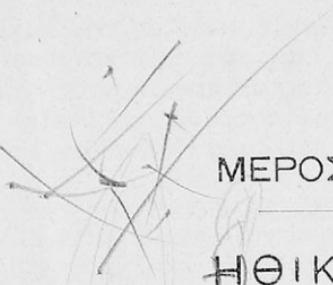
Εἰς αὐτὴν τὴν νέαν καὶ αἰώνιον ζωὴν οἱ δίκαιοι, ποὺ θὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸν Χριστόν, θὰ ἀπολαύσουν θεῖα ἀγαθά. Δηλαδὴ θὰ ἀπολαύσουν μίαν παντοτεινὴν χαρὰν καὶ εὐτυχίαν, δὲν θὰ δοκιμάζουν λύπας καὶ θλίψεις καὶ θὰ βλέπουν τὸν Θεόν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

Ἐνῷοι οἱ ἄδικοι καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ θὰ ἔχουν λύπας καὶ στενοχωρίας καὶ θὰ βασανίζωνται αἰώνιως ἀπὸ τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς συνειδήσεώς των, δηλαδὴ θὰ βασανίζωνται ἀπὸ τὴν σκέψιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀμαρτωλῶν των πράξεων.

Ἡ εὔτυχία ὅμως τῶν δικαίων καθὼς καὶ ἡ δυστυχία τῶν ὀδικῶν δὲν θὰ εἶναι ἡ ἴδια, ἀλλὰ διάφορος, σύμφωνα μὲ τὰς πολλάς ἢ ὀλίγας καλάς ἢ κακάς πράξεις των.

Ο 'Απόστολος Παῦλος λέγει δτὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς φοβερᾶς κρίσεως θὰ ἀποδώσῃ σὲ καθένα τὸ δίκαιον σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΗΘΙΚΟΝ

ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΜΑΣ

Μὲ τὴν ἐξήγησιν καὶ ἔρμηνείαν τῶν δώδεκα ἄρθρων τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως ἐμάθομεν τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν διὰ νὰ μὴ πλανώμεθα εἰς τὴν πίστιν μας.

Τώρα δόφείλομεν νὰ μάθωμεν καὶ τί πρέπει νὰ πράττωμεν, δηλαδὴ ποῖα εἶναι τὰ χριστιανικά ἔργα μας, διὰ νὰ γίνωμεν τέλειοι χριστιανοὶ καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν εὔτυχίαν τῶν δικαίων, εἰς τὴν νέαν αἰώνιον ζωήν.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ὅμως, ποῖα εἶναι τὰ χριστιανικά μας ἔργα, πρέπει νὰ μάθωμεν τὰ καθήκοντά μας. Τὰ καθήκοντά μας αὐτὰ εἶναι μερικαὶ ἡθικαὶ ἀλήθειαι, αἱ δοποῖαι μᾶς διδάσκουν, ποίας ὑποχρεώσεις ἔχομεν εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸν πλησίον μας καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν μας. Μὲ τὰς ἀληθείας αὐτὰς θὰ γίνωμεν ἄνθρωποι ἡθικοὶ καὶ δι’ αὐτὸς μέρος τοῦτο τοῦ βιβλίου μας λέγεται ἡθικόν.

Αἱ ἡθικαὶ αὐταὶ ἀλήθειαι, ποὺ φανερώνουν τὰ καθήκοντά μας, περιέχονται εἰς τὸν Δεκάλογον, ὅπως αἱ ἀλήθειαι τῆς πίστεώς μας, δπως ἐμάθομεν, περιέχονται εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως.

‘Ο Δεκάλογος.

‘Ο Δεκάλογος εἶναι δὲ ἡθικὸς νόμος τοῦ Θεοῦ γραμμένος εἰς τὰς δύο ἐκείνας πλάκας, τὰς δοποῖας ἔλαβεν δὲ Μωϋσῆς ἀπὸ τὸν Θεόν ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινά. Εἰς τὸν νόμον αὐτὸν εἶναι χαραγμένη ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἰς δέκα ἐντολάς. Δι’ αὐτὸς δὲ νόμος αὐτὸς λέγεται Δεκάλογος καὶ εἶναι δὲ ἐξῆς:

Πρώτη ἐντολή. Ἐγώ εἰμι Κύριος δὲ Θεός σου· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.

Δευτέρα ἐντολή. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς δμοίωμα, δσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ δσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ δσα ἐν τοῖς ὅδαις ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αύτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αύτοῖς.

Τρίτη ἐντολή. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

Τετάρτη ἐντολή. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. "Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἐργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

Πέμπτη ἐντολή. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

"**Ἑκτη ἐντολή.** Οὐ φονεύσεις.

"**Ἐβδόμητη ἐντολή.** Οὐ μοιχεύσεις.

"**Ογδόη ἐντολή.** Οὐ κλέψεις.

"**Ἐνάτη ἐντολή.** Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

Δεκάτη ἐντολή. Οὐκ ἐπιθυμήσεις δσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.

Ο θρησκευτικὸς βίος.

Τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα.

Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν.

Αἱ τέσσαρες πρῶται ἐντολαὶ τοῦ Δεκαλόγου μᾶς διδάσκουν τὰ καθήκοντά μας εἰς τὸν Θεόν καὶ λέγονται θρησκευτικά καθήκοντα.

Πρώτη ἐντολή. Μὲ τὴν πρώτην ἐντολὴν διδασκόμεθα ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἔνας καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός μας, ποὺ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ προνοεῖ δι' αὐτὸν ὡς ἔνας ἀγαθὸς πατήρ.

Δηλαδὴ πρέπει νὰ εἴμεθα μονοθεῖσται.

"Η πίστις μας ὅμως εἰς τὸν ἔνα Θεόν, παντοδύναμον καὶ ἀγαθόν, περιλαμβάνει καὶ τὴν ἀγάπην μας καὶ τὴν ἐλπίδα μας πρὸς Αὐτόν. Μὲ τὴν ἀγάπην μας τὸν εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας του πρὸς ἡμᾶς. Μὲ τὴν ἐλπίδα μας περιμένομεν μὲ πίστιν τὴν βοήθειάν του καὶ μάλιστα εἰς τὰς στιγμὰς τῶν θλίψεών μας.

Δευτέρα ἐντολή. "Η δευτέρα ἐντολὴ μᾶς διδάσκει νὰ μὴν εἴμεθα εἰδωλολάτραι. Δηλαδὴ νὰ νομίζωμεν ὡς Θεόν,

δόσα βλέπομεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς. Διότι αὐτὰ εἶναι κτίσματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντὶ νὰ λατρεύωμεν τὸν κτίστην θεοποιοῦμεν τὰ κτίσματα καὶ ἔτσι γινόμεθα εἰδωλολάτραι.

‘Ο Θεός εἶναι πνευματικός, ἐνῷ τὰ κτίσματά του εἶναι ψλικά, καὶ δὲ αὐτὸς ὁφείλομεν νὰ τὸν προσκυνοῦμεν πνευματικῶς, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν δυμιλίαν του μὲ τὴν Σαμαρείτιδα.

Τοίτη ἐντολή. ‘Η τρίτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει δτὶ ίερὸν καθῆκον ἔχομεν νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα καὶ ἐπικαλούμεθα τὸ ἄγιον ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ ἀσέβειαν καὶ χωρὶς λόγον.

Τὴν ἀσέβειάν μας αὐτὴν δεικνύομεν πρὸς τὸν Θεόν, δταν μεταχειριζώμεθα τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς ὅρκους μας καὶ εἰς τὰς βλασφημίας μας. Οἱ ψεύτικοι ὅρκοι, ποὺ κάμνομεν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς διάφορα πράγματα, καὶ αἱ βλασφημίαι τοῦ ὄνδματος τοῦ Θεοῦ εἶναι δύο πολὺ μεγάλα ὀμαρτήματα, ἀπὸ τὰ δποῖα πρέπει νὰ προφυλασσώμεθα.

Τετάρτη ἐντολή. ‘Η τετάρτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει νὰ μὴ λησμονῶμεν νὰ ἀγιάζωμεν τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, δηλαδὴ τὴν Κυριακὴν καὶ κάθε ἕορτήν. ‘Ἐξ ἡμέρας πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα καὶ τὴν ἑβδόμην ὁφείλομεν νὰ ἀναπαυσώμεθα. ‘Η ίερὰ αὐτὴ ἀνάπαυσις ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἑβδομάδος θὰ μᾶς δώσῃ τὸν καιρὸν νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεόν, νὰ μὴ λησμονῶμεν τὰ ίερὰ καθήκοντά μας καὶ νὰ κερδίζωμεν νέας δυνάμεις χάριν τῆς ὑγείας μας.

‘Η ἀνάπαυσις αὐτὴ λέγεται Κυριακὴ ἀργία, κατὰ τὴν δποῖαν πρέπει νὰ μεταβαίνωμεν εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν, νὰ διδάσκωμεν καὶ νὰ διδασκώμεθα τὰς ἀληθείας τῆς θρησκείας μας καὶ νὰ κάμνωμεν καλὰ καὶ φιλάνθρωπα ἔργα. ‘Ολα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ιερᾶς ἀναπαύσεως δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωμεν μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπηρέται μας, διότι καὶ αὐτοὶ εἶναι μέλη βοηθητικὰ τῆς οἰκογενείας μας.

**Τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον μας
καὶ τὸν έαυτόν μας.**

Αἱ λοιπαὶ ἔξι ἐντολαὶ μᾶς διδάσκουν τὰ καθήκοντα, ποὺ πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸς τοὺς πλησίον μας, πρὸς τοὺς

δποίους ή συμπεριφορά μας πρέπει νὰ είναι όμοία μὲ τὴν συμπεριφοράν μας πρὸς τὸν ἑαυτόν μας.

Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἐλεήμονος Σαμαρείτου ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπεν εἰς τὸν νομικόν, ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὸ καθῆκον μας πρὸς τὸν Θεόν ἔρχεται δεύτερον, τὸ καθῆκον μας πρὸς τὸν πλησίον, «ἄγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

Ἐπίσης εἰς τὴν παραβολὴν αὐτὴν μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι πλησίον μας είναι κάθε ὅμοιός μας, δηλαδὴ κάθε ἄνθρωπος. Ο ἄνθρωπος αὐτὸς ἡμπορεῖ νὰ είναι καὶ ἔχθρός μας ἀκόμη, εἴτε καὶ ἀπὸ ἄλλον τόπον ἢ καὶ ἄλλης θρησκείας.

‘Ο οἰκογενειακὸς βίος.

‘Η ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς γονεῖς μας.

Πέμπτη ἐντολὴ. ‘Ο πρῶτος πλησίον μας είναι οἱ γονεῖς μας, καὶ δι’ αὐτὸν ἡ πέμπτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει νὰ σεβάμεθα καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μας. Καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ θὰ μᾶς κάμῃ εύτυχεῖς εἰς ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μας.

Οἱ γονεῖς μας είναι οἱ πρῶτοι εὔεργέται μας, διότι αὐτοί, ἀφοῦ μᾶς ἔφεραν εἰς τὸν κόσμον, δὲν παύουν νὰ κοπιάζουν, νὰ ύποφέρουν διὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἀπτυξίν μας καὶ νὰ μᾶς κάμουν καλούς καὶ χρησίμους ἀνθρώπους.

‘Οφείλομεν λοιπὸν νὰ εἰμεθα εύγνώμονες εἰς τοὺς εὔεργέτας γονεῖς μας. Καὶ τὴν εύγνωμοσύνην μας νὰ δεικνύωμεν μὲ τὸν σεβασμὸν μας καὶ τὴν ύπακοήν μας. Καὶ νὰ τοὺς ἀγαπῶμεν μὲ δλην τὴν καρδίαν μας. “Οταν γηράσουν ἡ είναι ἀσθενεῖς νὰ τοὺς περιποιῶμεθα μὲ κάθε θυσίαν μας, ἀν καὶ αἱ θυσίαι μας δι’ αὐτοὺς δὲν ισοδυναμοῦν μὲ τὰς θυσίας ποὺ ἔκαμαν ἐκεῖνοι δι’ ἡμᾶς. ‘Ο υἱός, ποὺ δὲν ἔχει ἀγάπην πρὸς τοὺς γονεῖς του, κάμνει τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα. Είναι ἄνθρωπος δυστυχής, διότι είναι ἀνάξιος νὰ λέγεται υἱός καὶ δικόσμος τὸν περιφρονεῖ καὶ τὸν ἀηδιάζει.

‘Οφείλομεν νὰ μιμούμεθα τὴν διαγωγὴν τόσον παιδιῶν, ποὺ ἔδειξαν τόσην στοργὴν πρὸς τοὺς γονεῖς των, ὅπως π.χ. εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ Ἰωσήφ, ὁ Τωβίας καὶ ἄλλοι.

‘Ως γονεῖς μας ὀφείλομεν νὰ θεωρῶμεν καὶ τοὺς δι-

δασκάλους μας, διότι μᾶς δίδουν τὴν πνευματικήν μας μόρφωσιν καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν προκοπήν μας, ὅπως καὶ οἱ φυσικοί μας γονεῖς.

Εἰς τὴν ἀγάπην μας πρέπει ἀκόμη νὰ περιλαμβάνω-
μεν καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς μας καὶ μάλιστα τοὺς
μεγαλυτέρους μας, ποὺ εἶναι δι’ ἡμᾶς ὥσταν γονεῖς μας.

’Απὸ τὴν ἀγάπην μας αὐτὴν δὲν πρέπει νὰ ξεχωρί-
ζωμεν καὶ τοὺς ὑπηρέτας τῆς οἰκίας μας, διότι καὶ αὐτοὶ¹
εἶναι ὥσταν μέλη τῆς οἰκογενείας μας καὶ μὲ τὴν πρό-
θυμον ὑπηρεσίαν τῶν μᾶς βοηθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας μας.

‘Ο κοινωνικὸς βίος.

Τὰ λοιπὰ καθήκοντά μας πρὸς δλους τοὺς
ἄλλους δμοίους μας.

’Εκτὸς ἀπὸ τὰ καθήκοντα πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογε-
νείας μας ἔχομεν καθήκοντα καὶ πρὸς δλους τοὺς ἄλλους
δμοίους μας, ποὺ εἶναι μέλη τῆς κοινωνίας εἰς τὴν δοπίαν
ζῶμεν.

Διότι ἡ κοινωνία εἶναι μία μεγάλη οἰκογένεια, ποὺ
τὴν ἀποτελοῦν τὰ διάφορα μέλη δλων τῶν οἰκογενειῶν.

’Οφελομεν λοιπὸν νὰ μεταχειριζώμεθα δλους αὐτοὺς
τοὺς δμοίους μας, ὅπως θέλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ μεταχειρί-
ζωνται αὐτοὶ ἡμᾶς.

’Ο τρόπος οὗτος τῆς μεταχειρίσεως μας καὶ συμπε-
ριφορᾶς λέγεται δικαιοσύνη, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σπουδαιο-
τέρα ἀπὸ τὰς ἀρετὰς μας. ’Εὰν ἔχωμεν δικαιοσύνην πρὸς
τοὺς ἄλλους, τότε θὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἡσυχίαν μας, τὴν
ἀσφάλειάν μας καὶ τὴν εὐτυχίαν μας. Διότι, δταν εἴμεθα
ἄνθρωποι δίκαιοι, θὰ σεβώμεθα τὰ διάφορα ἀγαθὰ τοῦ
πλησίον μας, ποὺ εἶναι ἡ ζωὴ του, ἡ τιμὴ του, τὰ συμφέ-
ροντά του κ.τ.λ. ”Οταν καὶ οἱ ἄλλοι σέβωνται τὰ ἰδικά
μας ἀγαθά, τότε εἴμεθα ἡσυχοι, ἀσφαλεῖς καὶ εὐτυχεῖς.
”Ολα δμως αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ χάνομεν, δταν εἴμεθα
ἄδικοι. Καὶ τότε ἡ ἀδικία, ποὺ εἶναι δ μεγαλύτερος ἔχ-
θρός μας, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸν φθόνον, ποὺ εἶναι ἡ μεγα-
λυτέρα κακία.

Τὰ καθήκοντά μας λοιπὸν πρὸς τοὺς δμοίους μας
εἶναι τὰ ἔξῆς:

1) Ὁ σεβασμὸς τῆς ζωῆς των.

Ἐκτη ἐντολὴ. Ἡ ἕκτη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου μᾶς διδάσκει δτὶ ἔχομεν καθῆκον νὰ σεβώμεθα τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον μας καὶ νὰ μὴ τοῦ τὴν ἀφαιρῶμεν.

Ο φονεὺς κάμνει τὸ μεγαλύτερον ἀμάρτημα, διότι ὅχι μόνον ἐμποδίζει τὸν πλησίον του, ποὺ τοῦ ἀφήρεσε τὴν ζωὴν, νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς του (προορισμόν), ἀλλὰ βλάπτει καὶ τὴν κοινωνίαν, διότι μὲ τὸν φόνον τῆς παίρνει ἔνα χρήσιμον μέλος της.

Κι' ἐκεῖνος ἀκόμη, ποὺ αὐτοκτονεῖ, εἶναι φονεὺς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ πράττει τὸ ἔδιο ἀμάρτημα. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσωμεν τὴν ζωὴν μας, μόνος δὲ Θεὸς μᾶς τὴν ἀφαιρεῖ, ὅταν θελήσῃ, διότι ἐκεῖνος μᾶς τὴν ἔδωκε.

2) Ὁ σεβασμὸς τῆς τιμῆς των.

Ἐβδόμη ἐντολὴ. Ἡ τιμὴ εἶναι τὸ καλὸν ὄνομα, ποὺ ἀπέκτησε κανεὶς ως οἰκογενειάρχης καὶ ως πολίτης. Ἡ τιμὴ αὐτὴ εἶναι τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου, διότι μὲ αὐτὴν ἀποκτᾷ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἄλλων εἰς τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ἔχει. Δι' αὐτὸν ἡ Ἀγία Γραφὴ λέγει: «αἱρετώτερον ὄνομα καλὸν ἡ πλόῦτος πολύς», δηλαδὴ εἶναι προτιμότερον νὰ ἔχῃ κανεὶς καλὸν ὄνομα (ὑπόληψιν), παρὰ νὰ ἔχῃ πολὺν πλοῦτον. Καὶ δ λαδὸς διὰ νὰ δειξῃ τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ύπολήψεως τοῦ ἀνθρώπου λέγει «ἡ τιμὴ τιμὴν δὲν ἔχει καὶ χαράστον ποὺ τὴν ἔχει».

Οσοι λοιπὸν ύβρίζουν καὶ συκοφαντοῦν τὴν ύπόληψιν τοῦ πλησίον προξενοῦν τὴν μεγαλυτέραν ζημίαν καὶ κάνουν τὸ μεγαλύτερον κακόν.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ εἴμεθα ύβρισται καὶ συκοφάνται τοῦ πλησίον μας, καθὼς μᾶς διδάσκει ἡ ἐβδόμη ἐντολὴ.

3) Ὁ σεβασμὸς τῆς περιουσίας των.

Ογδόη ἐντολὴ. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν τιμίαν ἐργασίαν του σχηματίζει ἔνα κεφάλαιον (περιουσίαν) μικρὰν ἡ μεγάλην. Μὲ αὐτὴν συντηρεῖ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Ἀναπτύσσει τὰ τέκνα του καὶ τούς δίδει μίαν μόρφωσιν καὶ προάγει ἀκόμη τὸ ἐπάγγελμά του, ποὺ

εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν κοινωνίαν. Δι’ αὐτὸν ἡ ὁγδόη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου μᾶς διδάσκει νὰ σεβώμεθα τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφαιρῶμεν.

Οἱ κλέπται λοιπὸν καὶ οἱ λησταὶ παραβαίνουν τὴν ἐντολὴν αὐτὴν καὶ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἔχθροι τῆς κοινωνίας.

Κλέπτης εἶναι καὶ ἑκεῖνος, ποὺ εύρισκει κάπου ἔνα οίονδήποτε ἀντικείμενον καὶ δὲν τὸ ἐπιστρέφει εἰς ἑκεῖνον ποὺ τὸ ἔχασε. Καὶ, ἀν δὲν τὸν εύρῃ, ὀφείλει νὰ τὸ παραδώσῃ εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

Οἱ ὀκνηροὶ καὶ οἱ ἀεργοὶ εὔκολα παρασύρονται εἰς τὴν κλοπὴν, δι’ αὐτὸν πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα διὰ νὰ μὴν ὑποπέσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν.

4) Ὁ σεβασμὸς τῆς ἐλευθερίας τῶν.

Ἐνάτη ἐντολὴ. "Οταν κανεὶς πηγαίνῃ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ψευδομαρτυρῇ ἐναντίον τοῦ πλησίον του, τοῦ κάνει τὸ μεγαλύτερον κακόν. Ὑμπορεῖ δ ἀθῶος ἀνθρώπος μὲ τὴν ψευδῆ μαρτυρίαν νὰ καταδικασθῇ εἰς φυλάκισιν καὶ ἔτσι νὰ χάσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. Δι’ αὐτὸν ἡ ἐνάτη ἐντολὴ ἀπαγορεύει τὴν ψευδομαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ πλησίον μας. Ἐνῷ πρέπει νὰ ὑπερασπίζωμεν τὸν πλησίον μας μὲ τὴν ἀληθῆ μαρτυρίαν μας καὶ νὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε τοὺς λόγους τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ μᾶς λέγουν: «ὅ σὺ μισεῖς, μηδενὶ ποιήσῃς», δηλαδή, δ, τι ἐσύ μισεῖς εἰς κανένα νὰ μὴ τὸ κάμης.

5) Ὁ σεβασμὸς τῶν ἀγαθῶν τῶν.

Δεκάτη ἐντολὴ. Μὲ τὴν τελευταίαν δεκάτην ἐντολὴν διδασκόμεθα ὅτι ὅχι μόνον δὲν πρέπει νὰ βλάπτωμεν μὲ τὰ ἔργα μας ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον μας (δηλαδὴ τὴν ζωήν του, τὴν τιμήν, τὴν περιουσίαν του, τὴν ἐλευθερίαν του), ἀλλ’ οὕτε κἀν νὰ σκεφθῶμεν τὸ κακὸν ἐναντίον τῶν ἀγαθῶν του. Ὁ Χριστὸς δὲν τιμωρεῖ μόνον τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν κακὴν σκέψιν καὶ ἐπιθυμίαν.

Δι’ αὐτὸν πρέπει πάντοτε νὰ σκεπτώμεθα καὶ νὰ ἐπιθυμῶμεν τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν κάθε κακὴν ἐπιθυμίαν.

H προσευχή.

Εἴδομεν εἰς τὸ μάθημα περὶ τῶν καθηκόντων μας πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι πρέπει νὰ τὸν πιστεύωμεν, νὰ τὸν ἀγαπῶμεν καὶ νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἀπ' αὐτὸν θὰ λάβωμεν κάθε ἀγαθόν. Διότι δὲ τι εἴμεθα καὶ δὲ τι ἔχομεν, τὰ ὄφείλομεν εἰς τὸν Θεόν. Ἡ πίστις μας, ἡ ἀγάπη μας καὶ ἡ ἐλπίς μας πρὸς Αὐτὸν λέγεται εὔσέβεια καὶ ἡμεῖς εὔσεβεῖς.

Εἶναι δῆμος ἀπαραίτητον καθῆκον μας νὰ εὔγνωμον οῦμεν τὸν Θεόν καὶ νὰ διμολογοῦμεν, ὅτι πάντα δόσα ἔχομεν προέρχονται ἀπὸ Αὐτόν. Ἡ ζωὴ μας, ἡ ύγεια μας, τὰ ἀγαθά μας κλ. δῆλα ἀπὸ τὸν Θεόν προέρχονται.

Διὰ νὰ λεγώμεθα λοιπὸν εὔσεβεῖς ὄφείλομεν νὰ ἔξωτερικεύσωμεν δλην τὴν εὔσέβειάν μας μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα. Αὐτὴ ἡ ἔξωτερίκευσις τῆς εὔσεβειάς μας λέγεται λατρεία καὶ ἔνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τρόπους τῆς λατρείας μας πρὸς τὸν Θεόν εἶναι ἡ προσευχὴ μας.

Προσευχὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἑκδήλωσις τῆς εὔσεβειάς μας μὲ λόγους. Εἶναι μία δύμιλία, ποὺ κάμνομεν εἰς τὸν Θεόν καὶ μὲ τὴν δόποίαν ἀνυψώνεται δ νοῦς μας πρὸς Αὐτόν.

Tὰ εἴδη τῆς προσευχῆς.

Μὲ τὴν προσευχήν μας ζητοῦμεν πρῶτον τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ κάθε τι ποὺ μᾶς λείπει καὶ τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς στείλῃ τὴν χάριν του διὰ νὰ φωτίζῃ τὸν νοῦν μας καὶ τὴν καρδίαν μας εἰς κάθε ἀγαθὴν πρᾶξιν. Αὐτὸ τὸ εἴδος τῆς προσευχῆς λέγεται προσευχὴ δεήσεως ἢ παρακλήσεως.

"Ἄλλο εἴδος προσευχῆς εἶναι ἡ προσευχὴ ἐκείνη μὲ τὴν δόποίαν ἐκφράζομεν τὸν πόνον τῆς ψυχῆς, διότι αἰσθανόμεθα, πώς δὲ βίος μας εἶναι ἀμαρτωλὸς καὶ ζητοῦμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν μας. Ἡ προσευχὴ αὐτὴ λέγεται προσευχὴ μετανοίας. Πολλάκις μὲ τὴν προσευχήν μας ὑμνοῦμεν τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, ποὺ τὸ βλέπομεν εἰς τὰ θαυμαστὰ δημιουργήματά του. Καὶ τὸ εἴδος αὐτὸ τῆς προσευχῆς λέγεται προσευχὴ δοξολογίας.

"Άλλοτε πάλιν προσευχόμεθα διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσωμεν δια τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς εὐεργεσίας ποὺ ἐλάβομεν ἢ λαμβάνομεν ἀπὸ Αὐτόν. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτὴ λέγεται προσευχὴ εὐχαριστίας.

Πῶς πρέπει νὰ προσευχώμεθα.

‘Ο Χριστός εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου ἐπροτίμησε τὴν προσευχὴν τοῦ Τελώνου καὶ ὅχι τοῦ Φαρισαίου. Διότι ἡ προσευχὴ τοῦ τελώνου ἔγινε μὲ ταπείνωσιν καὶ ἀναγνώρισιν τῆς ἀμαρτίας του, ἐνῶ δὲ Φαρισαῖος ἐκαυχᾶτο δι’ ἀρετὰς πού δὲν εἶχε. ’Εφανέρωνε εἰς τὴν προσευχὴν του ὑπερηφάνειαν, ἐγωῖσμὸν καὶ ἐπίδειξιν.

“Ωστε ἡ προσευχὴ μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐπιδεικτική, διὰ νὰ δείξωμεν εἰς τοὺς ἄλλους, πῶς εἴμεθα εὔσεβεῖς.

Πρέπει ἀκόμη νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ προσευχώμεθα μηχανικῶς, δηλαδὴ νὰ μὴ αἰσθανόμεθα ἐκεῖνα ποὺ λέγομεν. Οὕτε νὰ λέγωμεν φλυαρίας εἰς τὴν προσευχὴν μας καὶ περιττολογίας, ἀλλὰ νὰ ζητῶμεν πράγματα λογικά. ’Ακόμη καὶ ἡ στάσις μας πρέπει νὰ εἶναι εὐλαβικὴ καὶ προσεκτική. ’Αφοῦ προσέχωμεν εἰς τὰς λέξεις μας καὶ εἰς τὴν στάσιν μας, δταν δμιλῶμεν εἰς τοὺς ἀνωτέρους μας, εἰς τοὺς γονεῖς μας, τοὺς διδασκάλους μας·κλπ., πολὺ περισσότερον δφειλομεν νὰ εἴμεθα προσεκτικοί, ἀφοῦ δμιλῶμεν εἰς τὸν Θεόν.

‘Η Κυριακὴ προσευχὴ.

‘Απὸ δσα εἴπομεν ἕως τώρα διὰ τὴν προσευχὴν καταλαβαίνομεν, δτι ἡ προσευχὴ εἶναι μία θεία πρᾶξις καὶ αἱ στιγμαὶ αὐτῆς εἶναι πολὺ Ἱεραί. Δι’ αὐτὸ δ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός διὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς καὶ διὰ νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς φλυαρίας καὶ ἀνοησίας, μᾶς ἔδωκεν δ ἔδιος ἔνα τύπον καὶ θεῖον παράδειγμα προσευχῆς. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτῇ λέγεται Κυριακὴ προσευχὴ, δηλαδὴ προσευχὴ τοῦ Κυρίου ἢ Πάτερ ἡμῶν, διότι ἀρχίζει μὲ τὰς λέξεις «Πάτερ ἡμῶν».

Τὴν Κυριακὴν προσευχὴν τὴν διαιροῦμεν εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος λέγεται προοίμιον ἢ πρόλογος, διότι περιέχει τὰς πρώτας λέξεις μὲ τὰς δποίας ἐπικαλούμεθα τὸν Θεόν.

Τὸ δεύτερον μέρος περιέχει τρεῖς εύχας μας καὶ τέσσαρα αἰτήματα, δηλαδὴ ἐκεῖνα ποὺ ζητοῦμεν νὰ γίνουν.

Καὶ τὸ τρίτον μέρος λέγεται ἐπίλογος, ποὺ εἰς τὸ τέλος τῆς προσευχῆς μας εύχδμεθα νὰ ἐκτελεσθοῦν τὰ αἰτήματά μας.

‘Ο πρόλογος.

«Πάτερ ήμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Μὲ τὸ «Πάτερ ήμῶν» ἐνθυμούμεθα δλα τὰ ἀγαθά, ποὺ ἐλάβομεν ἢ λαμβάνομεν ἀπὸ τὸν Πατέρα μας Θεόν, ώς υἱοὶ αύτοῦ. Λεγόμεθα υἱοὶ του, διότι μᾶς υἱοθέτησε μὲ τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ του, τοῦ Χριστοῦ. “Ολοι λοιπόν οἱ ἄνθρωποι ἀναγνωρίζομεν τὸν Θεόν ώς καινὸν πατέρα μας καὶ θεωρούμεθα ἀναμεταξύ μας ώς ἀδελφοῖ.

Δὲν θέλομεν δμως νὰ νομίζωμεν τὸν κοινὸν πατέρα μας ἐπίγειον, ἀλλὰ οὐράνιον, δηλαδὴ δτι ἡ κατοικία του εἶναι ὁ ἀπειρος οὐρανός. Δι’ αὐτὸ λέγομεν «ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Πιστεύομεν βέβαια δτι ὁ Θεός εἶναι πανταχοῦ παρών, λέγομεν δμως δτι κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ δείξωμεν δτι τόσον πολὺ ἀναγνωρίζομεν τὸ μεγαλεῖον του ώστε ώς κατοικίαν του δὲν θεωρούμεν τὴν ἀμαρτωλὴν γῆν.

‘Η πρώτη εὔχή.

«Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου», δηλαδὴ ἀς δοξασθῆ τὸ ὄνομά σου. Μὲ τὴν εὔχὴν αὐτὴν παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς νὰ κάμνωμεν καλὰ ἔργα, τὰ δποῖα βλέποντες οἱ ἄνθρωποι θὰ δοξάζουν τὸ ὄνομά του.

‘Η δευτέρα εὔχή.

«Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», δηλαδὴ ἀς ἔλθῃ ἡ βασιλεία σου. Μὲ τὴν εὔχὴν αὐτὴν παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν νὰ βασιλεύῃ εἰς τὴν καρδίαν μας καὶ εἰς τὰς καρδίας δλων τῶν ἀνθρώπων. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ ἐκτελῆται πάντοτε ὁ νόμος του καὶ ὅχι ἡ ἀμαρτία.

Τρίτη εὔχή.

«Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου ώς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς», δηλαδὴ εἴθε νὰ γίνη τὸ θέλημά σου εἰς τὴν γῆν, ὅπως γίνεται καὶ εἰς τὸν οὐρανόν.

Θέλημά του εἶναι νὰ βασιλεύῃ εἰς τὴν γῆν ὁ νόμος του καὶ παρακαλοῦμεν μὲ τὴν εὔχὴν αὐτὴν νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ κάμνωμεν τὸ θέλημά του αὐτό, δπως πιστῶς

τοῦτο γίνεται εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς ἄγίους καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους.

Τὰ τέσσαρα αἴτηματα.

Πρῶτον αἴτημα.

«Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον», δηλαδὴ ζητῶ νὰ μοῦ δώσῃς τὸν ἀπαραίτητον καὶ ἀναγκαῖον ἄρτον διὰ νὰ ζήσω. Μὲ τὸ αἴτημα αὐτὸ δὲν ζητοῦμεν ἀγαθὸ καὶ τροφὰς διὰ τὴν καθημερινὴν ζωὴν μᾶς ὑπερβολικάς, παρὰ τὰς ἀναγκαῖας διὰ τὴν συντήρησίν μᾶς. Ἡ ὑπερβολικὴ πολυτέλεια πολλάκις μᾶς δόδηγει εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἐνῷ ή ὀλιγάρκεια (τὸ νὰ θέλω τὰ ἀναγκαῖα) εἶναι ἀρετή.

Δεύτερον αἴτημα.

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ δψειλῆματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς δψειλέταις ἡμῶν», δηλαδὴ ζητοῦμεν νὰ συγχωρήσῃς τὰς ἀμαρτίας μᾶς, δπως καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν τὰς ἀμαρτίας τῶν ἄλλων.

Εἰς αὐτὸ τὸ αἴτημα αἱ ἀμαρτίαι λέγονται δψειλῆματα (χρέη). Δηλαδὴ ἡ ἀμαρτία, ποὺ ἐκάμαμεν εἰς τοὺς ἄλλους, μᾶς κάμνει ὑπευθύνους ἀπέναντί των, δπως καὶ τὸ χρέος, ποὺ ἔχομεν, εἰς τοὺς δανειστάς μᾶς. Ὁφειλέταις ἔννοει τοὺς χρεώστας, δηλαδὴ ἐκείνους ποὺ εἶναι ὑπεύθυνοι εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ μᾶς ἔβλαψαν, καὶ ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ μᾶς ζητήσουν συγγνώμην.

Διὰ νὰ συγχωρηθῶμεν ὅμως ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ συγχωρῶμεν τοὺς ἄλλους, διότι ἐκεῖνος ποὺ δὲν συγχωρεῖ δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζῃ συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Τρίτον αἴτημα.

«Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν», δηλαδὴ μὴ μᾶς φέρῃς εἰς δύσκολον θέσιν (δοκιμασίαν) καὶ εύρεθῶμεν εἰς τὸν κίνδυνον νὰ πράξωμεν τὸ κακόν.

Μὲ αὐτὸ τὸ αἴτημα παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν νὰ μὴ κινδυνεύσωμεν ἔνεκα τῆς ἀδυναμίας μᾶς νὰ ἀμαρτήσωμεν.

Τέταρτον αἴτημα.

«*Ἄλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ*», δηλαδή, ὃν εύρεθῶμεν κάποτε εἰς τέτοιον κίνδυνον νὰ ἀμαρτήσωμεν, τότε σὲ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς σώσῃς (ρῦσαι) ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. ‘Ο Ιὼβ ἐδοκιμάσθη, ἀλλὰ ἔδειξεν ὑπομονὴν καὶ δύναμιν καὶ ἔτσι ἐσώθη ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν.

‘Ο ἐπίλογος.

«*Οτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν*». Μὲ τοὺς τελευταίους αὐτούς λόγους τῆς προσευχῆς φανερώνομεν τὴν πεποιθησίν μας, διτι δ Θεός ἡμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ ὅλα ὅσα λογικὰ αἰτήματα ἔζητήσαμεν. Διότι εἰς τὸν Θεὸν ἀνήκει ἡ βασιλεία, ἡ παντοδύναμία καὶ ἡ αἰωνία δόξα νὰ ἐκτελέσῃ ὅσα ζητοῦμεν. Καὶ μὲ τὸ «ἀμήν», ποὺ σημαίνει εἴθε νὰ γίνουν, εύχόμεθα νὰ ἐκτελεσθοῦν ὅσα παρεκαλέσαμεν καὶ ηύχήθημεν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τί εἶναι Λειτουργική.

Εἰς τὰ τελευταῖα μάθηματα τῆς Κατηχήσεώς μας ἐμάθομεν, δτὶ λατρεία εἶναι ἡ ἔξωτερίκευσις τῆς εὔσεβείας μας πρὸς τὸν Θεόν μὲ λόγους καὶ μὲ ὥρισμένας πράξεις.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς τρόπους τῆς λατρείας μας εἴδομεν δτὶ εἶναι καὶ ἡ προσευχὴ μας τὴν ὅποιαν κάμνομεν κυρίως εἰς τοὺς ναούς καὶ μάλιστα κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς. Τὴν λατρείαν μας ὅμως δὲν ἔξωτερικεύομεν μόνον μὲ τὰς προσευχάς μας, ἀλλὰ καὶ μὲ ὕμνους, μὲ φαλμούς, καὶ μὲ διαφόρους ἄλλας ἵερᾶς τελετὰς καὶ ἵερᾶς ἀκολουθίας, ποὺ λέγονται λειτουργίαι. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κυριωτέρα καὶ ἵερωτέρα ἀπὸ τὰς λειτουργίας αὐτὰς εἶναι ἡ ἵερὰ ἀκολουθία τῆς θείας εὐχαριστίας, δι’ αὐτὸν λειτουργία λέγεται ἴδιως ἡ λειτουργία τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας. Ἀπὸ τὸ ὄνομα λειτουργία ὠνομάσθη καὶ τὸ μάθημά μας Λειτουργική.

Ἡ Λειτουργικὴ λοιπὸν θὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ἴστορίαν δλῶν τῶν ἵερῶν ἀκολουθιῶν καὶ ἴδιαιτέρως τῆς ἵερᾶς ἀκολουθίας τῆς λειτουργίας τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἵεραι τελεταὶ τελοῦνται ἀπὸ τοὺς λειτουργούς (κληρικούς) εἰς ὥρισμένον τόπον, εἰς ὥρισμένον χρόνον καὶ μὲ ὥρισμένον τρόπον, δι’ αὐτὸν ἡ Λειτουργικὴ θὰ ἔξετάσῃ ἀκριβῶς: 1) Περὶ τῶν ἵερῶν τόπων τῆς λατρείας (δηλαδὴ διὰ τοὺς ρυθμούς (σχέδια) τοῦ ναοῦ, διὰ τὰ ἵερὰ σκεύη κλπ.). 2) Περὶ τῶν ἵερῶν χρόνων τῆς λατρείας (δηλαδὴ περὶ ἑορτῶν, περὶ τῆς ἴστορίας αὐτῶν

κλπ.) καὶ 3) Περὶ τῶν Ἱερῶν τρόπων (δηλαδὴ περὶ τῆς ὑμνολογίας, τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν κλπ.). Μὲ ἄλλας λέξεις θὰ μάθωμεν ἀπὸ τὴν Λειτουργικήν: 1) Ποῦ λατρεύεται ὁ Θεός, 2) Πότε λατρεύεται ὁ Θεός καὶ 3) Πῶς λατρεύεται ὁ Θεός.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΙΕΡΟΙ ΤΟΠΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

1) Ὁ Ναός.

‘Ο ἄνθρωπος γενικῶς ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων π.Χ. ἐκατάλαβε μόνος του τὴν ἀνάγκην νὰ φανερώσῃ τὴν εὐσέβειάν του πρὸς τὸν Πλάστην του Θεὸν εἰς ὡρισμένους τόπους. Ὡς τοιούτους τόπους ἔξελεξε μέρη ὑψηλά, κατάφυτα καὶ καθαρά καὶ ἐκεῖ ἔκτισε θυσιαστήρια ἢ σκηνὰς ἢ καὶ ἴδιαίτερα κτίρια, δπου ἐλάτρευε τὸν Θεόν του. Καὶ τοὺς τόπους τούτους πάντοτε ἔθεώρει ἵερούς.

2) Ὁ χριστιανικὸς ναός.

‘Ο Χριστὸς εἰς τὸν διάλογον ποὺ ἔκαμε μὲ τὴν Σαμαρείτιδα εἶπεν δτι ὁ Θεός εἶναι πανταχοῦ παρών, διότι εἶναι πνεῦμα, καὶ δτι παντοῦ ἥμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν λατρεύσῃ.

Οἱ κυριώτεροι ὅμως ἱεροὶ τόποι τῆς λατρείας μας εἶναι οἱ ναοί. Διότι ἐκεῖ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους χριστιανοὺς παρακολουθοῦμεν τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας μὲ περισσοτέραν εὐλάβειαν. Διότι ἐκεῖ ἀκούομεν τὸ θεῖον κήρυγμα. Διότι ἐκεῖ εὑρισκόμεθα εἰς τὸ μέσον τόσων ἀγίων καὶ Ἱερῶν προσάπων, τὰ δποῖα εἰκονίζονται εἰς τὰς Ἀγίας εἰκόνας. Καὶ ἔτσι τὸ πνεῦμα μας ἀνυψώνεται θερμότερα πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ἐκεῖ βλέπομεν τὸ παράδειγμα καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν καὶ ἀδελφῶν μας καὶ ἡ λατρεία μας γίνεται βαθύτερα.

“Ολα λοιπόν αύτά, ποὺ βλέπομεν καὶ ἀκούομεν δλόγυρά μας, κάμνουν θερμότερον τὸν ζῆλον μας καὶ ὑστερα ἔξερχόμεθα ἀπὸ τὸν ναὸν μὲ δλιγώτερα ἐλαττώματα.

Οἱ Χριστιανοὶ προτοῦ νὰ κτίσουν ἵδιαίτερα κτίρια ώς ἱεροὺς τόπους τῆς λατρείας τῶν ἐτέλουν αὐτὴν εἰς τοὺς ἔξης ἱεροὺς τόπους:

1) Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων οἱ Χριστιανοὶ ἐπήγαιναν εἰς τὰ ὑπερῷα οἰκιῶν εὔσεβῶν Χριστιανῶν καὶ ἐκεῖ ἐτέλουν τὴν λατρείαν τῶν. Καὶ ἐπροτίμων νὰ πηγαίνουν ἐκεῖ ἀπὸ μίμησιν τοῦ ὑπερώου ἐκείνου, δπου δ Χριστὸς ἐτέλεσε τὸν μυστικὸν δεῖπνον. Τοὺς ἱεροὺς αὐτοὺς τόπους ὠνόμαζον εὐκτηρίους, οἴκους προσευχῆς, οἴκους Θεοῦ ἢ ἐκκλησίας (συναθροίσεις).

2) Συνήθιζον ἐπίσης νὰ συναθροίζωνται εἰς τοὺς οἴκους ἐκείνους, δπου ἔγινοντο αἱ χριστιανικαὶ ἀγάπαι. Αὐτοὶ οἱ τόποι ἐλέγοντο καὶ συναγωγαὶ, διότι ἡ ἐσωτερικὴ διαίρεσίς των ὡμοίαζε μὲ τὰς ἰουδαϊκὰς συναγωγάς.

3) Συχνὰ ἐπήγαιναν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, δπου καὶ ὁ Χριστὸς ἐπήγαινε καὶ ἐκήρυττε εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ συνηθροίζοντο ἐκεῖ. Αὐτὸς μάλιστα δ τόπος ἦτο καὶ ὁ πρῶτος χριστιανικὸς τόπος τῆς λατρείας.

Τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τόπους εἶχον οἱ Χριστιανοὶ ώς τόπους λατρείας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀποστόλων καὶ κατὰ τὸν β' αἰῶνα. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς δμως τοῦ γ' αἰῶνος κατέφευγον καὶ ἐτέλουν τὴν λατρείαν τῶν εἰς τὰς Κατακόμβας, ὑποκάτω τῆς γῆς. Εἰς αὐτὰς κατέφευγον, δταν μάλιστα κατεδιώκοντο ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας αὐτοκράτορας καὶ τὸν λαόν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν φοβερῶν διωγμῶν.

Εἰς τὰ βάθη αὐτὰ τῆς γῆς οἱ Χριστιανοὶ εἶχον τοὺς τάφους τῶν Μαρτύρων τῶν, ποὺ τοὺς μετεχειρίζοντο δι' ἀγίας Τραπέζας καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰς ἐτέλουν τὴν θείαν λειτουργίαν. Καὶ ἀπὸ τὰ βάθη αὐτὰ ἔψαλλαν τοὺς ὅμνους τῶν πρὸς τὸν οὐράνιον Θεόν. Τέτοιαι κατακόμβαι ώς ἐκκλησίαι ἦσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Κύπρον, Κρήτην, Ἀλεξάνδρειαν, Μίλητον, Μῆλον καὶ αἱ σπουδαιότεραι εἶναι τῆς Ρώμης.

‘Η ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ.

’Απὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (315 μ.Χ.) καταπαύουν οἱ διωγμοὶ καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀναγνωρίζεται ώς ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους.

’Απὸ τότε ἀρχίζει καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἴδιαίτέρου ναοῦ ώς τόπου λατρείας. Προτοῦ δμως ἀρχίσῃ ἡ οἰκοδομὴ

αύτή οί χριστιανοί μετεχειρίσθησαν ώς ναούς των τούς ναούς τους είδωλολατρικούς, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς ἔκαμαν προχειρώς μερικάς τροποποιήσεις. Μετέφεραν π.χ. τὴν εἴσοδον ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν εἰς τὴν δυτικὴν καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν κατεσκεύασαν μίαν ἡμικυκλοτερῆ ἀψίδα. Μὲ τέτοιον τρόπον ἔκαμαν ώς χριστιανικούς ναούς π.χ. τὸν Παρθενῶνα, τὸ Ἐρέχθειον καὶ ἄλλους.

Αὕτη ἡ τροποποίησις τοῦ ἀρχαίου είδωλολατρικοῦ ναοῦ ἦτο μία πρόχειρος ἀρχιτεκτονικὴ χωρὶς κανὲν σχέδιον (ρυθμόν).

ΟΙ ΡΥΘΜΟΙ

Αὕτη ἡ πρόχειρος ἀρχιτεκτονικὴ δὲν ἐχρησίμευεν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς λατρείας τῶν Χριστιανῶν, διότι οἱ ναοὶ οἱ ἀρχαῖοι ἥσαν στενοὶ καὶ σκοτεινοί, καὶ οἱ χριστιανοὶ ἀρχισαν τώρα νὰ πολλαπλασιάζωνται.

Ἡτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ κτισθοῦν ἰδιαίτερα κτίρια καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες ἤρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν ἰδιαίτερους ναούς σύμφωνα μὲ ἔνα ὥρισμένο σχέδιον (ρυθμόν).

Οἱ ρυθμοὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι τέσσαρες :

1) Ὁ ρυθμὸς Βασιλικῆς.

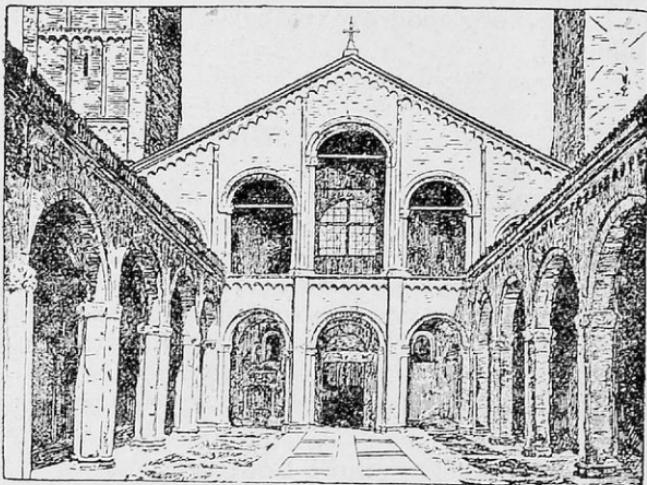
Οἱ ναοί, ποὺ ἐκτίσθησαν σύμφωνα μὲ τὸν ρυθμὸν αὐτόν, ἥσαν κτίρια παραλληλόγραμμα ἐπιμήκη. Τὸ ἐσωτερικόν των ἔχωρίζετο κατὰ μῆκος μὲ σειράς κιόνων (στύλων) καὶ στοῶν. Αἱ σειραὶ αὐταὶ ἐσχημάτιζον τρεῖς ἢ πέντε διαδρόμους, οἱ δόποι οἱ λέγονται κλίτη.

Ο μεσαῖος διάδρομος (τὸ μέσον κλίτος) ἦτο πλατύτερος ἀπὸ τοὺς παρακειμένους καὶ ἐτελείωνε πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ κτιρίου εἰς μίαν ἡμικυκλικὴν ἀψίδα. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἦτο ἐξαριθμητική ἢ πέτρινη καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἐστολίζοντο ἀπὸ ὥραιοτάτας εἰκόνας μωσαϊκάς, δηλαδὴ κατασκευασμένας ἀπὸ χρωματιστάς ψηφίδας (πετραδάκια). Οἱ κίονες ἥσαν κατασκευασμένοι ἀπὸ λίθους διαφόρων χρωμάτων καὶ ἥσαν σκαλιστοί. Σύμφωνα μὲ τὸν ρυθμὸν αὐτὸν ἔκτισεν δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος τὸν πρῶτον ναὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σχέδιον αὐτὸν ὠνομάσθη ρυθμὸς βασιλικῆς (στοᾶς) ἢ ρυθμὸς βασιλικός, διότι δύοιαζει μὲ τὰ ρωμαϊκὰ κτίρια,

πού ἐλέγοντο βασιλικαὶ στοαῖ. Δηλαδὴ κτίρια μὲ ἐσωτερικὴν διαίρεσιν στοῶν, δπου εἰσήρχοντο οἱ βασιλεῖς καὶ ἐδίκαζαν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνικούς χρόνους. Ἀπὸ τὰς βασιλικὰς στοάς τῶν Ἀθηνῶν ἐπῆραν οἱ Ρωμαῖοι τὸ σχέδιον διὰ τὰς ἴδικάς των.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἔχομεν ἑκκλησίας ρυθμοῦ βασιλικῆς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς εἰς τὴν δδὸν Ἀκαδη-

Ἐξωτερικὸν τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἅγ. Ἀμβροσίου (Μιλāνον)

μίας. Τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Διονυσίου τῶν Δυτικῶν εἰς τὴν δδὸν Πανεπιστημίου.

Εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸν ναὸν τῆς Ἅγιας Τριάδος.

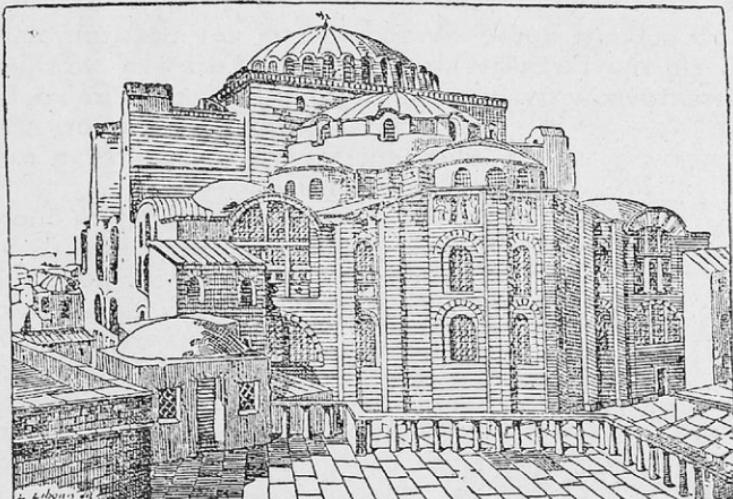
Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἦτο ὁ περίφημος καὶ ἀρχαιότατος ναὸς τοῦ πολιούχου Ἅγιου Δημητρίου, ὁ ὅποῖος κατεστράφη ἀπό πυρκαϊάν κατὰ τὸ ἔτος 1916.

2) Ὁ Βυζαντινὸς ρυθμός.

Ο ρυθμὸς οὗτος ἀνεφάνη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ εἶναι τροποποίησις τοῦ ρυθμοῦ τῆς βασιλικῆς. Δηλαδὴ εἶναι ἔνα κτίριον εἰς σχῆμα σταυροῦ, δπως καὶ ἡ Βασιλική, καὶ ἀντὶ τῆς ξυλίνης στέγης ἔχει ἔνα πολὺ μεγάλον θόλον. Ο θόλος αὐτὸς διὰ νὰ εἶναι ἐλαφρὸς κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦβλα κτιστὰ ἢ ἀπὸ μικροὺς λίθους. Ἐπάνω εἰς τὸν θόλον στηρίζεται

ένας έλαφρός καὶ μὲ πολλὰ παράθυρα χρωματιστὰ κουμπές (τρούλλος). Καὶ τὸν ὑποστηρίζουν τέσσαρες μεγάλαι κολόναι (κίονες).

Σύμφωνα μὲ τὸ νέον αὐτὸ σχέδιον ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς τὸν νέον ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας τοῦ Θεοῦ ('Αγιὰ Σοφιά) εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἄλλοτε ἦτο

‘Ο ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας.

κτισμένος ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὁ κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἐπειδὴ ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἀνεφάνη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ποὺ ἄλλοτε ὠνομάζετο Βυζάντιον, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Βυζαντινὸς ρυθμός.

‘Ο ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶναι τὸ μοναδικὸν καὶ τὸ ἐξοχώτερον ἀριστούργημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τέχνης καὶ τὸ ἵερὸν προσκύνημα ὅλης τῆς χριστιανωσύνης.

Τὰ ἔγκαίνιά του ἔγιναν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲ μεγάλην μεγαλοπρέπειαν κατὰ τὸ ἔτος 557 μ. Χ.

‘Ημεῖς οἱ ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ κτίζομεν τοὺς ναούς μας μὲ Βυζαντινὸν ρυθμόν, ἐνῷ οἱ Δυτικοὶ συνηθίζουν τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς.

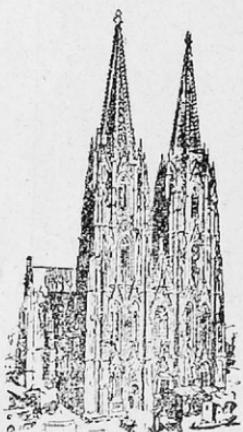
Εἰς τὰς Ἀθήνας σώζονται μέχρι σήμερον πολλοὶ ἀρχαῖοι Βυζαντινοὶ ναοί. “Οπως π. χ. ὁ ναὸς τοῦ Δαφνίου, τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου (Ρωσικὴ ἐκκλησία), τοῦ Ἀγίου Ελευ-

θερίου, πλησίον τῆς Μητροπόλεως, τῶν Ἀγίων Θεοδώρων πλησίον τῆς πλατείας Κλαυθμῶνος, τῆς Καπνικαρέας, εἰς τὴν δόδον Ἐρμοῦ. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην οἱ ναοὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου,

3) Ὁ Γοτθικὸς ρυθμός.

‘Ο ρυθμὸς αὐτὸς ἀνεφάνη κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα μ.Χ. εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ δι’ αὐτὸν εἶναι ἔνα γαλλικὸν ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον. Ὁνομάσθη Γοτθικός διὰ νὰ δείξουν τότε οἱ ἀρχιτέκτονες, δtti εἶναι ἀραβικῆς τέχνης, ποὺ ἡ τέχνη αὐτὴ ἐλέγετο Γοτθική.

‘Ο Γοτθικὸς ρυθμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς, μὲ τὴν διαφοράν, δtti ἔχει θόλον, ποὺ τελειώνει εἰς ὁξεῖαν γωνίαν (μυτερήν) καὶ δὲν εἶναι θόλος κυκλοτερής. ‘Ολα τὰ τόξα τοῦ ναοῦ αὐτοῦ καθὼς καὶ δλαι αἱ ἔσοχαι καὶ αἱ ἔσοχατ τελειώνουν εἰς ὁξείας γωνίας. Οἱ ναοὶ αὐτοὶ εἶναι μεγάλοι καὶ ύψηλοι καὶ οἱ τοῖχοι των ἔχουν πολλὰ παράθυρα μὲ χρωματιστούς ύαλοπίνακας (τζάμια) καὶ ἔτσι εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν ἄφθονον φῶς.

‘Ο καθεδρικὸς ναὸς τῆς Κολωνίας.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ρυθμοῦ Γοτθικοῦ εἶναι δὲ ἀρχαῖος καὶ περίφημος ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, δποτοῖς ἐκτίσθη κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα.

Εἰς τὰς Ἀθήνας Γοτθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι δὲ ναὸς τῶν Ἀγγλικανῶν (ἀγγλικὴ ἐκκλησία) πλησίον τῆς εἰσόδου τοῦ Ζαππείου.

4) Ὁ Ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως.

‘Απὸ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ἥρχισαν νὰ κτίζωνται εἰς τὴν Ἰταλίαν ναοὶ μὲ νέον καὶ ἐλεύθερον σχέδιον. Τὸ σχέδιον αὐτὸν ἦτο ἀνάμιξις (συνδυασμός) τῶν ρυθμῶν τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τῆς Βασιλικῆς μὲ θόλους ύψηλούς καὶ μεγαλοπρεπεῖς.

‘Ο ρυθμὸς αὐτὸς λέγεται ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως,

διότι παρουσιάζεται εἰς τὴν ἐποχήν, ποὺ ἔγινεν εἰς τὴν Δυτικὴν Εύρωπην ἡ ἀναγέννησις (πρόδοσ) τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Τέτοιου ρυθμοῦ εἶναι ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην, ποὺ ἡ οἰκοδομή του διήρκεσε 161 ἔτη, δηλαδὴ ἄρχισεν νὰ κτίζεται εἰς τὸ ἔτος 1506 καὶ ἐτελείωσε εἰς τὸ 1667.

Καὶ κατεσκεύασαν αὐτὸν ^{οἱ} πλέον φημισμένοι καλλιτέχναι καὶ ἀρχιτέκτονες.

Ὕπαρχη διαιρεσις τοῦ ναοῦ καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ.

Οἱ χριστιανοὶ συνήθιζον ἀνέκαθεν νὰ δίδουν εἰς τοὺς ναούς των ἀνατολικὴν θέσιν κατὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἔτσι ὁ εἰσερχόμενος ἀπὸ τὴν κυρίαν εἴσοδον τοῦ ναοῦ νὰ βλέπῃ ἔμπροσθέν του τὴν ἀνατολήν.

Οἱ λόγοι ποὺ ἔκαμαν τοὺς χριστιανούς νὰ δώσουν τέτοιαν θέσιν εἰς τοὺς ναούς των εἶναι διάφοροι.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἦτο, διτὶ οἱ χριστιανοὶ πάντοτε συνήθιζον νὰ προσεύχωνται βλέποντες τὴν ἀνατολήν. Διότι εἰς τὴν ἀνατολήν ἐγεννήθη ὁ Χριστός, ποὺ ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον τὸ φῶς τῆς γνώσεως, δηλαδὴ ἐφώτισε μὲ τὴν διδασκαλίαν του τὸν κόσμον. Καὶ τὸ φῶς του αὐτὸν ἐπρόβαλεν ὡσὰν ἥλιος ἀπὸ τὴν ἀνατολήν.

“Οταν λοιπὸν διχριστιανὸς εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν κυρίαν εἴσοδον, εύρισκεται εἰς ἓνα χῶρον τετράγωνον, ποὺ τελειώνει εἰς ἓνα χώρισμα (τὸ εἰκονοστάσιον). Καὶ ὅπισθεν τοῦ εἰκονοστάσιου βλέπει ἓνα ἄλλον μικρότερον χῶρον, ὃπου εύρισκονται οἱ ἵερεῖς.

‘Ο πρῶτος χῶρος λέγεται κυρίως ναὸς καὶ διεύτερος λέγεται “Αγιον. βῆμα ἢ ἵερόν.

‘Ο δλος λοιπὸν ναὸς χωρίζεται εἰς δύο μέρη, τὸν κυρίως ναὸν καὶ τὸ “Αγιον. βῆμα.

‘Αρχαιότερα δύμας δι ναὸς εἶχε καὶ ἄλλον χῶρον, δι ποτοῖς ἥρχιζε ἀπὸ τὴν κυρίαν εἴσοδον καὶ ἔχωρίζετο ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸν καὶ ἐλέγετο Πρόναος.

‘Η διαιρέσις αὐτὴ τοῦ ναοῦ εἰς τὰ τρία αὐτὰ μέρη προήλθεν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς λατρείας τῶν ὀπαδῶν τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοὶ ἐσχημάτιζον τρεῖς τάξεις, τοὺς κατηχουμένους (ὅπως εἴδομεν εἰς τὴν Κατήχησιν), τοὺς βαπτισμένους (πιστούς) καὶ τοὺς κληρικούς.

Καὶ οἱ κατηχούμενοι ἔμενον εἰς τὸν πρόναον, οἱ πιστοὶ εἰς τὸν κυρίως ναόν, καὶ οἱ κληρικοὶ εἰς τὸ ἱερόν, δταν ἐγίνετο ἡ θεία λειτουργία.

“Ἄς ἔξετάσωμεν τώρα κάθε μέρος τοῦ ναοῦ χωριστά.

1) Ὁ Πρόναος.

‘Αρχαιότερα μόλις εἰσήρχετο κανεὶς εἰς τὸν ναὸν συνήντα τὸν πρόναον. ‘Ο πρόναος ἐσχηματίζετο ἀπὸ τὸ πρῶτον μέρος τῆς εἰσόδου, ποὺ ἐλέγετο πρόπυλον, καὶ ἀπὸ τὸ ἑσωτερικόν, ποὺ ἦτο ἀπέναντι τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ ἐλέγετο νάρθηξ.

‘Απὸ τὸν νάρθηκα εἰσήρχετο κανεὶς εἰς τὸν κυρίως ναὸν διὰ τριῶν θυρῶν.

Εἰς τὸ μέρος αὐτὸν τοῦ νάρθηκος ἔμεναν ἀρχαιότερα κατὰ τὴν θείαν λειτουργίσαν οἱ κατηχούμενοι, οἱ ὁποῖοι εἰς ἕνα ώρισμένον σημεῖον αὐτῆς ἔπρεπε νὰ φύγουν. Δι’ αὐτὸν τὸ μέρος αὐτὸν ἐλέγετο καὶ Κατηχουμενεῖον.

“Οταν ἔπειτα οἱ χριστιανοὶ ἐβαπτίζοντο νήπια, ἔχασεν ὁ νάρθηξ τὴν παλαιάν του σημασίαν. Καὶ δι’ αὐτὸν σήμερον δὲν ύπάρχει. Κατὰ τοὺς χρόνους δύμως τῆς Τουρκοκρατίας ἔλαβεν ἐθνικήν σημασίαν, διότι δὲ νάρθηξ ἔχρησίμευεν ώς «τὰ κρυφὰ σκολειὰ τῆς μαύρης δουλείας».

2) Ὁ Κυρίως ναός.

‘Ο κυρίως ναὸς Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ χωρίζεται κατὰ μῆκος εἰς τρία ἢ πέντε κλίτη καὶ τὸ μεσαῖον εἶναι εύρυχωρότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα.

Εἰς αὐτὰ ύπάρχουν τὰ ἔξης :

α'. Τὰ Στασίδια.

Τὰ στασίδια εἶναι ξύλινα καθίσματα τοποθετημένα πλαγίως δεξιά καὶ ἀριστερά. Εἰς αὐτὰ κάθηνται οἱ πιστοὶ εἰς ώρισμένας στιγμάς τῆς λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν τελετῶν. ‘Η συνήθεια αὐτὴ νὰ κάθηνται οἱ πιστοὶ εἶναι παλαιοτάτη καὶ μάλιστα χωριστὰ οἱ ἄνδρες καὶ χωριστὰ αἱ γυναῖκες εἰς τὰ δεξιά καὶ ἀριστερὰ πλάγια. Τὴν τάξιν τῶν καθημένων ἐπέβλεπαν οἱ πυλωροὶ (θυρωροί) καὶ οἱ διάκονοι. Εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς δύμως χρόνους συνήθι-

ζον αἱ γυναῖκες νὰ στέκουν εἰς τὸν νάρθηκα, δι’ αὐτὸ^ν ἐλέγετο καὶ γυναικωνίτης.

β. Ὁ Ἀμβων.

‘Ο ἄμβων εἶναι μία ξύλινη ἥ μαρμάρινη ἔξεδρα στηριγμένη εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ναοῦ, ἐπάνω εἰς ἔνα πλάγιον κατὰ τὸ μέσον στῦλον (κίονα) αὐτοῦ, δπου ἀνέρχεται διὰ κλίμακος καὶ ἀναγινώσκει τὸ Εὔαγγέλιον. ’Απὸ ἑκεῖ κηρύττει τὸν θεῖον λόγον καὶ διὰ τοῦ κῆρυξ.

‘Αρχαιότερα δὲ ἄμβων εὑρίσκετο εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ ἦτο ἔνα εἰδος ἔξεδρας τετραγώνου ἥ δοκταγώνου. Εἶχε δύο κλίμακας, μίαν ἀνατολικὴν καὶ ἄλλην δυτικήν, ἀπὸ τὴν δποίαν κατέβαινεν ἑκεῖνος που θὰ ἀνέβαινεν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν κλίμακα.

‘Ἐπάνω εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ πρὸς τὸ μέρος ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ ἐστηρίζετο ἔνα ξύλινον ύποστήριγμα εἰς σχῆμα ἀετοῦ, δπου οἱ ἀναγνῶσται ἐδιάβαζαν τὰ ἀναγνώσματα τῆς Γραφῆς. Εἰς τὸν ἄμβωνα ἔψαλλον οἱ ψάλται τοὺς ὕμνους καὶ ἀπὸ ἑκεῖ διάκονος διέτασσε μεγαλοφώνως νὰ φύγουν οἱ κατηχούμενοι εἰς ὡρισμένον σημεῖον τῆς λειτουργίας. Εἰς τὸν ἄμβωνα ἐγίνετο ἡ στέψις τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἡ ἀνακήρυξις τῶν Πατριαρχῶν. ’Ο Χρυσόστομος πρῶτος ἐχρησιμοποίησε τὸν ἄμβωνα καὶ διὰ τὸ κήρυγμα.

Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους μετέφεραν τὸν ἄμβωνα ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ ναοῦ εἰς τὸ πλάγιον ἀριστερὸν μέρος, δπου ὑπάρχει σήμερον.

γ. Τὰ ἀναλογεῖα ἥ ἀναλόγια.

Τὰ ἀναλόγια εἶναι δύο ξύλινα περιστροφικὰ στηρίγματα τοποθετημένα ἀριστερὰ καὶ δεξιά, δπου οἱ ψάλται τοποθετοῦν τὰ βιβλία των.

δ. Τὸ Εἰκονοστάσιον (τέμπλον).

Εἰκονοστάσιον εἶναι τὸ ξύλινον ἥ μαρμάρινον διάφραγμα που χωρίζει τὸν κυρίως ναὸν ἀπὸ τὸ ‘Ἄγιον Βῆμα’. ’Επειδὴ δλόκληρον στολίζεται μὲ ἀγίας εἰκόνας, δι’ αὐτὸ λέγεται εἰκονοστάσιον.

Αρχαιότερα τὸ εἰκονοστάσιον ἦτο ἔνα χαμηλὸν κιγκλίδωμα ξύλινον, μαρμάρινον ἢ χάλκινον καὶ εἰς αὐτὸν ἐκρέμων μικρὰς ἀγίας εἰκόνας.

Τὸ σημερινὸν εἰκονοστάσιον ἔχει τρεῖς θύρας, μίαν μεσαίαν, ποὺ λέγεται ώραία πύλη, καὶ δύο πλαγίας. Ἀπὸ τὴν ώραίαν πύλην εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται οἱ κληρικοὶ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν πλαγίαν βορεινήν.

Εἰς τὰς δύο πλαγίας θύρας ζωγραφίζονται δύο ἀρχάγγελοι, ωσάν φρουροὶ τοῦ ἱεροῦ. Ἐκεῖ ἄλλοτε ἐστέκοντο δύο διάκονοι διὰ νὰ ἐμποδίζουν τὴν εἴσοδον εἰς τὸ ἱερόν εἰς δσους δὲν ἥσαν κληρικοί.

ε) Ο Σολέας.

Απέναντι τῆς ώραίας πύλης ὑπάρχει ἔνας χῶρος κυκλοτερής καὶ ὑψωμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸ δάπεδον τοῦ κυρίως ναοῦ. Αὐτὸς ὁ κυκλοτερής χῶρος λέγεται σολέας.

Ἀπὸ τὸν χῶρον αὐτὸν ὁ ἱερεὺς κοινωνεῖ τοὺς χριστιανούς. "Οσαι ἐκκλησίαι ἔχουν σολέαν, ἔχουν ἐκεῖ τοποθετημένα καὶ τὰ ἀναλόγια τῶν ψαλτῶν.

Αρχαιότερα ἐπάνω εἰς τὸν σολέαν ἦτο ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως, ὁ δποῖος ἔπειτα μετεφέρθη κάτω εἰς τὸν κυρίως ναὸν πρὸς τὰ δεξιά καὶ ἀπέναντι τοῦ ἄμβωνος.

Ο θρόνος αὐτὸς κατόπιν συνεχωνεύθη μὲ τὸν θρόνον τοῦ ἐπισκόπου ποὺ λέγεται σήμερον δεσποτικὸς θρόνος ἢ δεσποτικόν. Απ' ἐκεῖ ὁ δεσπότης, ποὺ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν δεσπότην αὐτοκράτορα, ποὺ ἄλλοτε εἶχε τὸν θρόνον του ἐκεῖ, μοιράζει τὸ ἀντίδωρον, καὶ εὐλογεῖ τὸν λαόν.

Εἰς τοὺς περισσοτέρους ναοὺς δο σολέας σήμερον εἶναι μία μικρὰ προέκτασις.

3) Τὸ "Αγιον Βῆμα.

Τὸ ἄγιον βῆμα ἡ τὸ ἱερόν εύρισκεται εἰς τὴν ἀνατολικωτέραν πλευρὰν τοῦ ναοῦ. Ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸν ἄλλοτε, δπως εἴπομεν, μὲ κιγκλίδας, καὶ σήμερον μὲ τὸ εἰκονοστάσιον. Τὸ δάπεδόν του εἶναι ύψηλότερον ἀπὸ τὸ δάπεδον τοῦ κυρίως ναοῦ. Τὸ μέρος αὐτὸν εἶναι τὸ ἱερώτερον ὅλου τοῦ ναοῦ, διότι εἶναι τὸ διαμέρισμα τῶν κληρικῶν, δπου οὕτοι λειτουργοῦν.

"Ἐνας πατήρ τῆς ἐκκλησίας μας λέγει, δτι ὁ νάρθηξ παριστᾷ τὴν γῆν, ὁ κυρίως ναὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ ἄγιον

βῆμα τὰ ύπερουράνια, δηλαδὴ τὸν τόπον ὅπου εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὸ Ἀγιον Βῆμα ύπάρχουν τὰ ἔξης:

α'. Ἡ ἀγία Τράπεζα.

Ἡ ἀγία Τράπεζα εἶναι τὸ κυριώτερον καὶ ἵερώτερον ἀντικείμενον τοῦ ἀγίου βῆματος. Εύρισκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγίου βῆματος ὅπισθεν καὶ ἀπέναντι τῆς ὁραίας πύλης καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ἀρχαιότερα ἡ ἀγία Τράπεζα ἦτο ξυλίνη, διότι ξυλίνη ἦτο καὶ ἡ τράπεζα, ὅπου ἐτέλεσεν ὁ Χριστὸς τὸν μυστικὸν δεῖπνον.

Σήμερον ἡ ἀγία Τράπεζα κατασκευάζεται ἀπὸ λίθου ἢ ἀπὸ μάρμαρον. Ἡ ἀγία Τράπεζα τῆς Ἀγίας Σοφίας ἦτο κατασκευασμένη ἀπὸ πολύτιμον μέταλλον καὶ ἀπὸ πολυτίμους λίθους. Ἡ πλάκα τῆς ἀγίας Τραπέζης στηρίζεται εἰς ἔνα στῦλον ποὺ παριστᾶ τὸν Χριστὸν ὡς ἴδρυτὴν τῆς Ἑκκλησίας. Πολλάκις στηρίζεται εἰς τέσσαρας στύλους, οἱ δόποιοι παριστοῦν τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς, διότι τὰ εὐαγγέλια των περιέχουν τὸ στήριγμα τῆς πίστεώς μας.

Εἰς ἔνα ἀπὸ τούς στύλους αὐτούς ύπάρχει ἔνα κοίλωμα, ὅπου τοποθετεῖται μία ἀργυρᾶ θήκη, ἡ δόποια περιέχει ἄγια λείψανα (ὅστα ἄγίων μαρτύρων). Γίνεται αὐτό, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν οἱ Ἱερεῖς ἔκαμναν τὴν λειτουργίαν εἰς τὰς κατακόμβας ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ μάρτυρος. Τὰ ἄγια λοιπὸν λείψανα φανερώνουν τὰς θυσίας τῶν ἄγίων, εἰς τὰς δόποιας στηρίζεται ἡ Ἑκκλησία. Διὰ τοῦτο δὲν ἥμπορεῖ ὁ Ἱερεὺς νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, ἢν κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ δὲν τεθοῦν τὰ ἄγια λείψανα εἰς τὴν ἄγιαν Τράπεζαν.

Ἡ ἀγία Τράπεζα σκεπάζεται μὲν διάφορα Ἱερὰ καλύμματα, τὰ ἔξης :

1) Τὸ Εἴλητόν.

Εἶναι ἔνα κάλυμμα μετάξινον, τὸ δόποιον ἀπλώνεται ἐπάνω εἰς τὴν ἄγιαν Τράπεζαν, δταν γίνεται ἡ λειτουργία. Εἰς τὸ ὑφασμα αὐτὸν εἶναι ἀποτυπωμένος ὁ τάφος τοῦ Σωτῆρος.

2) Τὸ Κατασάρκιον.

Εἶναι ἔνα λευκὸν ὑφασμα μὲ τὸ δποῖον σκεπάζεται
όλόκληρος ἡ ἀγία Τράπεζα. Παριστᾶ τὴν λευκὴν σινδόνα,
μὲ τὴν δποίαν δ Ἰωσήφ περιετύλιξε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ,
ποὺ τὸ παριστᾶ ἡ ἀγία Τράπεζα.

3) Τὸ Ἀντιμήνσιον.

Τὸ κάλυμμα αὐτὸ εἶναι δμοιον μὲ τὸ εἰλητὸν καὶ
φέρει εἰς τὰ ἄκρα ραμμένα ἄγια λειψανα.

Ἀναπληρώνει τὴν ἀγίαν Τράπεζαν ἐκεῖ δπου δὲν
εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἀγία Τράπεζα. "Οπως π.χ. εἰς
τὰ πλοῖα, εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ εἰς ναούς, ποὺ δὲν
ἔχουν ἀκόμη ἐγκαίνιασθη, ἢ καὶ εἰς μικροὺς ἔξοχικούς
ναούς (ἐξωκλήσια, μετόχια κλ.). Τὸ ἀντιμήνσιον εἰς τὰς
περιστάσεις αὐτὰς ἀπλώνει δ ἵερεὺς ἐπάνω εἰς μίαν κοι-
νὴν τράπεζαν καὶ τελεῖ τὴν θείαν λειτουργίαν.

4) Ὁ Ἐπιτάφιος.

Εἰς τὰ ἱερὰ καλύμματα τῆς Ἀγίας Τραπέζης περιε-
λαμβάνετο ἄλλοτε καὶ δ Ἐπιτάφιος.

Ο Ἐπιτάφιος εἶναι ἔνα ὑφασμα πολυτελές χρυσο-
κέντητον, δπου ζωγραφίζεται ὁ Χριστὸς νεκρός. Τοῦτον
περιέφερον οἱ ἱερεῖς κατὰ τὴν ὥραν τῆς Μεγάλης εἰσόδου
τῆς θείας λειτουργίας.

Σήμερον τὸν μεταχειρίζεται ἡ ἐκκλησία μας κατὰ
τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν καὶ τὸν περιφέρουν οἱ ἱερεῖς
κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἐπιταφίου.

β'. Ἡ Προσκομιδὴ.

Εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ἀγίου Βῆματος καὶ
πλησίον τῆς ἀγίας Τραπέζης εἶναι μία μικρὰ τράπεζα ἡ
δποία λέγεται Προσκομιδὴ ἢ Πρόθεσις ἢ Παρατραπέζιον.

Προσκομιδὴ λέγεται, διότι εἰς τὴν τράπεζαν αὐτὴν
προσκομίζονται, δηλαδὴ μεταφέρονται, τὰ τίμια δῶρα, δ
ἄρτος καὶ δ ὅλιος. Ἐκεῖ προσκομίζονται προτοῦ νὰ με-
ταφερθοῦν εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν.

Λέγεται Πρόθεσις, διότι ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν αὐτήν προτίθενται τὰ δῶρα.

Λέγεται ἀκόμη καὶ Παρατραπέζιον, διότι εἶναι πλησίον τῆς Ἀγίας Τραπέζης.

Ἐπειδὴ ἡ Προσκομιδὴ παριστᾶ τὴν φάτνην, ὅπου ἔγεννήθη ὁ Χριστός, διὰ τοῦτο ἀντὶ τραπέζης ὑπάρχει μία κόγχη εἰς τὴν θέσιν αὐτήν, ποὺ κατασκευάζεται εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ τοίχου, ώσάν εἶδος σπηλαίου.

Ἡ τράπεζα τῆς Προσκομιδῆς μᾶς ύπενθυμίζει τὴν χρυσῆν τράπεζαν τῆς Ἐβραϊκῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, ὅπου ἐτοποθέτουν τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως.

Ἐπάνω εἰς τὴν Προσκομιδὴν εύρισκεται καὶ ἔνα βιβλίον, ποὺ ἔχει δύο πτυχάς (δίπλες, τσακίσματα). Δι' αὐτὸ λέγεται δίπτυχον. Εἰς τὴν μίσην πτυχὴν εἶναι γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων, εἰς τὴν ἄλλην τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν, τὰ δποῖα διερεύς μνημονεύει, δταν κάμνει τὴν ἀκολουθίαν τῆς Προσκομιδῆς.

Προσκομιδὴ, δπως θὰ ἴδωμεν, εἶναι ἐκτὸς τοῦ μέρους αὐτοῦ τοῦ ἄγίου Βήματος καὶ ιερὰ τελετή.

γ'. Τὸ Σκευοφυλάκιον.

Τοῦτο εἶναι ἔνα μεγάλο κιβώτιον ἢ ἔρμαριον, τοποθετημένον εἰς τὴν δεξιάν πλευράν τοῦ ἄγίου Βήματος.

"Αλλοτε τὸ σκευοφυλάκιον ἦτο ἡνωμένον μὲ τὴν προσκομιδὴν.

Εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ μεγάλους χριστιανικούς ναοὺς τὸ σκευοφυλάκιον ἦτο ἔν μεγάλο δωμάτιο ἢ καὶ δωμάτια, τὰ δποῖα ἥσαν κτισμένα πλησίον τοῦ ναοῦ.

Λέγεται σκευοφυλάκιον, διότι εἰς αὐτὸ φυλάσσονται τὰ ιερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ, τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν καὶ ἄλλα πολύτιμα κειμήλια.

Λέγεται καὶ διακονικόν, διότι ἐφρόντιζον διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν οἱ διάκονοι.

δ'. Τὸ Σύνθρονον.

Τὸ Σύνθρονον εἶναι μία σειρὰ ἀπὸ θρόνους, εἰς τοὺς δποίους ἐκάθηντο δ ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἄλλοι λειτουργοί, δταν κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐδιαβάζοντο οἱ ψαλμοί, αἱ προφητεῖαι κλ.

Ἡτο τοποθετημένον δπισθεν ἀκριβῶς τῆς Ἀγίας Τραπέζης καὶ εἰς τὴν ἐκεῖ κόγχην τοῦ ναοῦ.

“Οταν δμως ἔγινε τὸ εἰκονοστάσιον, καὶ δ θρόνος τοῦ ἐπισκόπου μετεφέρθη εἰς τὸν κυρίως ναόν, τὸ σύνθρονον κατηργήθη.

Εἰς τὴν Μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ύπάρχει σήμερον τὸ σύνθρονον μὲν πέντε μαρμαρίνους θρόνους, ὅπου ἐκάθηντο τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, δταν ἥσαν πέντε. Σήμερον δμως εἶναι 13.

”Εξω τοῦ ναοῦ ύπηρχον ἀρχαιότερα ἡ Κρήνη καὶ τὸ Βαπτιστήριον.

1) Ἡ Κρήνη.

Ἡ Κρήνη ἦτο μία βρύσις, ὅπου οἱ Χριστιανοὶ προτοῦ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν ναὸν ἔνιπτον τας χεῖράς των διὰ νὰ δειξουν τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς των.

Εύρισκετο εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ ναοῦ καὶ ἐμπρὸς εἰς τὴν κυρίαν εἰσοδον αὐτοῦ.

Περίφημος ἦτο ἡ Κρήνη τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἦτο καὶ μία περίεργος ἐπιγραφή, ἡ δποία εἴτε ἐδιαβάζετο ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἴτε ἀπὸ τὸ τέλος πρὸς τὴν ἀρχὴν ἔλεγε τὰς ἰδίας λέξεις. Ἡ ἔξῆς: «ΝΙΨΩΝΑΝΟΜΗΜΑΤΑΜΗΜΟΝΑΝΟΨΙΝ». Δηλαδὴ «νὰ πλύνῃς τὰς ἀμαρτίας σου, δχι μόνον τὸ πρόσωπόν σου».

2) Τὸ Βαπτιστήριον.

Τοῦτο ἦτο ἔνα ἴδιαίτερον οἰκοδόμημα, ὅπου ύπηρχε μία δεξαμενή, εἰς τὴν δποίαν ἐβαπτίζοντο οἱ χριστιανοί, μεγάλοι εἰς τὴν ἡλικίαν, προτοῦ νὰ ἀρχίσῃ τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων.

”Ήτο ἔνα εἶδος παρεκκλησίου πλησίον τοῦ προπύλου ἦ καὶ μακρὰν αὐτοῦ.

”Ήτο χωρισμένον εἰς δύο μέρη, εἰς ἔνα ἀνατολικόν, ὅπου ύπηρχεν ἡ δεξαμενή, καὶ εἰς τὸ δυτικόν, ὅπου οἱ κατηχούμενοι ἐβγαζαν τὰ ἐνδύματά των.

Τὰ πρῶτον ἐλέγετο φωτιστήριον καὶ τὸ δεύτερον ἀποδυτήριον.

”Οταν ἥρχισε τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, κατηργήθησαν τὰ βαπτιστήρια μὲ τὰς Κολυμβήθρας.

ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΚΕΥΗ

Ίερά σκεύη λέγονται κυρίως τὰ σκεύη ἐκεῖνα, τὰ δόποια μεταχειρίζεται ό ίερεύς, δταν τελῇ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Έκτὸς δύμως αὐτῶν ίερά σκεύη εἶναι καὶ τὰ ίερά ἀντικείμενα καὶ δσα μεταχειρίζεται καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ιερὰς τελετὰς καὶ ἄλλας λειτουργικὰς ἀνάγκας.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπαγορεύει νὰ χρησιμοποιοῦνται τὰ ίερά σκεύη δι' ἄλλην χρῆσιν, ἀφοῦ ὡρίσθησαν διὰ τὴν θείαν λατρείαν.

A') Τὰ ίερὰ σκεύη τῆς Ἁγίας Τραπέζης.

1) Τὸ "Αγιον Ποτήριον (Δισκοπότηρον).

Τὸ ποτήριον τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι δοκοπός του εἶναι πολὺ ύψηλός καὶ δι' αὐτὸ πάντοτε διέφερεν ἀπὸ τὰ κοινὰ οἰκιακὰ ποτήρια.

Εἶναι χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, ἀρχαιότερα ἢτο καὶ ὑάλινον.

Εἰς αὐτὸ δίερεύς χύνει οἶνον, ποὺ παριστᾶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅδωρ, τὸ δόποιον παριστᾶ τὸ ὅδωρ, ποὺ ἔχυθη ἀπὸ τὴν πλευράν του κατὰ τὴν ὁραν τῆς Σταυρώσεως.

Ἀρχαιότερα εἶχε δύο λαβάς εἰς τὰς πλευράς του.

Παριστᾶ τὸ ποτήριον, τὸ δόποιον μετεχειρίσθη δὲ Χριστὸς κατὰ τὸν Μυστικὸν δεῖπνον.

2) Ὁ "Αγιος Δίσκος.

Ο ἄγιος Δίσκος εἶναι ἔνας μικρὸς καὶ στρογγυλὸς ἀργυρὸς δίσκος, δπου δίερεύς τοποθετεῖ τὰς μερίδας τοῦ ἄγιου ἄρτου, δταν τελῇ τὴν τελετὴν τῆς Προσκομιδῆς, δπως θὰ ἔδωμεν παρακάτω.

Παριστᾶ τὸν ούρανὸν ἢ τὴν φάτνην δπου ἐγεννήθη δὲ Κύριος.

Τὸ ἄγιον Ποτήριον καὶ τὸν ἄγιον Δίσκον καλύπτει ἔνα ίερὸν κάλυμμα, ποὺ λέγεται Ἀήρ. Μὲ αὐτὸν δίερεύς

"Αγια ποτήρια.

ριπίζει (άεριζει) τὰ τίμια δῶρα, δταν εἶναι ἀκάλυπτα, διὰ νὰ τὰ προφυλάσσῃ ἀπὸ τὴν πτῶσιν κανενὸς ἐντόμου ἢ ἀπὸ τοὺς ὁφθαλμούς τῶν ἀπίστων. Δι' αὐτὸ λέγεται ἄήρ. Καλύπτονται ὅμως χωριστὰ τὸ Ποτήριον καὶ δ Δίσκος μὲ δύο ξεχωριστὰ καλύμματα, ποὺ αὐτὰ μαζὶ μὲ τὸν ἀέρα παριστοῦν τὰ σάβανα κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Χριστοῦ.

”Αγιος Δίσκος.

πέζης. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν εἶναι καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, ποὺ χρησιμεύουν διὰ τὰ δύο πρῶτα καὶ τὰ ὄποια παρουσιάσθησαν ἀργότερα. Καὶ εἶναι τὰ ἔξης:

3) Ἡ Λόγχη.

Εἶναι ἔνα σκεῦος, ποὺ ἔχει τὸ σχῆμα μικρᾶς λόγχης καὶ ἐνθυμίζει τὴν λόγχην τοῦ στρατιώτου ἐκείνου, ποὺ μὲ αὐτὴν ἐκέντησε τὴν πλευράν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν σταυρόν.

Μὲ αὐτὴν δ ἱερεὺς κεντᾷ καὶ κόπτει τὸν ἄγιον ἄρτον κατὰ τὴν προσκομιδὴν, δπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὴν τελετὴν αὐτῆς.

4) Ὁ Ἀστερίσκος.

Ο ἀστερίσκος εἶναι ἔνα σκεῦος ἀργυροῦν εἰς σχῆμα σταυροῦ. Δηλαδὴ σχηματίζεται ἀπὸ δύο κυρτὰ ἑλάσματα (λάμες) ἡνωμένα εἰς τὴν κορυφὴν σταυροειδῶς καὶ στηρίζεται μὲ τέσσαρας πόδας.

Τοποθετεῖται ἐπάνω εἰς τὸν ἄγιον Δίσκον καὶ χρησιμεύει διὰ νὰ ἀνασηκώνῃ τὸ ἱερὸν κάλυμμα τοῦ δίσκου καὶ νὰ μὴ ἀκουμβᾷ τὸν ἄγιον ἄρτον.

Παριστᾶ τὸν ἀστέρα, ποὺ παρουσιάσθη κατὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτό, δταν δ ἱερεὺς τοποθετεῖ αὐ-

Ο ἀστερίσκος.

τὸν ἐπὶ τοῦ Δίσκου λέγει «Καὶ ἔστη ὁ ἀστὴρ ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον».

5) Ἡ Λαβίς.

Εἶναι ἔνα κοχλιάριον μικρὸν μὲ τὸ δποῖον ὁ Ἱερεὺς κοινωνεῖ τὸν Χριστιανόν.

Προτήτερα, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἐκοινώνουν χωριστὰ τὸ σῶμα καὶ χωριστὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἱερεὺς ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τὸ σῶμα μὲ μίαν λαβίδα (τσιμπίδα). Δηλαδὴ ὁ Ἱερεὺς ἐλάμβανε τὸν ἄρτον (σῶμα τοῦ Χριστοῦ) μὲ τὴν λαβίδα καὶ τὸ ἑτοποθέτει ἐπάνω εἰς τὴν παλάμην τοῦ Χριστιανοῦ καὶ ἀπ' ἑκεῖ μετελάμβανε. Τὸ αἷμα ἔπινε ἀπ' εύθειας ἀπὸ τὸ ἄγιον Ποτήριον. "Οταν δμως ἥρχισε ἡ συνήθεια νὰ μεταλαμβάνῃ ὁ χριστιανὸς καὶ τὰ δύο μαζί, τότε τὴν λαβίδα ἀντικατέστησε τὸ κοχλιάριον καὶ διετήρησε καὶ τὴν ὀνομασίαν του.

6) Ὁ Σπόγγος (μοῦσα).

'Ο σπόγγος εἶναι ἔνα μικρὸν τεμάχιον κοινοῦ σπόγγου μὲ τὸν δποῖον ὁ Ἱερεὺς σπογγίζει καὶ καθαρίζει τὸ ἄγιον Ποτήριον καὶ τὸν ἄγιον Δίσκον. Παριστὰ τὸν σπόγγον τὸν βουτηγμένον εἰς τὸ ὅξος καὶ τὴν χολήν, τὸν δποῖον ὁ στρατιώτης προσέφερεν εἰς τὸν Χριστόν, ὅταν εἶπε «διψῶ».

7) Τὸ Ζέον.

Τοῦτο εἶναι ἔνα μικρὸν μετάλλιον δοχεῖον μὲ τὸ δποῖον ὁ Ἱερεὺς θερμαίνει τὸ ὕδωρ, ποὺ χύνει εἰς τὸ ἄγιον Ποτήριον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀγίας Μεταδόσεως.

Ἐνθυμίζει τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ θερμὸν ὕδωρ, τὸ δποῖον ἔξηλθεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ μαζὶ μὲ τὸ αἷμα, ὅταν ἐκέντησεν αὐτὴν ὁ στρατιώτης. Παριστὰ ἀκόμη καὶ τὴν θερμότητα τῆς πίστεως μὲ τὴν δποίαν ὀφείλουν νὰ προσέρχωνται οἱ χριστιανοὶ εἰς τὴν ἀγίαν Μετάληψιν.

8) Τὸ Ἀρτοφόριον.

Τὸ Ἀρτοφόριον εἶναι ἔνα μικρὸν κιβώτιον μετάλλιον τοποθετημένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀγίας Τραπέζης. Εἰς αὐτὸ φυλάσσεται εἰς μερίδας ἄγιος ἄρτος προηγιασμένος καὶ

χρησιμεύει δι’ ἐκτάκτους ἀνάγκας· δηλαδὴ διὰ νὰ κοινωνῆσῃ κανεὶς ἀσθενής ἢ ἐτοιμοθάνατος κλπ.

Ἄρχαιότερα τὸ ἀρτοφόριον ἐκρέματο ἄνωθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης.

Τεράν ἀντικείμενα καὶ σκεύη, χρήσιμα διὰ κάθε ιερὰν τελετὴν καὶ διὰ τὰ λοιπὰ μυστήρια.

1) Τὸ Θυμίατήριον (Θυμίαμα).

Εἶναι ἔνα μετάλλινον δοχεῖον κρεμασμένον ἀπὸ λεπτὲς ἀλυσσιδες μὲ μικροὺς κώδωνας. Μὲ αὐτὸ ὁ ἵερεὺς θυμία (λιβανίζει) τὰς ἀγίας εἰκόνας τοῦ ναοῦ καὶ τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Τὸ θυμίαμα (ό καπνὸς τοῦ λιβανιοῦ) παριστᾶ τὴν προσευχὴν τῶν χριστιανῶν, ποὺ ἀνεβαίνει πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως λέγει ὁ Δαβίδ: «Κατευθυνθήτω ἡ προσευχὴ μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου». Ὁπως δηλαδὴ τὸ θυμίαμα πηγαίνει πρὸς τὰ ἄνω, ἔτσι καὶ ἡ προσευχὴ ἀνέρχεται εἰς τὸν Θεὸν ὡς μία πνευματικὴ εύαδια.

Εἶναι ἔνα ἀρχαιότατον ἔθιμον, διότι καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καθὼς καὶ οἱ Ἐβραῖοι μετεχειρίζοντο τὸ θυμίαμα εἰς τοὺς ναούς των καὶ εἰς τὰς θυσίας των.

2) Ὁ Φωτισμὸς τοῦ ναοῦ.

α'. Αἱ Κανδῆλαι.

Διὰ τὸν φωτισμὸν τῶν ναῶν ἀνάπτονται κανδῆλαι, δηλαδὴ λυχνίαι μὲ ἔλαιον, ὅπως καὶ οἱ Ἐβραῖοι εἶχον τὴν ἐπτάφωτον χρυσῆν λυχνίαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου.

Ἐμπροσθεν τῶν εἰκόνων τῶν Ἀγίων καίουν κανδῆλαι διὰ νὰ δείξωμεν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμήν μας εἰς αὐτούς. Ἐπίσης καίουν δύο ἄλλαι λυχνίαι, ἡ μία ὅπισθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης καὶ ἡ ἄλλη ἐμπροσθεν τῆς ὥραίας πύλης, ἡ δούλια μάλιστα εἶναι καὶ ἀκοίμητος, δηλαδὴ καίει νύκτα καὶ ἡμέραν συνεχῶς. Αὔτη ἡ κανδῆλα φανερώνει τὸ παντοτεινὸν φῶς τοῦ Χριστοῦ, ποὺ φωτίζει κάθε ἄνθρωπον καὶ τὸν δόηγετ εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ εἰς τὰ ἐνάρετα ἔργα. Αἱ κανδῆλαι, ποὺ ἔχουν τρία φῶτα παριστοῦν τὴν ἀγίαν Τριάδα, δώδεκα φῶτα, τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους

καὶ ἐπτὰ φῶτα, τὰ ἐπτὰ μυστήρια. Πολλαὶ κανδῆλαι μαζὶ σχηματίζουν τοὺς πολυελαῖους, μὲ τοὺς ὁποίους στολίζομεν τοὺς ναούς.

β'. Τὰ αηρία (λαμπάδες)

Διὰ τὸν φωτισμὸν τοῦ ναοῦ μεταχειριζόμεθα ἐκτὸς τῶν κανδηλῶν καὶ τὰς λαμπάδας ἀπὸ κηρόν.

‘Ο φωτισμὸς μὲ τὰς λαμπάδας εἶναι μία πολὺ παλαιὰ συνήθεια τῶν χριστιανῶν· μὲ αὐτὰς ἐφανέρωνον τὴν χαράν, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ πένθος. Δι’ αὐτὸς ἀνάπτουμεν λαμπάδας καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας εἰς πρωΐας τελετὰς καὶ εἰς τὰς κηδείας.

Διὰ νὰ μὴ κρατῶμεν τὰ κηρία μὲ τὰς χεῖράς μας, τὰ τοποθετοῦμεν εἰς τὰ κηροπήγια, ποὺ λέγονται μανουάλια.

3) Τὰ ἀναθήματα.

‘Αναθήματα εἶναι τὰ διάφορα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ ἀντικείμενα καὶ κοσμήματα, ποὺ ἀφιερώνομεν καὶ κρεμῶμεν εἰς τὰς ἀγίας εἰκόνας διὰ νὰ δείξωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἐλάβομεν’ π.χ. τὴν ὑγείαν μας ἀπὸ ἀσθένειαν ἢ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων εἰς ἄλλας περιστάσεις.

4) Οἱ κώδωνες.

Μὲ τοὺς κώδωνας τῶν κωδωνοστασίων εἰδοποιούμεθα νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας Ἱεράς ἀκολουθίας.

Οἱ κώδωνες λέγονται καὶ καμπάναι, ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἰταλικῆς ἐπαρχίας Καμπανίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προήρχετο ὁ χαλκὸς μὲ τὸν ὅποιον κατεσκευάζοντο οἱ κώδωνες.

Διὰ πρώτην φορὰν ἔχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μιχαήλ. Τότε ἔνας ἐνετός, ποὺ ἐλέγετο Οὐρσος, ἔστειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα δώδεκα τεραστίους κώδωνας ὡς δῶρον. Οἱ κώδωνες αὐτοὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐπάνω εἰς ἔνα ἴδιαίτερον πύργον (κω-

δωνοστάσιον). Ἀπὸ τότε διεδόθησαν γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς ναούς.

Ἄρχαιότερα εἰδοποιοῦντο οἱ Χριστιανοὶ διὰ νὰ ύπάγουν εἰς τοὺς ναούς των μὲ ίδιαίτερα πρόσωπα, ποὺ ἐλέγοντο λαοσυνάκται ἢ θεοδρόμοι.

Ἄργοτερα ἐφευρέθησαν ώς μέσον εἰδοποιήσεως αἱ σάλπιγγες, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἐβραίων, οἱ ὅποιοι εἰδοποιοῦντο μὲ σάλπιγγας νὰ μεταβοῦν εἰς τὰς συναγωγάς των.

Εἰς τὰ μοναστήρια εἶχον ώς μέσον εἰδοποιήσεως τὰ σήμαντρα. Τὸ σήμαντρον ἦτο ἔνα τεμάχιον μακρουλὸν ἀπὸ σίδηρο (ἀγιοσίδηρο), τὸ ὅποιον ἐκρέματο ἀπὸ ἔνα σχοινίον καὶ τὸ ὅποιον ἐκτύπων μὲ ξύλον ἢ μὲ σφυρίον. Καὶ ἀναλόγως τῆς θέσεως, ποὺ τὸ ἐκτύπων, ἐσχηματίζοντο διάφοροι ἥχοι. Τέτοια σήμαντρα κατεσκευάζοντο πολλάκις καὶ ἀπὸ ξύλο (ἰερὰ ξύλα).

5) Τὰ Ἐξαπτέρυγα.

Εἰς τὴν κορυφὴν ὑψηλῶν κονταριῶν στηρίζονται ξύλινοι ἢ μετάλλινοι δίσκοι, οἱ ὅποιοι παριστάνουν μορφὰς ἀγγέλων μὲ ἔξι ἀνοικτὰς πτέρυγας. Τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ λέγονται ἔξαπτέρυγα καὶ εἶναι ιερὰ σύμβολα θριάμβου καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς λιτανείας καὶ τὰς τελετάς. Εἶναι τοποθετημένα εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῆς Ἀγίας Τραπέζης, πρὸς τὸ ὄπισθεν μέρος.

Ἐκτός αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν λαμπροτέραν πομπὴν κατὰ τὰς πανηγύρεις καὶ τὰ λάβαρα, τὰ ὅποῖα εἶναι ιεραὶ σημαῖαι, ποὺ παριστάνουν διαφόρους ιεράς εἰκόνας.

6) Τὸ Μυροδοχεῖον.

Τὸ ἄγιον μύρον, τὸ ὅποιον δὲ ιερεὺς μεταχειρίζεται εἰς τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος, φυλάσσεται εἰς ἔνα μικρὸν ὄλινον ἢ μετάλλινον δοχεῖον, τὸ ὅποιον λέγεται μυροδοχεῖον.

7) Αἱ Ἀγιαι εἰκόνες.

“Ἀγιαι εἰκόνες εἶναι τὰ διάφορα ιερὰ ζωγραφήματα ἐπάνω εἰς πίνακα ἐκ ξύλου ἢ ἐπάνω εἰς τοὺς τοίχους τῶν

ναῶν (τοιχογραφίαι), αἱ δποῖαι παριστοῦν διαφόρους Ἱεράς σκηνὰς ἀπὸ τὴν Π. καὶ Κ. Διαθήκην ἢ τὰς μορφὰς ἡ καὶ δλόκληρα τὰ σώματα τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἀγίων.

Μὲ τὰς εἰκόνας αὐτὰς ἥρχισαν νὰ στολίζωνται οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ ἀπὸ τὸν 3ον αἰῶνα. Μὲ αὐτὰς ἡ Ἐκκλησία δυναμώνει τὴν εύσέβειαν τῶν Χριστιανῶν. Διότι οἱ χριστιανοί, ποὺ τὰς ἀσπάζονται, αἰσθάνονται περισσότερον σεβασμὸν πρὸς τοὺς Ἀγίους καὶ παρακινοῦνται νὰ μιμηθοῦν τὸν βίον των. Δηλαδὴ αἱ "Ἀγιαὶ εἰκόνες χρησιμεύουν ὡσὰν Ἱερὰ βιβλία εἰς τὸν λαόν.

Πρὸ τοῦ 3ου ὅμως αἰῶνος οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ φοβούμενοι μὴ τοὺς κατηγορήσουν οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν μετεχειρίζοντο τέτοιας εἰκόνας, παρὰ διάφορα σύμβολα. Τὰ σύμβολα αὐτὰ ἥσαν διάφορα ζωγραφήματα ἢ σημεῖα, ποὺ ἐσήμαινον διαφόρους Ἱεράς παραστάσεις καὶ δι' αὐτὸ ἐλέγοντο συμβολικαί.

Τὰ σύμβολα αὐτὰ τὰ μετεχειρίζοντο κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς οἰκίας των, εἰς τὰ οἰκιακά των σκεύη, ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τῶν εἰς τὰς κατακόμβας καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς ναούς των.

Συμβολικαὶ εἰκόνες των ἥσαν π.χ. ὁ σταυρός, ποὺ ἐφανέρωνε τὸ Ἱερὸν σύμβολον τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ.

"Ἡ παράστασις τοῦ ποιμένος, ποὺ ἐσήμαινε τὸν Χριστὸν ὡς τὸν καλὸν ποιμένα, ποὺ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῶν προβάτων του.

"Ἄλλη παράστασις ἡτο ὁ Ἀμνός, διὰ νὰ φανερωθῇ δτι ὁ Χριστὸς ὀδηγήθη εἰς τὸν σταυρόν, ὅπως ὀδηγεῖται εἰς τὴν σφαγὴν τὸ ἀθώον ἀρνάκι.

"Ἡ ναῦς (τὸ πλοῖον) διὰ νὰ παραστήσουν τὸ σκάφος τῆς ἐκκλησίας· ἡ λύρα διὰ νὰ παραστήσουν τὴν χαράν, τὴν δποῖαν αἰσθάνεται κάθε χριστιανός· ἡ ἄγκυρα διὰ νὰ παραστήσουν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα των εἰς τὸν Θεόν· ὁ ἵχθυς, ὡς Ἱερὸν σύμβολον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι τὰ γράμματα ἀπὸ τὰ δποῖα ἀποτελεῖται ἡ λέξις ἵχθυς σχηματίζουν τὰ ἀρχικὰ ὀνόματα αὐτοῦ· π.χ. $\Sigma = \text{Ιησοῦς}$, $X = \text{Χριστός}$, $\Theta = \text{Θεοῦ}$, $U = \text{Υἱός}$, $S = \text{Σωτήρ}$.

ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΜΦΙΑ

Ἴερὰ ἄμφια εἶναι τὰ Ἱερὰ καὶ λαμπρὰ ἐνδύματα, τὰ δποῖα φοροῦν οἱ κληρικοὶ (διάκονοι—ἱερεῖς—ἐπίσκοποι),

ὅταν λειτουργοῦν ἢ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς διαφόρους
ἱερὰς ἀκολουθίας.

Τὰ ἄμφια αὐτὰ διαφέρουν εἰς τὸ σχῆμα καὶ εἰς τὸ
χρῶμα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐνδύματα, ποὺ φοροῦν ἔξω τοῦ ναοῦ
καθημερινῶς, δηλαδὴ τὰ ράσα.

Ἄρχαιότερα τὰ ιερὰ ἄμφια ἦσαν λευκὰ εἰς σημεῖον
τῆς καθαρότητος τοῦ βίου των. "Υστερα ὅμως διεκρίθη-
σαν ἀναλόγως τῶν τριῶν βαθμῶν καὶ κάθε ἔνα δρίζει τὰ
καθήκοντά των.

"Ολοι οἱ λαοὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καθώς
καὶ οἱ Ἐβραῖοι εἶχον ἴδιαιτέρας στολάς, ὅταν ἐτέλουν
τὴν λατρείαν τοῦ Θείου.

Τὰ ιερὰ ἄμφια.

1. Φαιλόνιον.
2. Μανδύας.
3. Σάκκος μετ' ὀμοφορίου.
4. Στιχάριον ἀρχιερέως.
5. Ἐπιτραχήλιον.
6. Ὡράριον.
7. Ἐπιγόνατιον.
8. Ἀρχιερατικὴ ράβδος.
9. Μίτρα.
10. Σάκκος.
11. Ζώνη.
12. Ἐγκόλπιον.
13. Ἐπιμανίκια.

α'. Τὰ ἵερὰ ἄμφια τοῦ Διακόνου.

Τὰ ἵερὰ ἄμφια τοῦ Διακόνου εἶναι τὰ ἔξῆς :

1) *Τὸ στιχάριον.* Εἶναι ἔνας λευκὸς χιτών καὶ τὸ πρῶτον ἄμφιον, τὸ δποῖον φοροῦν καὶ οἱ πρεσβύτεροι (ἱερεῖς) καὶ οἱ ἐπίσκοποι.

Στολίζεται μὲ στίχους (ποταμούς) ἑρυθρούς, ποὺ εἰκονίζουν τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ δι' αὐτὸ λέγεται στιχάριον. Τὸ ἄμφιον τοῦτο σημαίνει τὴν λαμπρότητα τῶν ἀγγέλων, διότι οἱ λειτουργοὶ ὡς ἄγγελοι ὑπηρετοῦν εἰς τὸν Θεόν ἐμπρός εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν.

2) *Τὰ ἐπιμάνικα ἢ ἐπιμανίκια.* Εἶναι στενὰ καὶ μικρὰ τεμάχια ύφασματος μὲ τὰ δποῖα περιβάλλει τὸ ἄνω μέρος τῶν χειρῶν του. Τὰ ἄμφια αὐτὰ παριστοῦν τὴν παντοδυναμίαν κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ.

3) *Τὸ Ὄραριον.* Τὸ ἄμφιον αὐτὸ εἶναι μία ἐπιμήκης ταινία, τὴν δποίαν φορεῖ εἰς τὸν ἀριστερὸν ὅμον του καὶ τὸ ἔνα ἄκρον κρέμεται ἐμπρός καὶ τὸ ἄλλο ὅπισθεν. Εἰς τὰ ἄκρα ἡ ταινία αὐτῇ ἔχει κρόσσια καὶ σταυρούς. Καὶ εἰς ὡρισμένην στιγμὴν τῆς θείας λειτουργίας τὸ φορεῖ σταυροειδῶς.

Τὸ ἄμφιον αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερον διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ βαθμοῦ τοῦ διακόνου, διότι χωρὶς αὐτὸ δὲν ἥμπορεῖ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς διαφόρους ἱερὰς ἀκολουθίας.

β'. Τὰ ἵερὰ ἄμφια τοῦ Πρεσβυτέρου.

‘Ο Πρεσβύτερος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στιχάριον καὶ τὰ ἐπιμανίκια, ποὺ φορεῖ καὶ αὐτός, ἔχει καὶ τὰ ἔξῆς ἰδιαίτερα:

1) *Τὸ Ἐπιτραχήλιον ἢ περιτραχήλιον.* Τὸ ἄμφιον αὐτὸ εἶναι τὸ ωράριον τοῦ διακόνου μὲ τὴν διαφορὰν δτι τοῦτο ἐνώνεται πρὸς τὸ ἐμπρός καὶ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀφήνεται μόνον ἔνα ἄνοιγμα εἰς τὸ ἄνω μέρος. ‘Απὸ τὸ ἄνοιγμα αὐτὸ τὸ φορεῖ ἐπὶ τοῦ τραχήλου του καὶ δι’ αὐτὸ λέγεται ἐπιτραχήλιον. Τὸ ἐπιτραχήλιον εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἄμφιον τοῦ πρεσβυτέρου, διότι χωρὶς αὐτὸ δὲν ἥμπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ. Τὸ ἴδιον ἄμφιον φορεῖ καὶ ὁ ἐπίσκοπος.

Σημαίνει τὴν χάριγ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ποὺ κατέρχεται ἀνωθεν εἰς τοὺς ἱερεῖς.

2) *Zώνη ἢ Ζωστήρ.* Εἶναι μία ζώνη, τὴν δποίαν φορεῖ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἐπιτραχήλιον διὰ νὰ τὸν διευκολύνῃ ὅταν

λειτουργῆ. Ζώνην φορεῖ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος.

3) *Tὸ φαιλόνιον.* Ὁμοιάζει μὲν ἐπανωφόριον εἰς σχῆμα κώνου (χωνὶ) καὶ φθάνει ἔως τοὺς πόδας. Ἐχει ἔνα ἄνοιγμα πρὸς τὰ ἄνω ἀπὸ τὸ δόποιον ὃ ἵερεὺς τὸ φορεῖ. Δὲν ἔχει καθόλου χειρῖδας (μανίκια).

Ἄρχαιότερα τὸ ἐφόρουν καὶ οἱ Ἐπίσκοποι καὶ διὰ νὰ διακρίνεται τοῦτο ἀπὸ τὸ φαιλόνιον τῶν πρεσβυτέρων, ἔφερε πολλοὺς σταυρούς. Δι’ αὐτὸν ὡνομάσθη καὶ πολυσταύριον φαιλόνιον.

Ἐχει διαφόρους χρωματισμούς ἀναλόγως τῆς σημασίας τῶν ἡμερῶν, ποὺ τὸ ἐνδύεται ὃ πρεσβύτερος.

Σημαίνει τὴν ἀγαλλίσσιν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ποὺ πρέπει νὰ ἔχῃ ὃ κληρικός.

4) *Tὸ Ἐπιγονάτιον.* Τοῦτο εἶναι ἔνα τετράγωνον ὑφασμα εἰς σχῆμα ρομφαίας καὶ φέρει εἰκόνας τοῦ σταυροῦ, τοῦ Σωτῆρος ἢ ἀγγέλων. Κρέμαται ἀπὸ τὴν ζώνην καὶ φθάνει μέχρι τοῦ δεξιοῦ γόνατος. Δι’ αὐτὸν λέγεται ἐπιγονάτιον.

Κατ’ ἀρχὰς ἐφόρουν τοῦτο μόνον οἱ Ἐπίσκοποι, ἔπειτα ἐπέτρεψαν νὰ φοροῦν τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἱερεῖς, ποὺ ἔχουν διάφορα ἀξιώματα, δπως δηλαδὴ οἱ ἀρχιμανδρῖται, οἱ Οἰκονόμοι, οἱ Πρωτοπρεσβύτεροι κ.λ.

Τὸ Ἐπιγονάτιον συμβολίζει τὸ λέντιον (πετσέτα) μὲ τὸ δόποιον ὃ Χριστὸς ἐσπόγγισε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του κατὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον.

Σημαίνει τὴν νίκην τοῦ Χριστοῦ ἐναντίον τοῦ θανάτου μὲ τὴν ἀνάστασίν του.

γ'. Τὰ ἕμφατα τοῦ Ἐπισκόπου.

Τὴν στολὴν τοῦ Ἐπισκόπου ἀποτελοῦν ἑκτός ἀπὸ τὰ ἕμφατα τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τὰ ἔξῆς:

1) *Ο Σάκκος.* Εἶναι ἔνδυμα αὐτοκρατορικὸν καὶ σχηματίζεται ἀπὸ δύο μεγάλα φύλλα ἀπὸ πολυτελές ὑφασμα, τὰ ὅποια ἐνώνονται μὲ ταινίας ἢ μὲ μικροὺς σφαιρικοὺς κώδωνας. Ἐχει χειρῖδας, ἀλλὰ εἶναι κονταὶ καὶ πλατεῖαι. Τὸ ἕμφιον αὐτὸν ὀντικατέστησε τὸ πολυσταύριον φαιλόνιον, ποὺ ἐφόρουν ἄλλοτε οἱ Ἐπίσκοποι, καὶ φθάνει ὡς τὰ γόνατα.

Παριστὰ τὸ κόκκινον ἴμάτιον τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὴν σταύρωσίν του.

2) *Tὸ Ωμοφόριον.* Ὁμοιάζει μὲ τὸ ώράριον τοῦ

Διακόνου, είναι δημοσίες πλατανών και βραχύτερον (κοντύτερον). Στολίζεται μὲν εἰκόνας καὶ φέρει εἰς τὰ ἄκρα κροσσούς. Οὐ πάντα φέρει αὐτὸν εἰς τοὺς ὄμοιους του καὶ δι’ αὐτὸν λέγεται ὁμοφόριον. Διακρίνεται δημοσίες εἰς μεγάλο καὶ εἰς μικρὸν ὁμοφόριον. Καὶ τὸ μὲν μεγάλο φέρει δὲ Επίσκοπος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς λειτουργίας μέχρι τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ δὲ μικρὸν κατὰ τὴν μεγάλην στιγμὴν τοῦ ἀγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων.

Ἄρχαιότερα τὸ ὁμοφόριον κατεσκευάζετο ἀπὸ μάλινον ὑφασμά διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ χαμένον πρόβατον, (τὸν ἀμαρτωλόν), τὸ δποῖον δὲ Χριστὸς ἔλαβεν ἐπάνω εἰς τοὺς ὄμοιους του καὶ τὸ ἔσωσε.

3) Οὐ Εγκόλπιος σταυρός. Οὐ πάντα φορεῖ ἀπὸ τοῦ λαϊμοῦ του σταυρόν, δὲ δποῖος κρέμαται εἰς τὸ στῆθος του διὰ νὰ δείξῃ τὴν αὐταπάρνησίν του. Τέτοιον σταυρὸν φέρουν καὶ οἱ Ἀρχιμανδρῖται.

4) Τὸ Εγκόλπιον. Απὸ τοῦ λαϊμοῦ του κρέμαται ἐπίσης καὶ πίπτει εἰς τὸ στῆθος του ἔνα μικρὸν εἰκόνισμα τοῦ Σωτῆρος ἢ τῆς Θεοτόκου διὰ νὰ δείξῃ τὴν καθαρὰν καρδίαν του.

5) Η Μίτρα. Είναι ἔνα πολυτελές καὶ χρυσοκέντητον κάλυμμα δύοιον μὲν στέμμα, τὸ δποῖον φορεῖ εἰς τὰς ἐπισήμους ἡμέρας καὶ ἐορτὰς κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν. Εἰς τὰς πλευράς του φέρει τὸ κάλυμμα τοῦτο τὰς εἰκόνας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν καὶ εἰς τὴν κορυφήν του σταυρόν.

Παριστᾶ τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ Χριστοῦ.

6) Η Πειμαντικὴ ράβδος (πατερίσα). Είναι μία μεγάλη ράβδος κατασκευασμένη ἀπὸ μέταλλον καὶ λαμπρῶς στολισμένη. Φέρει εἰς τὸ ἐπάνω μέρος δύο ὄφεις καὶ εἰς τὸ μέσον σταυρόν. Παριστᾶ τὴν ἔξουσίαν τῶν Επισκόπων, οἱ δύο δὲ ὄφεις παριστοῦν τοὺς δρατοὺς καὶ ἀοράτους ἔχθρούς τῆς Εκκλησίας, τοὺς δποίους νικᾶς δ σταυρός.

Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, δταν δὲ Αὐτοκράτωρ ἐνεχείριζεν αὐτὴν εἰς τὸν Πατριάρχην, τοῦ ἔλεγε: «Ἡ Ἁγία Τριάς διὰ τῆς παρ’ αὐτῆς δωρηθείσης ἡμῖν βασιλείας περιβάλλεται σε ὀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην».

7) Τὰ Δικηροτρίπλια. Τὰ δικηροτρίκηρα είναι ἔνα ζεῦγος κηροπηγίων (κηροστάται). Εἰς τὸ ἔνα στηρίζονται δύο κηρία (δίκηρον), εἰς τὸ ἄλλο τρία (τρίκηρον). Τὸ δίκηρον παριστᾶ τὸν Χριστὸν ὡς Θεόν καὶ ἄνθρωπον, τὸ τρί-

κηρον παριστᾶ τὴν ἀγίαν Τριάδα. Μὲ τὰ δικηροτρίκηρα εὐλογεῖ δὲ Ἐπίσκοπος τὸν λαόν, δταν λειτουργῆ.

8) *Ο Μανδύας*. Εἶναι ἔνα μεγαλοπρεπές καὶ πολυτελέστατον ἄμφιον, τὸ δποῖον δμοιάζει μὲ τὸ φαιλόνιον. Δὲν ἔχει χειρῖδας, περιδένεται εἰς τὸν λαιμὸν καὶ φέρει μεγάλην οὐράν, τὴν δποίαν κρατεῖ διάκονος. Αὐτὸ τὸ ἄμφιον τὸ φορεῖ δὲ Ἐπίσκοπος εἰς τὰς ἀκολουθίας τῶν ἐσπερινῶν καὶ εἰς ἄλλας τελετάς, ἐκτὸς τῆς λειτουργίας.

9) *Τὸ Ἐπιρριπτάριον* ἡ ἐπανωκαλύμμαυχον. Εἶναι ἔνα κάλυμμα, τὸ δποῖον ρίπτεται ἐπάνω εἰς τὸ καλυμμαύχιον καὶ δι' αὐτὸ λέγεται ἐπανωκαλύμμαυχον. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔνα τεμάχιον μαύρου ύφασματος καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς του ἔχει δύο ταινίας ἀπὸ τὸ ἵδιο ύφασμα. Καὶ τὸ ὅπισθεν μέρος σκεπάζει τὸν αὐχένα (τὸ ὅπισθεν μέρος τοῦ λαιμοῦ), τὰ δὲ πλάγια (αἱ ταινίαι) σκεπάζουν τὰ ὠτα.

Παριστᾶ τὴν αὐταπάρνησιν ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια.

Τέτοιο φέρουν καὶ οἱ ἀρχιμανδρῖται.

Μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀναφέραμεν ὡς ἄμφια δὲν εἶναι κυρίως ἄμφια, ἀλλὰ ἀναφέρονται, διότι εἶναι ἀπαραίτητα Ἱερὰ ἀντικείμενα μὲ τὰ δποῖα παρουσιάζεται δὲ Ἐπίσκοπος, δταν λειτουργῆ ἡ λαμβάνη μέρος εἰς διαφόρους ἀκολουθίας.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΠΩΣ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

ΙΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Κάθε ιερά στιγμή τῆς ζωῆς μας εἶναι καὶ δ κατάληλος ιερός χρόνος τῆς λατρείας μας πρὸς τὸν Θεόν. Εἰς κάθε καιρὸν καὶ εἰς κάθε ὥραν, ποὺ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἔχωτερικεύσωμεν τὴν εὔσεβειάν μας πρὸς τὸν Θεόν, ἡμποροῦμεν νὰ προσευχώμεθα πρὸς Αὐτὸν καὶ νὰ τὸν λατρεύωμεν.

Π.χ. κάθε πρωΐ, ποὺ ἔξυπνουμεν, εἶναι ἐνας ιερὸς καιρός, ποὺ πρέπει νὰ εύχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, διότι μᾶς διεφύλαξε καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀπὸ κάθε κακόν.

Ἡ ὥρα, ποὺ θὰ κοιμηθῶμεν, εἶναι ιερὸς χρόνος καὶ ιερά στιγμή διὰ νὰ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς διαφυλάξῃ τὴν νύκτα.

Ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ μας εἶναι ιερὸς χρόνος, κατὰ τὸν δποῖον τὸν εύχαριστοῦμεν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ποὺ μᾶς δίδει.

“Οταν τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δῶσῃ θάρρος καὶ παρηγορίαν κατὰ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς θλίψεις, ποὺ δοκιμάζομεν, εἶναι ιερὰ στιγμή.

Κατὰ τὴν ὥραν, ποὺ ἀρχίζομεν τὰ μαθήματά μας, τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς φωτίσῃ. Εἶναι καὶ αὐτὸς ιερὸς χρόνος τῆς λατρείας μας.

Κυρίως ὅμως οἱ καταλληλότεροι ιεροὶ χρόνοι τῆς λατρείας μας εἶναι αἱ διάφοροι ἔορταί, διότι κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἀναπαυόμεθα ἀπὸ τὰς ἐργασίας μας καὶ ἔχομεν τὴν εύκαιρίαν νὰ ἀφοσιωθῶμεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ.

Δι' αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας ὅρισεν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων ἡμέρας, κατὰ τὰς δποίας μὲ πανηγυρικὸν τρόπον τιμῶμεν τὴν μνήμην διαφόρων ιερῶν συμ-

βάντων ἡ τῶν ἀγίων. Καὶ εἰς τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἀναπαιδεύεθα ἀπό τὰ ἔργα μας καὶ πηγαίνομεν ὅλοι εἰς τοὺς ναούς.

Καὶ πρώτην ἑορτὴν ὥρισεν ἡ Ἐκκλησία μας τὴν Κυριακὴν (ἑορτὴν τοῦ Κυρίου), μὲ τὴν δποίαν ἀντικατέστησε τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Θεοῦ ἀπό τὰ ἔργα τῆς δημιουργίας του, ποὺ ἐλέγετο Σάββατον (ἡμέρα ἀναπαύσεως).

Μὲ αὐτὴν ἑορτάζομεν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος.

“Υστερα ὥρισε τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, μὲ τὰς δποίας ἀντικατέστησε τὰς Ἰουδαϊκὰς ἑορτὰς Πάσχα καὶ Πεντηκοστήν, τὰς δποίας εἶχεν ὄρισει ὁ Μωϋσῆς.

Σιγὰ σιγὰ ἐπρόσθεσεν εἰς τὸ ἑορτολόγιον ἡ Ἐκκλησία μας καὶ ἄλλας ἑορτάς, ποὺ ἐσχημάτισαν τρεῖς κύκλους.

‘Ο πρῶτος κύκλος περιελάμβανε τὰς ἑορτὰς ἀπό τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς Βαπτίσεώς του.

‘Ο δεύτερος περιελάμβανε τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος.

Καὶ δ τρίτος τὴν ἀνάληψιν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος εἰς τοὺς ἀποστόλους.

‘Αργότερα ὥρισε τὰς ἑορτὰς τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἀγίων.

Καὶ ἔτσι δλαι αὐταὶ αἱ ἑορταὶ ἔχωρίσθησαν καὶ ἐκανονίσθησαν εἰς τρεῖς τάξεις.

Δηλαδή: α'. Αἱ ἑορταὶ διὰ τὴν δοξολογίαν τοῦ Δεσπότου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ λέγονται Δεσποτικαί.

β'. Αἱ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου καὶ λέγονται Θεομητορικαί.

γ'. Αἱ ἑορταὶ διὰ τὴν μνήμην τῶν προσώπων ἐκείνων, ποὺ ὑπερήσπισαν τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν βίον των καὶ λέγονται ἑορταὶ τῶν ἀγίων.

Ἐκτὸς αὐτῶν πάντοτε καὶ ἀπό τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν ἐτιμῶντο καὶ αἱ δύο ἡμέραι τῆς ἐβδομάδος, ἡ Τετάρτη καὶ ἡ Παρασκευή. Ἡ πρώτη διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἄλλη διὰ τὴν Σταύρωσίν του.

A'. Αἱ Δεσποτικαὶ ἑορταί.

Αἱ Δεσποτικαὶ ἑορταὶ διακρίνονται εἰς ἀκινήτους ἑορτὰς καὶ κινητάς.

Ακίνητοι λέγονται δσαι έορτάζονται τὴν ὡρισμένην (ἀκίνητον) ἡμερομηνίαν καὶ ἔχουν ώς κέντρον τὴν έορτὴν τῶν Χριστουγέννων.

Κινηταὶ έορταὶ λέγονται δσαι έορτάζονται εἰς ὡρισμένην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, ἀλλὰ εἰς διάφορον ἡμερομηνίαν, καὶ ἔχουν ώς κέντρον τῶν τὴν έορτὴν τοῦ Πάσχα, ποὺ εἶναι έορτὴ κινητή, δηλαδὴ κανονίζονται ἀναλόγως τῆς ἡμερομηνίας τῆς έορτῆς τοῦ Πάσχα.

α'. Αἱ ἀκίνητοι Δεσποτικαὶ έορταί.

1) Τὰ Χριστούγεννα. Πάντοτε ἡ έορτὴ αὐτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ έορτάζεται τὴν 25 Δεκεμβρίου κάθε χρόνον. Ἀρχαιότερα δὲν ἐωρτάζετο χωριστά, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν έορτὴν τῶν Θεοφανείων.

2) Ἡ Περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ έορτὴ τῆς περιτομῆς εἶναι ἡ ὁγδόη ἡμέρα ἀπὸ τὴν Γέννησιν, ποὺ ἔλαβεν ὁ Χριστὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦς σύμφωνα μὲ τὴν συνήθειαν τῶν Ἐβραίων. Εορτάζεται τὴν πρώτην ἑκάστου ἔτους.

Τὴν περιτομὴν τῶν Ἐβραίων ἀντικατέστησεν ἡ Ἐκκλησία μας μὲ τὸ βάπτισμα, διότι ἐκείνη ἦτο τύπος τοῦ βαπτίσματος.

3) Ἡ Υπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὴν έορτὴν αὐτὴν έορτάζομεν τὴν ύπαντησιν τοῦ Σωτῆρος ύπὸ τοῦ Συμεὼν εἰς τὸν Ναόν. Τοῦτο συνέβη, δταν δ Ἰησοῦς ἦτο τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ τὸν ἔφερεν ἡ Θεοτόκος εἰς τὸν Ναόν. Εορτάζεται τὴν 2 Φεβρουαρίου.

4) Τὰ Ἐπιφάνεια, ἡ Θεοφάνεια. Κατὰ τὴν 6 Ἰανουαρίου έορτάζεται ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡλικίαν 30 ἔτῶν εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ύπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Λέγεται Ἐπιφάνεια, διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπιφάνη μὲ τὴν βάπτισιν του δ Χριστὸς ώς Σωτὴρ εἰς τὸν κόσμον. Λέγεται καὶ Θεοφάνεια, διότι καὶ δ Πατήρ του δ Θεός ἐφάνη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς βαπτίσεως, ποὺ ἔλεγεν. «Οὗτος ἐστι δ υῖδος μου ὁ ἀγαπητός».

Ἀρχαιότερα ἡ έορτὴ αὐτὴ ἐωρτάζετο καὶ ώς έορτὴ τοῦ φωτισμοῦ τῶν κατηχουμένων μὲ τὸ βάπτισμα καὶ δι' αὐτὸ λέγεται καὶ έορτὴ τῶν Φώτων (τὰ Φῶτα).

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν τότε συνήθειαν οἱ Κατηχούμενοι ἐφωτίζοντο (ἐβαπτίζοντο) τὴν προηγουμένην τῶν Θεοφανείων καὶ κατὰ τὴν έορτὴν ἥρχοντο εἰς τὸν ναόν ώς νεοφότιστοι μὲ λευκὰ ἐνδύματα καὶ μὲ λαμπάδας.

K Κατὰ τὴν ἔορτὴν αὐτὴν τελεῖται εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ.

5) Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν (6 Αὔγουστου) ἔορτάζομεν τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος, ποὺ ἔγινε πρὸ τοῦ σταυρικοῦ του θανάτου εἰς τὸ ὅρος τῆς Γαλιλαϊας Θαβώρ. Δι' αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας ἀρχαιότερα ἔωρταζε τὴν Μεταμόρφωσιν πρὸ τοῦ Πάσχα.

"Οταν δύμως ἡ Ἅγια Ἐλένη ἔκτισεν ἐπάνω εἰς τὸ ὅρος αὐτὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ τὰ ἔγκαινια του ἔγιναν εἰς τὰς 6 Αὔγουστου, ἀπὸ τότε ἡ Ἐκκλησία μας ὥρισε τὴν ἔορτὴν εἰς αὐτὴν τὴν ἡμερομηνίαν.

6) Ἡ ἕσση τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Εἰς τὰς δεσποτικὰς ἔορτὰς ἀριθμεῖται καὶ ἡ ἔορτὴ αὐτὴ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Σταυροῦ, ὅπου ἐκρεμάσθη ὁ Χριστός.

'Εορτάζεται εἰς τὰς 14 Σεπτεμβρίου, διότι συμπίπτει μὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῶν ἔγκαινιών του ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τὸν δόποιον ἔκτισεν ἡ Ἅγια Ἐλένη ἐπάνω εἰς τὸν Γολγοθᾶν.

'Η εύσεβεστάτη Ἐλένη, δταν ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔκαμεν ἀνασκαφὰς καὶ εὗρε τὸν τίμιον Σταυρόν, εἰς τὰς 6 Μαρτίου. Καὶ τὴν 14 Σεπτεμβρίου ὑψώσεν αὐτὸν μὲ λαμπρὰν πανήγυριν εἰς τὸν ναὸν ποὺ ἔκτισε, πρὸς προσκύνησιν τῶν Χριστιανῶν.

'Εκεῖ χιλιάδες προσκυνητῶν πηγαίνουν κατ' ἔτος ἀπὸ διάφορα μέρη μὲ μεγάλην εὐλάβειαν. 'Εκεῖ σήμερον δ Πατριάρχης κάμνει τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ ἀπὸ τὸ μνῆμα τοῦ Χριστοῦ τὸ Μεγ. Σάββατον ἔξέρχεται τὸ "Αγιον Φῶς.

Β' Άι κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἔορταί.

Τὰς κινητὰς Δεσποτικὰς ἔορτὰς διαιροῦμεν εἰς δύο κατηγορίας: α) εἰς τὰς Κυριακὰς καὶ ἔορτὰς πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ β) εἰς τὰς Κυριακὰς μετὰ τὴν ἔορτὴν τοῦ Πάσχα, ποὺ ἡ τελευταία είναι ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πάντων.

α) Άι κινηταὶ ἔορταὶ καὶ Κυριακαὶ πρὸ τοῦ Πάσχα.

1) *Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου.* 'Η Κυριακὴ αὐτὴ ὄνομάζεται τοιουτοτρόπως, διότι εἰς αὐτὴν ἀναγινώσκεται εἰς τὸν ναὸν ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ περιγράφει τὴν παραβολὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου (Λουκ. κεφ. ιη'. στίχ. 10-14).

‘Η Κυριακή αύτή είναι τὸ προοίμιον τοῦ καιροῦ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Καὶ δι’ αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας μὲ τὴν παραβολὴν αὐτὴν μᾶς προειδοποιεῖ διτὶ ἀπὸ σήμερον θὰ ἀρχίσωμεν τὴν νέαν ζωὴν μας μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην, ποὺ ἔδειξεν δὲ Τελώνης.

’Απὸ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἀνοίγει τὸ Τριώδιον, δηλαδὴ τὸ λειτουργικὸν βιβλίον, ποὺ περιέχει τὰς ἀκολουθίας δλῶν τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν μέχρι τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

Τὸ Τριώδιον είναι ἔνα βιβλίον, ποὺ περιέχει τὰς ἀκολουθίας ποὺ εἴπομεν, εἰς τρεῖς ὥδας (ῦμνους), καὶ κάθε μία ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα τροπάρια. Δι’ αὐτὸν λέγεται τριώδιον. Ἐπειτα προσετέθησαν καὶ ἄλλαι ὥδαι καὶ ἔγιναν ἐν δλῷ ἐννέα.

2) ‘**Η Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου**.’ Η Ἐκκλησία μας συνιστᾷ εἰς ἡμᾶς ὡς μέσον τῆς σωτηρίας μας τὴν μετάνοιαν, ὅπως ἐσώθη μὲ αὐτὴν δὲ νεώτερος υἱός τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀναγινώσκεται εἰς τὴν Κυριακὴν ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου, δι’ αὐτὸν λέγεται τοῦ ἀσώτου (Λουκ. κεφ. ις'. στίχ. 11 - 32).

3) ‘**Η Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεων**.’ Η Κυριακὴ αύτὴ είναι ἡ τελευταία ἡμέρα, ποὺ ἐπιτρέπεται νὰ τρώγωμεν κρέας (κρεωφαγία), διότι ἀπὸ τῆς ἐπομένης, δηλαδὴ τῆς Δευτέρας, ὁφείλομεν νὰ κάμωμεν ἀποχὴν ἀπὸ τὸ κρέας.

4) ‘**Η Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου**.’ Απὸ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν καθὼς καὶ εἰς δλῆν τὴν ἐβδομάδα ἐπιτρέπεται μόνον νὰ τρώγωμεν τυρόν, γάλα, αὔγα, βούτυρο κλπ. καὶ δχι κρέας· δι’ αὐτὸν λέγεται Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου ἡ Τυρινή.

‘Ο λόγος, ποὺ πρέπει νὰ κάμνωμεν αὐτὴν τὴν δίαιταν, δὲν είναι μόνον θρησκευτικός, ἀλλὰ καὶ ύγιεινός. Διότι συνηθίζομεν τὸ στομάχι μας σιγὰ σιγὰ μὲ τὴν δίαιταν αὐτὴν καὶ δὲν θὰ μεταβώμεν ἀπότομα εἰς τὴν νηστείαν τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ποὺ ἀρχίζει μετὰ τὴν ἐβδομάδα αὐτῆν.

Τὸ Σάββατον τῆς Τυροφάγου γίνεται καὶ τὸ μνημόσυνον δλῶν τῶν δσίων καὶ ἀγίων διὰ τὸ ύπόδειγμα τῆς ζωῆς μας.

Αἱ Κυριακαὶ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Τεσσαρακοστή εἶναι ἡ μεγάλη νηστεία πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ διαρκεῖ 50 ἡμέρας, ἀπὸ τὴν Καθαρὰν Δευτέραν ἔως τὸ Μέγα Σάββατον. Ἀκριβῶς εἶναι 48 ἡμέραι, ἀλλὰ προσθέτομεν καὶ τὰς δύο ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεω, τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευήν, ποὺ εἶναι ἐπίσης ἡμέραι νηστείας.

Λέγεται τεσσαρακοστή νηστεία, διότι μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν νηστείαν τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἐνήστευσεν εἰς τὴν ἔρημον ἐπὶ 40 ἡμέρας.

Τὴν νηστείαν ὁφείλομεν ως Χριστιανοὶ νὰ κάμνωμεν ὅχι μόνον μὲ τὴν ἀποχήν μας ἀπὸ τὰ ἀπηγορευμένα φαγητά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀποχήν μας ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργα. Καὶ τότε προετοιμαζόμεθα, ὅπως πρέπει, διὰ νὰ κοινωνήσωμεν ἐπαξίως.

Αἱ Κυριακαὶ λοιπὸν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι αἱ ἔξῆς:

Πρώτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ Κυριακὴ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ ἀπ' αὐτὴν ἀρχίζει ἡ Καθαρά ἑβδομάς. Λέγεται καθαρά, διότι οἱ χριστιανοὶ ὁφείλουν μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν νὰ διατηροῦν τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς των ἀπὸ κάθε ἀμαρτίαν. Καὶ ἔτοι προετοιμαζόμεθα δι' ὅλην τὴν Τεσσαρακοστὴν καὶ διὰ τὴν ἀγίαν μετάληψιν.

Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἔορτάζομεν τὴν ἀναστήλωσιν τῶν ἀγίων εἰκόνων ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας κατὰ τὸ ἔτος 842 μ.Χ.

Δευτέρα Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

Εἰς τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία μας ἔορτάζει τὴν μνήμην τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ ἦτο ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα μ.Χ. Δι'

αύτὸ καὶ ἡ Κυριακὴ αὐτὴ ὠνομάσθη Κυριακὴ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Μᾶς τὸν φέρει ὡς παράδειγμα ἡ Ἐκκλησία μας διὰ νὰ ἐνισχυθῶμεν εἰς τοὺς ἀγῶνας μας κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, ὅπως δὲ Γρηγόριος ἡγωνίσθη νικηφόρως ἐναντίον δύο αἱρετικῶν, ποὺ δὲν παρεδέχοντο τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ.

Τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

Πάλιν ἡ Ἐκκλησία μας διὰ τὴν παρηγορίαν μας καὶ διὰ νὰ μᾶς δώσῃ θάρρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς νηστείας μας, ὕβρισε κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν νὰ ἀσπαζώμεθα καὶ νὰ προσκυνῶμεν τὸν Τίμιον Σταυρόν. Δι’ αὐτὸ ἡ Κυριακὴ αὐτὴ λέγεται τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

”Αλλοτε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα παρουσιάζετο δὲ Σταυρός πρὸς προσκύνησιν εἰς τὰς 6 Μαρτίου, διότε ἀνευρέθη ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Ἐλένην.

Τετάρτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἡ Κυριακὴ Ἰωάννου τῆς Κλίμακος.

Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ψάλλεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡ ἀκολουθία ἐνὸς μοναχοῦ, τοῦ Ἰωάννου. Ὁ οἶνος μοναχὸς εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σινᾶ καὶ ἐγεννήθη τῷ 525 μ.Χ. ”Ἐγραψε ἔνα βιβλίον, ποὺ περιέχει εἰς 33 κεφάλαια, ὅσα τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ, δλας τὰς ἀρετὰς ἀπὸ τὴν κατωτέραν ὡς τὴν ἀνωτέραν. Εἰς αὐτὴν εὔκολα κανεὶς ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ, ἀν σιγὰ σιγὰ ἀναβαίνῃ, ώστεν εἰς βαθύδας κλίμακος (σκάλας), ἀπὸ τῆς κατωτέρας μέχρι τῆς ἀνωτέρας. Καὶ τὸ βιβλίον του αὐτὸ ὀνομάζεται κλίμαξ ἀρετῶν. Δι’ αὐτὸ ὀνομάζεται Ἰωάννης τῆς Κλίμακος.

Πέμπτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἡ Κυριακὴ Μαρίας τῆς Αἴγυπτίας.

”Ἡ Ἐβδομάς αὐτὴ, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν, ἔχει πολὺ σπουδαίαν σημασίαν διὰ τοὺς ἔξῆς λόγους.

1) Διότι κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἡ ἐκκλησία μας

παρουσιάζει πρός μίμησιν τούς ἀγῶνας μιᾶς δσίας γυναικός, τῆς Μαρίας τῆς Αἴγυπτίας.

2) Διότι τὴν Τετάρτην τὸ ἐσπέρας τῆς ἑβδομάδος αὐτῆς ψάλλεται ὁ κατανυκτικὸς Μέγας Κανών τοῦ Ἐπισκόπου Κρήτης Ἀνδρέου. 'Ο κανών αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 280 περίπου τροπάρια καὶ εἰς αὐτὰ ὑμνεῖται ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδάμ μέχρι τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ. 'Ο Ἀνδρέας Κρήτης ἔζησε κατὰ τὸ ἔτος 713 μ.Χ.

3) Διότι τὸ ἐσπέρας τῆς Παρασκευῆς ψάλλεται ὁ λαμπρὸς ὑμνος, ὁ ἀκάθιστος ἢ οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου. 'Ο ὑμνος αὐτὸς, δπως γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἰστορίαν, ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 τροπάρια, ποὺ λέγονται καὶ χαιρετισμοὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον.

Ψάλλονται κάθε ἔξι χαιρετισμοὶ ἐκάστην Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τὴν πέμπτην Παρασκευὴν ψάλλονται δλοι οἱ χαιρετισμοὶ ἔξι ἀρχῆς.

"Ἐκτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων.

'Η Κυριακὴ αὐτὴ ὡρίσθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς Θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ποὺ ἔγινε τὴν ἐπομένην τοῦ θαύματος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου. 'Ο λαός ὑπεδέχθη τὴν ἡμέραν αὐτὴν μὲ ἐνθουσιασμὸν τὸν Χριστὸν μὲ τὰ βαῖσα τῶν φοινίκων καὶ μὲ τὸν ὑμνον: «'Ωσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

‘Η Μεγάλη ἑβδομάς.

'Η ἑβδομάς αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Δευτέραν μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων καὶ λέγεται μεγάλη ἑβδομάς, διότι μεγάλα γεγονότα συνέβησαν καὶ μεγάλα ἀγαθά ἔγιναν εἰς ἡμᾶς.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἕκούσια καὶ ἄγια Πάθη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος μας, ὁ δποῖος ἐθυσιάσθη διὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν.

1) 'Η Μεγάλη Δευτέρα.

'Η ἡμέρα αὐτὴ ὡρίσθη εἰς ἀνάμνησιν τοῦ παγκάλου Ιωσήφ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰακώβ, ὁ δποῖος θεωρεῖται δτι

είναι ό τύπος τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Δηλαδὴ ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ Ἰωσὴφ ὁμοιάζει μὲ τὴν ζωὴν τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Μεγάλη Τρίτη.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀναγινώσκονται αἱ τελευταῖαι παραβολαί, ποὺ εἶπεν δὲ Χριστὸς πρὸ τοῦ θανάτου του. Δηλαδὴ αἱ παραβολαὶ τῶν δέκα παρθένων, τῶν ταλάντων καὶ τῆς φοβερᾶς κρίσεως κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, δταν θὰ ἔλθῃ διὰ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον.

Μὲ τὰς παραβολὰς αὐτὰς παρακινούμεθα νὰ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι μὲ τὰς ἀρετὰς μας καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔργα μας διὰ νὰ δώσωμεν λόγον ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ μας Χριστοῦ. Τὸ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας αὐτῆς ψάλλεται καὶ τὸ τρόπαριον τῆς Κασσιανῆς.

Ἡ Μεγάλη Τετάρτη.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία μας ἐνθυμίζει εἰς ἡμᾶς τὴν γυναικα ἐκείνην, ποὺ ἥλειψε τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ μὲ μύρον (μυρωδικὸν) καὶ ἡ πρᾶξις τῆς αὐτὴ ἐφανέρωσε τὸν θάνατόν Του. Διότι τοὺς νεκροὺς οἱ Ἐβραῖοι ἥλειφον μὲ ἀρώματα. Ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία μας μὲ κατανυκτικὰ τροπάρια μᾶς ἐνθυμίζει. δτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν δὲ ιούδας συνεφώνησε νὰ παραδώσῃ τὸν Διδάσκαλόν του ἀντὶ τριάκοντα ἀργυρίων.

Ἡ Μεγάλη Πέμπτη.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν δὲ Ἰησοῦς ἔκαμε τὸν μυστικὸν δεῖπνον καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς του τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα του. Καὶ ἐπάνω εἰς τὸν δεῖπνον τοῦτον ὠρίσθη τὸ μυστήριον τῆς θείας κοινωνίας τῶν πιστῶν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γίνεται μνεία καὶ τῆς τελετῆς τοῦ νιπτῆρος, ποὺ δὲ Χριστός, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης, ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του.

Σήμερον ἡ τελετὴ αὐτὴ γίνεται εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, δπου δὲ Πατριάρχης νίπτει τοὺς πόδας δώδεκα ἀρχιμανδριτῶν.

Ἐπίσης τὸ ἐσπέρας χάριν τῆς εὐκολίας τῶν χριστιανῶν ἀναγινώσκονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια.

Ἡ Μεγάλη Παρασκευή.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία μας μὲ συγκινητικὴν ἀκολουθίαν μᾶς ἐνθυμίζει τὴν δίκην, τὴν καταδίκην τὴν σταύρωσιν, τὸν θάνατον, τὴν ἀποκαθήλωσιν καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Σωτῆρός μας.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐσπερινοῦ ἀρχίζει τὴν τρίτην ὥραν μ.μ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἔκφοράν τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τοῦ ἐπιταφίου θρήνου. Ὁ θρήνος αὐτὸς συγκλονίζει τὰς καρδίας μας καὶ μᾶς γεμίζει ἀπὸ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ ἄγια Πάθη τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Μέγα Σάββατον.

Ἡ ἀκολουθία τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὡρίσθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν τάφον, τῆς καθόδου αὐτοῦ εἰς τὸν "Ἄδην καὶ τῆς προειδοποίησεως τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Ἡ προειδοποίησις αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἐφανερώθη πρῶτον εἰς τοὺς νεκρούς. Καὶ δι' αὐτὸν ψάλλεται δὲ ὑμνος τῆς παρηγορίας μας, δτὶ καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς ζῶντας θὰ ἀναστηθῆ. Καὶ τὴν στιγμήν, ποὺ γίνεται ἡ ψαλμωδία τοῦ ὑμνου αὐτοῦ «Ἀνάστα δὲ Θεός, κρίνων τὴν γῆν . . .» δὲ ιερεύς, ἐνδεδυμένος λευκῇ στολῇ, σκορπίζει εἰς τὸν ναὸν δάφνας, ὡς σημεῖα τῆς προειδοποίησεως τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως.

Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν χαιρετίζομεν μὲ χαρμόσυνα τροπάρια τὴν ἔνδοξον ἀγάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν λέγομεν καὶ Λαμπρήν, διότι εἶναι πραγματικὰ λαμπρὰ ἡμέρα καὶ μὲ λαμπρὰς ἐκδηλώσεις ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὴν πανηγυρίζομεν μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Τὸ ἐσπέρας τοῦ Πάσχα γίνεται ἡ ἀκολουθία τῆς ἀγάπης, διότι τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν οἱ χριστιανοὶ ἀντήλλασσον ἀσπασμὸν ἀγάπης καὶ ειρήνης ἀναμεταξύ των. Ἡ ἀκολουθία αὕτη λέγεται καὶ δευτέρα ἀνάστασις δι' δούσους δὲν ἐπῆγαν τὴν νύκτα τῆς ἀναστάσεως εἰς τοὺς

ναούς. Κατά τὴν ἀκολουθίαν αὐτὴν ἀναγινώσκεται ἀπὸ διαφόρους Ἱερεῖς τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς χαιρετᾶς μὲ τὸν χαιρετισμὸν «Εἱρήνη ὑμῖν». Τὸ Εὐαγγέλιον αὐτὸν ἀναγινώσκεται εἰς διαφόρους γλώσσας διὰ νὰ μάθῃ κάθε λαὸς τοῦ κόσμου τὸ κήρυγμα τῆς ἐνδόξου ἀναστάσεως.

‘Η Διακαινήσιμος ἐβδομάς.

‘Η ἐβδομάς ὕστερα ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ λέγεται διακαινήσιμος ἢ Πάσχα ἀναστάσιμον, ἐνῷ ἢ ἐβδομάς πρὸ τοῦ Πάσχα ἢ Μεγάλη, λέγεται καὶ Πάσχα σταυρώσιμον.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως ἀρχίζει μία καινὴ (νέα) πνευματικὴ ζωὴ (ἀναγέννησις), δι’ αὐτὸν ἡ ἐβδομάς αὐτὴ ὀνομάζεται διακαινήσιμος, δηλαδὴ καινούργια.

Τὴν καινούργιαν χριστιανικὴν ζωὴν ἐφανέρωνον τότε καὶ οἱ κατηχούμενοι, οἱ δόποι οἱ μὲ τὰς λευκάς στολάς των καὶ μὲ τὰς λαμπάδας των συνήθιζον τὴν ἐβδομάδα αὐτὴν νὰ βαπτίζωνται.

β') Αἱ κινηταὶ ἑορταὶ καὶ Κυριακαὶ μετὰ τὸ Πάσχα.

1) ‘**Η Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ.**’ Η Ἐκκλησία μας διὰ νὰ δυναμώσῃ τὴν πίστιν μας εἰς τὸν Χριστόν, τὸν ἀναστάντα, ἔορτάζει κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν τὴν νέαν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν ἀνάστασίν του, εἰς τὸν ἀπόστολον Θωμᾶν. Τότε ὁ Θωμᾶς, ποὺ δὲν εύρεθη εἰς τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ, ἔκαμε τὴν μεγάλην δύμολογίαν τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Χριστὸν μὲ τοὺς λόγους «δ Κύριός μου καὶ δ Θεός μου».

‘Η Κυριακὴ αὐτὴ λέγεται καὶ Κυριακὴ τοῦ Ἀντιπάσχα, διότι εἰς αὐτὴν γίνεται ἡ ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, δηλαδὴ ἐπανάληψις τῆς ἑορτῆς μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας.

2) ‘**Η Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων.**’ Η Κυριακὴ αὐτὴ ὠρίσθη εἰς ἀνάμνησιν καὶ τιμὴν τῶν ἀγίων ἐκείνων γυναικῶν, αἵ δόποιαι τὸ πρωΐ τῆς ὅλης ἡμέρας τῆς ταφῆς ἥλθον εἰς τὸν τάφον μὲ μύρα (μυροφόροι) διὰ νὰ ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης ὠρίσθη καὶ εἰς ἀνάμνησιν

καὶ τιμὴν τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Νικοδήμου, ποὺ ἐκήδευσαν τὸν Χριστόν.

3) *Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου.* Ἡ Ἐκκλησία μας διὰ νὰ δείξῃ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεώς του, μᾶς ἐνθυμίζει κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν τὴν θεραπείαν τοῦ παραλύτου. Τὸν παράλυτον αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσε πλησίον τῆς Προβατικῆς κοιλυμβήθρας καὶ μὲ τὸ θαῦμα του αὐτὸν ἀπέδειξε τὴν θεότητά του.

4) *Ἡ Μεσοπεντηκοστή.* Τὴν ἡμέραν Τετάρτην τῆς ἔβδομάδος ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Παραλύτου εἶναι τὸ μέσον διάστημα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς. Καὶ δι' αὐτὸν διάστημα τοῦτο λέγεται Μεσοπεντηκοστή.

5) *Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος.* Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν, διὰ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ πίστις μας, ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ περιγράφει τὸν διάλογον τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Σαμαρείτιδα.

6) *Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ.* Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ περιγράφει τὸ μεγάλο θαῦμα τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς θεραπείας τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Ὁ τυφλὸς παραβάλεται μὲ τὸν τυφλὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἀμαρτίας, τὸν δποῖον ἀνεγέννησε (ἔδωσε εἰς αὐτὸν τὸ πνευματικὸν φῶς) ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.

7) *Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.* Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας δεσποτικάς ἑορτὰς εἶναι καὶ ἡ Ἀνάληψις τοῦ Χριστοῦ, τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ Πάσχα, εἰς τὸ ὅρος τῶν Ἑλαιῶν. Καὶ δι' αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας ἑορτάζει, κατὰ τὴν ἡμέραν Πέμπτην, τὴν θείαν δόξαν, ποὺ ἔλαβεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνάληψιν.

8) *Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων.* Ἡ Ἐκκλησία μας διὰ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ ἀκόμη ἀσφαλέστερον περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ ἑορτάζει κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν τὴν μνήμην τῶν 318 Θεοφόρων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Οἱ Πατέρες αὐτοὶ μὲ τὴν ἀπόφασίν των ἐπεκύρωσαν τὸ δόμοούσιον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα (δηλαδὴ τὴν θεότητά του) ἐναντίον τοῦ αἵρετικοῦ Ἀρείου.

9) *Ἡ Πεντηκοστή.* Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἑορτάζομεν τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ποὺ συνέβη πεντήκοντα ἡμέρας (Πεντηκοστή) ἀπὸ τοῦ Πάσχα. Καὶ μὲ τὴν ἐπιφοίτησιν αὐτὴν ἐφωτίσθησαν καὶ ἴδρυσαν οἱ ἀπόστολοι τὴν πρώτην χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τότε «εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν».

‘Η Πεντηκοστή ἔχει πολὺ σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὸν χριστιανισμὸν καὶ δι’ αὐτὸν ὁ Χρυσόστομος τὴν δονομάζει «μητρόπολιν τῶν ἑορτῶν».

10) *Ἡ Κυριακὴ τῶν ἀγίων Πάντων.* Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία μας ἑορτάζει τὴν μνήμην δλῶν ἐκείνων τῶν ἀγίων, ποὺ ἡγωνίσθησαν καὶ ἐμαρτύρησαν διὰ νὰ ἐξαπλωθῇ ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἰδρύθη. Οἱ μάρτυρες αὐτοὶ εἰναι ἄλλοι γνωστοὶ καὶ ἄλλοι ἀγνωστοὶ καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἑορτάζει ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία καὶ δλους ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι σήμερον, ποὺ ἐδόξασαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα τῶν.

B') Αἱ Θεομητορικαὶ ἑορταί.

Ἡ μητέρα τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ (Θεομήτωρ) ἔλαβεν ἔξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀκόμη χριστιανικοὺς χρόνους. Πάντοτε ἐθεωρήθη ὡς ἡ τιμιωτάτη μητέρα τῶν χριστιανῶν καὶ ἡ ἀνωτέρα δλῶν τῶν ἀγίων.

Δι’ αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας ἐτίμησε τὴν μνήμην τῆς μὲ τὰς ύπερ Αὔτῆς ἑορτάς της, ποὺ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1) *Τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου.* Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἑορτάζομεν τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου, ἡ δποία τελεῖται τὴν 8 Σεπτεμβρίου.

2) *Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.* Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ τελεῖται τὴν 21 Νοεμβρίου εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀφιερώσεως (εἰσόδου) τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν ναὸν εἰς τὴν ἡλικίαν 3 ἑτῶν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῶν 14 ἑτῶν καὶ ἐτρέφετο ύπὸ τῶν ἀγγέλων.

3) *Οἱ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.* Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, 25 Μαρτίου, ἑορτάζομεν τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν ύπὸ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ εἰς τὴν παρθένον Μαριὰμ περὶ τῆς γεννήσεως ἐξ αὐτῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἄρχαιότερα ἡ ἑορτὴ αὐτὴ ἐθεωρεῖτο δεσποτική.

4) *Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.* Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, 15 Αὐγούστου, ἑορτάζομεν τὸν θάνατον (κοίμησιν) τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν μετάστασιν (ἀνάληψιν) τοῦ ἀχράντου σῶματός της.

5) *Ἡ Σύναξις τῆς Θεοτόκου.* Συνάξεις λέγονται αἱ συναθροίσεις τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν ναὸν διὰ νὰ ἑορτάσουν τοὺς ἀγίους ἐκείνους, ποὺ ἔλαβον μέρος εἰς μεγάλας

έορτάς. Αἱ συνάξεις αύται ἔγίνοντο τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῶν μεγάλων αὐτῶν ἔορτῶν. Δι' αὐτὸν ὥρισθη καὶ ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου τὴν ἐπομένην τῆς μεγάλης ἔορτῆς τῶν Χριστουγέννων, δηλαδὴ τὴν 26 Δεκεμβρίου.

[Γ'. Αἱ ἑοσταὶ τῶν Ἅγίων.]

Ολοι ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοί, ποὺ ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς ἔνεκα τῆς σπανίας ἀρετῆς των μνήμην αἰωνίαν καὶ χρησιμεύουν εἰς ἡμᾶς ὡς τὰ ἀριστα παραδείγματα ἀγαθῶν ἔργων, λέγονται ἄγιοι.

"Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἄγιους αὐτοὺς ὑπέστησαν βασανιστήρια χάριν τῆς πίστεώς των εἰς Χριστὸν καὶ ἐμαρτύρησσαν.

'Ως ἄγιοι δὲν ἔθεωρήθησαν μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ ἄγιαι γυναῖκες.

'Ως ἄγιοι θεωροῦνται καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, διάφοροι κληρικοί, ἐρημῖται, μοναχοί κλπ.

Οἱ ἄγιοι θεωροῦνται ὡς πρόσωπα, τὰ δόποῖα πάντοτε μεσιτεύουν διὰ τοὺς ζῶντας ἀδελφούς των χριστιανούς. Διὰ τοῦτο οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοί ἔκτισαν πρὸς τιμήν των ναούς. 'Η Ἐκκλησία μας ὤρισεν ἡμέρας διὰ νὰ ἔορτάζωμεν τὴν μνήμην των. Καὶ οἱ ἀγιογράφοι τῆς ἐκκλησίας μας ἔζωγράφισαν αὐτοὺς εἰς τὰς ἄγιας εἰκόνας μὲν τὰς δόποιας διατηροῦμεν ἀθάνατον τὴν προσκύνησίν μας εἰς αὐτούς.

Τὰς ἔορτάς τῶν ἄγίων διακρίνομεν εἰς τὰς ἀκολούθους τάξεις :

- 1) Εἰς τὰς ἔορτάς τῶν ἄγίων 12 ἀποστόλων, τὴν 30 Ἰουνίου. Ἰδίως τῶν κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου κατὰ τὰς 29 Ἰουνίου.
- 2) Εἰς τὰς ἔορτάς τῶν Μαρτύρων, οἱ δόποιοι ἐμαρτύρησαν διὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. 'Ο πρῶτος, ποὺ ἀναγράφεται εἰς τὸ Μαρτυρολόγιον τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι δὲ Πρωτομάρτυς Στέφανος, ποὺ τιμῶμεν τὴν μνήμην του τὴν 27 Δεκεμβρίου.
- 3) Επίσης τιμῶμεν τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1) τὸν Μεγαλομάρτυρα καὶ μυροβλήτην Δημήτριον, 2) τὴν 23 Ἀπριλίου τὸν Μεγαλομάρτυρα καὶ τροπαιοφόρον Γεώργιον, 3) τὴν 4 Δεκεμβρίου τὴν Πάνσεμονον μεγαλομάρτυρα Βαρβάραν. 'Η ἄγια Βαρβάρα ἐμαρτύρησε κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα

μ.Χ. είς τὴν Νικομήδειαν τῆς Βιθυνίας. Εἰς τοὺς ἐχθρούς της παρέδωκεν αὐτὴν δὲ ὁ ἔδιος δὲ πατήρ της, δὲ δόποιος μάλιστα ὀλίγον μετὰ τὸ μαρτύριόν της ἐφονεύθη ἀπὸ ἔνα κεραυνόν. 4) Τὴν 25 Νοεμβρίου τιμῶμεν τὴν μνήμην τῆς πανσφου καὶ ἀγίας Μεγαλομάρτυρος Αἰκατερίνης. Ἡ ἀγία Αἰκατερίνη ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρειαν καὶ κατήγετο ἀπὸ βασιλικὸν γένος. Ἐφημίζετο διὰ τὴν μεγάλην σοφίαν της (πάνσοφος) καὶ ἐμαρτύρησε κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα μ.Χ. μὲ φοβερὰ βασανιστήρια.

3) Εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν δύσιν καὶ ἀσκητῶν.

Οἱ ἀσκηταὶ ἡσαν χριστιανοί, αὐστηροί καὶ ἡθικοί ἄνθρωποι, οἱ δόποιοι ἐπολέμησαν μὲ τὸν βίον τῶν τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἔζων κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Αἰγύπτου μὲ νηστείας καὶ προσευχάς. Ἐπόθουν νὰ ἀνυψωθοῦν πρὸς τὸν Θεόν καὶ νὰ εὔρουν μίαν ἄλλην ζωήν.

“Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀσκητὰς τούτους εἶναι δὲ Μέγας Ἀντώνιος, τοῦ δποίου τὴν μνήμην ἑορτάζομεν τὴν 17 Ἰανουαρίου.

“Ἄλλος ἀσκητὴς εἶναι δὲ μέγας Εὐθύμιος, δὲ δόποιος ἔζησε κατὰ τὸν τέταρτον μ.Χ. αἰῶνα. Νέος ἀκόμη ἐπεσκέφθη τοὺς ἀγίους Τόπους καὶ ἔγινε μοναχός. Μὲ τὸ θεῖον κήρυγμά του ἔκαμε πολλοὺς Ἀραβίας χριστιανούς. Τὴν μνήμην του ἑορτάζομεν τὴν 20 Ἰανουαρίου.

4) Εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν Πατέρων, μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ Διδασκάλων.

‘Ως τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τὴν 1 Ἰανουαρίου, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τὴν 25 Ἰανουαρίου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὴν 13 Νοεμβρίου.

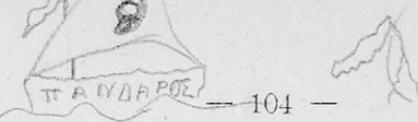
Τοὺς τρεῖς τούτους Πατέρας ἑορτάζομεν καὶ εἰς μίαν ἑορτὴν μαζὶ ὡς ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τὴν 30 Ἰανουαρίου.

Εἰς τὰς ἑορτὰς αὐτὰς ἀνήκει καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Κυρίλλου, ποὺ ἡσαν Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, καὶ ἡ δόποια ἑορτάζεται τὴν 18 Ἰανουαρίου.

5) Εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν θαυματουργῶν ἀγίων.

‘Ως τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ τὴν 6 Δεκεμβρίου.

‘Ο ἀγιος Νικόλαος ἔζησε τὸν τέταρτον αἰῶνα μ.Χ. καὶ ἔκαμε πολλὰ θαύματα. “Ἐσωσε πολλούς ταξιδιώτας ποὺ ἐκινδύνευσαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δι’ αὐτὸν θεωρεῖται δὲ προστάτης τῶν ναυτικῶν, οἱ δόποιοι φέρουν τὴν εἰ-

κόνα του εἰς τὰ πλοιά των. Τὸ λείψανόν του σώζεται εἰς τὴν πόλιν Βάριν τῆς Ἰταλίας.

“Ἄλλος θαυματουργὸς ἄγιος εἶναι ὁ ἄγιος Σπυρίδων ἐπίσκοπος Τριμυθοῦντος (πόλεως τῆς Κύπρου), που ἔορτάζεται ἡ μνήμη του τὴν 12 Δεκεμβρίου.

‘Ο ἄγιος Σπυρίδων ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Κύπρον κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα καὶ ἔγινε ἐπίσκοπος Τριμυθοῦντος. “Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον τῆς Νικαίας καὶ μὲ θαῦμα ἐπολέμησε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου.

Τὸ ἄγιον λείψανόν του εύρισκεται σήμερον εἰς τὴν Κέρκυραν, δησπου πολυάριθμοι προσκυνηταὶ ἀφιερώνουν πολύτιμα ἀφιερώματα διὰ νὰ δείξουν τὴν τιμὴν καὶ τὸν σεβασμόν των.

‘Ἐπίσης εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ὑπάρχει τὸ ἄγιον λείψανον τοῦ ἄγιου Διονυσίου, ὁ δποῖος ἔορτάζεται τὰς 17 Δεκεμβρίου καὶ τὴν 24 Αὐγούστου.

Εἰς δὲ τὴν Ζάκυνθον εύρισκεται τὸ ἄγιον λείψανον τοῦ ἄγιου Διανυσίου, δ δποῖος ἔορτάζεται τὴν 17 Δεκεμβρίου καὶ τὰς 24 Αὐγούστου.

‘Ο ἄγιος Γεράσιμος ἐγεννήθη εἰς τὰ Τρίκαλα τῆς Κορινθίας κατὰ τὸ ἔτος 1509. “Ἐγινε κατ’ ἀρχὰς μοναχὸς εἰς τὸ ἄγιον δρος καὶ ἔπειτα ἔχειριτονήθη πρεσβύτερος. ‘Ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη διάφορα μέρη καὶ ἐκήρυττε καὶ τελευτᾶς ἥλθε εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἐμόνασεν εἰς τὸ μοναστήριον εἰς τὴν Θέσιν Ὁμαλά. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἔγιναν πολλὰ θαύματα, δι’ αὐτὸν ἀνεκηρύχθη ἄγιος.

‘Ο ἄγιος Διονύσιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὸ ἔτος 1547. “Ἐγινεν ἐπίσκοπος Αιγαίνης, δησπου καὶ ἀπέθανε καὶ τὸ σῶμα του μετεφέρθη εἰς μίαν μονὴν τῶν Στροφάδων. ‘Απ’ ἐκεῖ τὸ ἄγιον λείψανόν του μετεφέρθη εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ εύρισκεται σήμερον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζακύνθου, ποὺ ἐκτίσθη εἰς τὸ δημόσιον.

6) Εἰς τὰς ἔορτὰς τῶν προφητῶν.

‘Ως τοῦ προφήτου Ἡλίου τοῦ Θεοβίτου τὴν 30 Ιουλίου.

Τοῦ προφήτου Ἱερεμίου τὴν 6 Μαΐου.

Καὶ τοῦ τελευταίου τῶν προφητῶν τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ τὴν 7 Ἰανουαρίου καὶ τὴν 29 Αὐγούστου.

7) Εἰς τὰς ἔορτὰς τῶν τοπικῶν ἀγίων καὶ τῶν νεομαρτύρων.

‘Ως τοῦ νεομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε., πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν 10 Ἀπριλίου.

Οι τοπικοί ἄγιοι εἶναι καὶ οἱ πολιούχοι τῶν τόπων,
ὅπου ἔζησαν ἢ ἀπέθανον καὶ ἐτάφησαν· ὅπως π.χ. τοῦ
ἄγίου Σπυρίδωνος, τοῦ ἄγίου Διονυσίου Ζακύνθου καὶ
τοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου Ἀθηνῶν, τοῦ ἄγίου Γερα-
σίμου, τοῦ ἄγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης κλπ.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΠΩΣ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

ΙΕΡΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

Είναι φυσικὸν εἰς κάθε ἄνθρωπον νὰ ἐκφράζῃ τὰ αἰσθήματα τῆς χαρᾶς ἢ τοῦ πόνου τῆς Ψυχῆς του μὲ ἀπλοῦς λόγους ἢ καὶ μὲ ἐνθουσιώδη ἢ λυπηρὰ ἔγκωμια.

Δι' αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐφανέρωνον τὰ αἰσθήματα τῆς εύσεβείας των πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς τιμῆς των πρὸς τὸν ἀγίους μὲ ὑμνους. Καὶ δι' αὐτὸν τρόπος τῆς λατρείας των πρὸς τὸν Θεόν καὶ τῆς τιμῆς των πρὸς τὸν ἀγίους λέγεται χριστιανικὴ ύμνολογία ἢ ψαλμωδία.

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ὡς ἱερὸν τρόπον τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ μετεχειρίζοντο τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ καὶ ἄλλους ύμνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

“Υστερα δμως συνέταξαν ιδιαιτέρους χριστιανικοὺς ύμνους διάφοροι εύσεβεῖς καὶ μορφωμένοι χριστιανοί, ποὺ εἶχον ίκανότητα εἰς τὴν ἱερὰν ποιησιν. Οἱ χριστιανοὶ αὐτοὶ ποιηταὶ λέγονται ύμνογράφοι τῆς Ἑκκλησίας μας. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτούς, ποὺ ἔψαλλον τοὺς ύμνους των μὲ ὠρισμένον τρόπον (μέλος), ἐλέγοντο μελῳδοί.

Οἱ ύμνογράφοι λοιπόν καὶ οἱ μελῳδοὶ εὗρον τοὺς ἵεροὺς τρόπους τῆς θείας λατρείας καὶ μὲ αὐτούς ψάλλονται αἱ διάφοροι ἔορται τῆς Ἑκκλησίας μας.

Οἱ ύμνοι δὲ αὐτοὶ ἔχουν διάφορα ὀνόματα. Λέγονται τροπάρια, κοντάκια, ἀπολυτίκια, δοξαστικὰ κλπ.

ΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΙΕΡΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

‘Ως ίερά ύμνοιογία ἐθεωρεῖτο πάντοτε καὶ ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ ἔξηγησις τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἡ τέλεσις τῶν Μυστηρίων καὶ αἱ διάφοροι προσευχαί.

Οἱ χριστιανοὶ δμως κατ’ ἀρχὰς δὲν ἀκολουθοῦσαν ὥρισμένην σειρὰν καὶ τάξιν εἰς τὰς προσευχὰς καὶ τοὺς ὅμνους καὶ πολλάκις ἐγίνοντο ἀταξίαι.

Δι’ αὐτὸν ἡ ἐκκλησία μας ὥρισε σαφῶς ἐνα καὶ μόνον ἰερὸν τρόπον τῆς θείας λατρείας, τὸν δποῖον νὰ ἀκολουθοῦν δλοι οἱ χριστιανοί. Καὶ ἔτσι οἱ χριστιανοί θὰ ἐγνώριζαν, πῶς θὰ ἐτέλουν τὴν λατρείαν τῶν εἰς κάθε ἰερὸν χρόνον καὶ ἰεράν περίστασιν.

Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ὥρισμένοι τρόποι, μὲ τοὺς δποίους τελεῖται ἡ θεία λατρεία εἰς ὥρισμένους ἰεροὺς χρόνους καὶ ὥρισμένας ιερὰς περιστάσεις, λέγονται ἰεραὶ ἀκολουθίαι.

Διαίρεσις τῶν ἰερῶν ἀκολουθιῶν.

Ἡ Ἐκκλησία μας χάριν τῆς τάξιος ὥρισε ἀκριβέστερον, ποῖαι ἀπὸ τὰς ιερὰς ἀκολουθίας θὰ γίνωνται τακτικὰ εἰς τοὺς ναοὺς ἢ εἰς τοὺς οἴκους τῶν χριστιανῶν.

Καὶ αἱ ἀκολουθίαι αὐταὶ λέγονται τακτικαὶ ἀκολουθίαι.

Ἐπίσης ὥρισε καὶ ποῖαι θὰ γίνωνται, δταν παρουσιασθῆ μία ἔκτακτος ἀνάγκη τῶν χριστιανῶν. Καὶ αἱ ἀκολουθίαι αὐταὶ λέγονται ἔκτακτοι.

Α’. Αἱ τακτικαὶ ἀκολουθίαι.

Αἱ τακτικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἀκολουθίαι εἶναι πέντε: 1) Ὁ Ἐσπερινός, 2) Τὸ ἀπόδειπνον, 3) Αἱ Ὡραι, 4) Τὸ Μεσονυκτικὸν καὶ 5) Ὁ Ὁρθρος.

Εἰς τὰς τακτικὰς ἀκολουθίας ἀνήκει καὶ ἡ θεία λειτουργία, διότι τὸ μυστήριον αὐτὸν εἶναι τὸ κέντρον μὲ τὸ δποῖον ἔχουν σχέσιν δλαι σχεδόν αἱ ιεραὶ ἀκολουθίαι.

1) Ὁ Ἐσπερινός. Ἡ ιερὰ αὐτὴ ἀκολουθία γίνεται εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὸ ἐσπέρας καὶ διὰ τοῦτο λέγεται ἐσπερινός.

Μὲ τὴν ιερὰν αὐτὴν ἀκολουθίαν δ χριστιανὸς εύγνωμονετ τὸν Θεόν, διότι διεφύλαξεν αὐτὸν καθ’ δλην τὴν ἡμέραν ἀπὸ κάθε κακόν. Ἐπίσης μὲ αὐτὴν τὸν παρακαλεῖ

νὰ τὸν διαφυλάξῃ καὶ κατὰ τὴν νύκτα.

‘Η ἀκολουθία τοῦ ἐσπερινοῦ εἶναι ἄλλη διὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος καὶ ἄλλη διὰ τὰς ἑορτάς.

Διὰ τοῦτο ἡ πρώτη εἶναι ἀπλῆ καὶ σύντομος καὶ λέγεται Μικρὸς Ἐσπερινός. ‘Η ἄλλη εἶναι ἀκολουθία, ποὺ περιέχει περισσοτέρας εὐχάς, δεήσεις, ὕμνους κλπ. καὶ δι’ αὐτὸ λέγεται Μέγας Ἐσπερινός.

2) *Tὸ Ἀπόδειπνον.* ‘Η ἵερᾳ αὐτῇ ἀκολουθία γίνεται μετὰ τὸν Ἐσπερινὸν καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον· δι’ αὐτὸ λέγεται ἀπόδειπνον.

Τὸ ἀπόδειπνον μᾶς προετοιμάζει μὲ τὰς εὐχάς, τὰς δεήσεις καὶ τοὺς ὕμνους του, τώρα, ποὺ θὰ κοιμηθῶμεν, νὰ περάσωμεν τὴν νύκτα μὲ σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὕγειαν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀπόδειπνον αὐτὸ ἔχομεν καὶ τὸ ἀπόδειπνον, ποὺ τελεῖται εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστήν, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγ. Ἐβδομάδος καὶ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ Θεοφανείων. Τὸ ἀπόδειπνον αὐτὸ λέγεται μέγα, διότι ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσοτέρας δεήσεις, εὐχάς, ψαλμούς, τροπάρια κλπ.

3) *Ἄι Ωραι.* Αἱ Ωραι εἶναι καὶ αὐταὶ ἀκολουθίαι, τὰς ὁποίας ἔψαλλον οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ εἰς ὥρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ ἐνεθυμοῦντο μὲ αὐτὰς ὥρισμένα θεῖα συμβάντα, ποὺ συνέβησαν κατὰ τὰς ὥρας αὐτάς.

‘Η ἀκολουθία τῶν ὥρῶν ψάλλεται καὶ σήμερον εἰς τοὺς ιεροὺς ναούς.

Αἱ ἀκολουθίαι αὐταὶ εἶναι αἱ ἔξῆς τέσσαρες:

α) *Ἡ πρώτη ὥρα.* ‘Η ἀκολουθία τῆς πρώτης ὥρας αὐτῆς ψάλλεται τὰς 6 τὸ πρωῒ διὰ νὰ δοξολογήσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, ποὺ δὲ Θεός στέλλει τὸ φῶς του μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου.

Ἐπίσης κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἐνθυμούμεθα τὸ θεῖον συμβάν, ποὺ λίαν πρωΐ παρεδόθη ὁ Χριστὸς εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Πιλάτου.

Τὸ τροπάριον, ποὺ ψάλλεται κατὰ τὴν ὥραν αὐτῆν, εἶναι τὸ ἔξῆς: «Τὸ πρωΐ εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου δὲ βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου».

β'. *Ἡ τρίτη ὥρα.* ‘Η ἀκολουθία τῆς ὥρας αὐτῆς ψάλλεται τὰς ἐννέα τὸ πρωΐ, διότι τὴν ὥραν αὐτὴν ἀπεφάσισεν δὲ Πιλάτος τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ διότι τὴν ὥραν αὐτὴν ἔγινεν ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἰς τοὺς ἀποστόλους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

Τὸ τροπάριόν της εἶναι τὸ ἔξῆς : «Κύριε, δ τὸ πανάγιον σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἀποστόλοις σου καταπέμψας, τοῦτο, ἀγαθέ, μὴ ἀνατέλῃς ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐγκαίνισον ἡμῖν τοῖς δεομένοις σου».

γ'. **Ἡ ἔκινη ὥρα.** Ἡ ἀκολουθία τῆς ὥρας αὐτῆς πρέπει νὰ ψάλλεται τὰς 12 τὴν μεσημβρίαν, ἀλλὰ ψάλλεται μαζὶ μὲ τὴν τρίτην ὥραν, προτοῦ ἀρχίσῃ ἡ θεία λειτουργία καὶ δι' αὐτὸῦ λέγεται τριθέτη.

Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ μᾶς ἐνθυμίζει τὴν ὥραν, ποὺ δὲ Χριστὸς ἐσταυρώθη καὶ μᾶς διδάσκει νὰ σταυρώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰς κακάς μας ἐπιθυμίας.

Τὸ τροπάριόν της εἶναι τὸ ἔξῆς : «Ο ἐν τῇ ἔκτῃ ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ τῷ Σταυρῷ προσηλώσας τὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ τολμηθεῖσαν τῷ Ἀδάμ ἀμαρτίαν καὶ τῶν πταισμάτων ἡμῶν τὸ χειρόγραφον διάρρηξον, Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ σῶσον ἡμᾶς».

δ'. **Ἡ ἐνάτη ὥρα.** Ἡ ἀκολουθία τῆς ὥρας αὐτῆς ψάλλεται τὴν 3 μ. μεσημβρίαν, διότι τὴν ὥραν αὐτὴν συνέβη δ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Κυρίου. Μᾶς διδάσκει δὲ διτι καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ θανατώσωμεν τὰ πάθη διὰ νὰ κερδίσωμεν τὴν αἰώνιον ζωήν.

Ψάλλεται τὸ ἔξῆς τροπάριον : «Ο ἐν τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ δι' ἡμᾶς σαρκὶ τοῦ θανάτου γευσάμενος, νέκρωσον τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὸ φρόνημα, Χριστὲ δὲ Θεός καὶ σῶσον ἡμᾶς».

Αἱ ὥραι αὐταὶ ἀριθμοῦνται σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν τῶν Ἑβραίων, οἱ δποῖοι ύπελόγιζον τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὰς ἑξ τὸ πρωῒ καὶ τὴν ἔλεγον πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας.

Δηλαδὴ πρώτη ὥρα εἶναι ἡ ἔκτη πρωΐνή, ἡ τρίτη ἡ ἐνάτη, ἡ ἔκτη ἡ δωδεκάτη καὶ ἡ ἐνάτη ἡ τρίτη μ.μ.

4) **Τὸ Μεσονυκτικόν.** Ἡ ιερὰ αὐτὴ ἀκολουθία ψάλλεται εἰς τὸ μέσον τῆς νυκτὸς κατὰ τὰς 3 τῆς νυκτὸς (μεσονυκτικὸν) διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν καὶ δοξολογήσωμεν τὸν Θεόν, διότι ἀγρυπνεῖ χάριν τῆς σωτηρίας ἡμῶν.

Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ψαλμούς, τροπάρια καὶ εὐχάρισταί ἀναγινώσκεται ύπο τοῦ ιερέως εἰς τὴν ἔκκλησίαν μαζὶ μὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ "Ορθρου".

5) **Ο "Ορθρος.** Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ ψάλλεται κατὰ τὸν "Ορθρον, δηλαδὴ κατὰ τὰ χαράγματα.

Τὴν στιγμήν, ποὺ ψάλλεται ἡ ἀκολουθία αὐτή, δὲ ιερεὺς προετοιμάζεται διὰ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τελεῖ τὴν ἀκολουθίαν τῆς προσκομιδῆς, δπως θὰ ἴδωμεν παρακάτω.

Μὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ "Ορθρου εὐχαριστοῦμεν τὸν

Θεόν, διότι μᾶς διεφύλαξε κατὰ τὴν νύκτα καὶ τώρα μᾶς
χαρίζει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ἡ θεία λειτουργία εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα τακτικὴ
ίερᾳ ἀκολουθίᾳ καὶ εἶναι αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς θείας
εὐχαριστίας.

Τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ ἔκαμνον οἱ
πρῶτοι χριστιανοὶ ἰδιαιτέρως καὶ μυστικῶς, διότι δὲν
ἔπρεπε νὰ βλέπουν καὶ ν' ἀκούουν αὐτήν, δσοι δὲν ἦσαν
χριστιανοί.

Ἡ ἀκολουθία αὐτῇ ἀπετελεῖτο τότε ἀπό εὐχάς καὶ
ὕμνους, τοὺς δποίους συνέτασσον οἱ χριστιανοὶ μόνοι
τους καὶ ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἄγραφοι.

Διὰ τοῦτο κάθε ἐκκλησία εἶχε καὶ ἰδιαίτερον τρόπον
μὲ τὸν ὄποιον ἔκαμε τὴν ἀκολουθίαν αὐτήν. Εἰς ὅλας
ὅμως τὰς ἐκκλησίας ὑπῆρχεν ἡ ἴδια βάσις τῆς ἀκολουθίας
αὐτῆς, δηλαδὴ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, τὸ
ὄποιον ἐστηρίζετο εἰς τὸν μυστικὸν δεῖπνον τοῦ Σωτῆρος.

Εἰς τοὺς πρώτους ὅμως ὕμνους καὶ τὰς εὐχάς τῶν
πρώτων χριστιανῶν προσετέθησαν καὶ ἄλλοι ὕμνοι καὶ
εὐχαὶ καὶ ἔτσι ἡ ἀκολουθία τῆς θείας εὐχαριστίας ἔλαβε
νέαν μορφήν. Καὶ ἡ νέα αὐτῇ μορφὴ ἀπετελεῖτο ἀπό νέ-
ους ὕμνους, ἀπό ψαλμούς τοῦ Δαβὶδ, ἀπό τὸ θεῖον κῆ-
ρυγμα κλπ.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτήν τὴν νέαν μορφὴν ἐσχημα-
τίσθησαν διάφοροι τύποι τῆς ἀκολουθίας τῆς θείας εὐχα-
ριστίας, δηλαδὴ τρόποι, μὲ τοὺς δποίους ἐγίνετο ἡ ἀκο-
λουθία αὐτή. Καὶ οἱ τύποι οὗτοι (τρόποι) λέγονται καὶ
αὐτοὶ λειτουργίαι.

Ἄπο ὅλους ὅμως τοὺς τύπους τῆς θείας λειτουργίας
ἡ ἐκκλησία μᾶς διετήρησε τέσσαρας, οἱ δποῖοι εἶναι καὶ
οἱ κυριώτεροι. Δηλαδὴ τὰς λειτουργίας 1) τοῦ Ἰακώβου τοῦ
ἀδελφοθέου 2) τοῦ Μεγάλου Βασιλείου 3) τοῦ Ἰωάννου
τοῦ Χρυσοστόμου καὶ 4) τὴν λειτουργίαν τῶν προηγια-
σμένων δώρων (προηγιασμένην).

1) Ἡ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Ἡ
λειτουργία αὐτῇ εἶναι ἀρχαιοτάτη, τὴν δποίαν συνέγρα-
ψεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφόθεος, καὶ ἡ δποία εἶναι
πολὺ μακρά. Διὰ τοῦτο μόνον ἐκτάκτως τελεῖται καὶ μάλι-

στα τὴν 23 Ὀκτωβρίου, δτε ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἰακώβου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, δπου ἥτο δ πρῶτος ἐπίσκοπος.

2) Ἡ λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου. Ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ πολλάκις ἔστενοχωροῦντο διὰ τὸ μῆκος (μάκρος) τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου, διότι παρέμενον πολλὰς ὥρας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔως δτου τελειώσῃ, διὰ τοῦτο δ Μέγ. Βασίλειος ἐσυντόμευσεν αὐτήν.

Ἡ λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου τελεῖται δέκα φοράς τὸ ἔτος. Δηλαδὴ τὰς Κυριακὰς τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς (έκτὸς τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων), τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων, τὴν Μεγ. Πέμπτην, τὸ Μέγα Σάββατον καὶ τὴν 1ην Ἰανουαρίου, ποὺ ἐορτάζεται ἡ μνήμη του.

3) Ἡ λειτουργία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ Χρυσόστομος ἐσυντόμευσεν ἀκόμη περισσότερον τὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγ. Βασιλείου.

Ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου τελεῖται σήμερον εἰς δλην τὴν δρθόδοξον ἐκκλησίαν εἰς δλας τὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους, ἐκτὸς ἀπὸ ἑκείνας, ποὺ τελεῖται ἡ λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου καὶ ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων.

4) Ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων (δώρων). Εἶναι πολὺ ἀρχαία ἡ λειτουργία αὐτὴ καὶ τελεῖται ἴδιως κατὰ τὰς πενθίμους ἡμέρας τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς, τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευήν. Καθὼς καὶ τὴν Μεγ. Δευτέραν, τὴν Μεγ. Τρίτην καὶ Μεγ. Τετάρτην, ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνη χαρούμενη ἀκολουθία, ὡς εἶναι ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, διότι αἱ ἡμέραι αὐταὶ εἶναι πένθιμοι.

Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ποῖος ἔγραψε τὴν λειτουργίαν αὐτήν.

Λέγεται λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων, διότι τὰ δῶρα εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτήν, δηλαδὴ δ ἄρτος καὶ δ οἶνος, εἶναι ἀγιασμένα ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τῆς προηγουμένης Κυριακῆς.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Τὰ ἀπαραίτητα δῶρα, δηλαδὴ δ ἄρτος καὶ δ οἶνος. Διότι δ Χριστὸς κατὰ τὸν μυστικὸν Δεῖπνον ἔλαβεν ἄρτον καὶ οἶνον καὶ προσέφερεν εἰς τοὺς ἀποστόλους. Καὶ μὲ τὰ

δῶρα αὐτά, τὰ ὁποῖα εὐλόγησε καὶ τὰ μετέβαλεν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ, ἔδρυσε τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας. Καὶ τὸ μυστήριον αὐτὸ ἀπό τότε μέχρι σήμερον γίνεται μὲ τὴν ἀκολουθίαν τῆς θείας λειτουργίας διὰ νὰ κοινωνοῦν οἱ ἄξιοι χριστιανοί.

Τώρα ἀς ἔδωμεν, πῶς γίνεται ἡ θεία λειτουργία (έρμηνεία αὐτῆς).

‘Ο Ἱερεύς, προτοῦ νὰ ἀρχίσῃ τὸ κυριώτερογ μέρος τῆς θείας λειτουργίας, προετοιμάζει τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τοποθετηθῆνεις τὴν Πρόθεσιν.

‘Η προετοιμασία αὐτὴ λέγεται προσκομιδή, διότι προσεκομίσθησαν (μετεφέρθησαν) εἰς τὴν Πρόθεσιν τὰ δῶρα, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, καὶ ὁ Ἱερεὺς τώρα θὰ ἀρχίσῃ τὴν προετοιμασίαν των.

‘Η Προσκομιδή.

‘Η ἀκολουθία τῆς προσκομιδῆς γίνεται, ἐνῷ φάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, ώς ἔξῆς :

Προτοῦ νὰ εἰσέλθῃ ὁ Ἱερεὺς εἰς τὸ ἄγιον βῆμα κάμνει μίαν θερμὴν δέησιν ἐμπρός εἰς τὴν ὥραίαν πύλην τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀσπάζεται τὰς ἀγίας εἰκόνας τοῦ εἰκονοστασίου. Ἀμέσως κατόπιν εἰσέρχεται εἰς τὸ ἄγιον βῆμα καὶ ἐνδύεται ἐκεῖ τὰ ἵερά του ἅμφια καὶ νίπτει τὰς χεῖρας του, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι μὲ καθαρὰν καρδίαν θὰ τελέσῃ τὸ μυστήριον τοῦτο.

“Ἐπειτα ἔρχεται εἰς τὴν Πρόθεσιν, ὅπου ἔχουν προσκομισθῆνει (μεταφερθῆνει) τὰ δῶρα, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος. ‘Ο ἄρτος (ἡ προσφορά, τὸ πρόσφορον) φέρει εἰς τὸ ἄνω μέρος μίαν σφραγίδα εἰς σχῆμα τετραγώνου. Τὸ τετράγωνον αὐτὸ χωρίζεται εἰς τέσσαρα μικρότερα τετράγωνα καὶ εἰς κάθε ἔνα είναι χαραγμένα τὰ γράμματα ΙΣ, ΧΣ, ΝΙ, ΚΑ, τὰ ὁποῖα σημαίνουν ΙΣ Ἰησοῦς, ΧΣ = Χριστός, ΝΙ, ΚΑ, = νικᾶ. Τὸ τετράγωνον αὐτὸ παριστᾶ τὸν Χριστόν.

‘Αριστερὰ τοῦ μεγάλου τετραγώνου χαράσσεται ἔνα τρίγωνον, τὸ ὁποῖον παριστᾶ τὴν Θεοτόκον. Καὶ δεξιὰ χαράσσονται ἐννέα τρίγωνα, ποὺ σημαίνουν καὶ παριστοῦν 1) Τοὺς Ταξιάρχας καὶ Ἀγγέλους. 2) Τὸν Πρόδρομον καὶ τοὺς Προφήτας. 3) Τοὺς Ἀποστόλους. 4) Τοὺς Διδασκάλους καὶ Ἱεράρχας. 5) Τοὺς Μάρτυρας. 6) Τοὺς Ἀσκη-

τάς. 7) Τούς 'Αναργύρους. 8) τούς 'Αγίους Θεοπάτορας. καὶ 9) Τὸν "Αγιον, τοῦ δποίου γίνεται ἡ θεία λειτουργία.

Δ	ΙΣ	ΧΡ	Δ Δ Δ
	ΝΙ	ΚΑ	Δ Δ Δ
			Δ Δ Δ

'Ο ίερεὺς λαμβάνει τότε τὸν ἄρτον καὶ τὸν σφραγίζει σταυροειδῶς μὲ τὴν λόγχην εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ. Ἀμέσως κατόπιν ἀποκόπτει τὸ μεσαῖον τετράγωνον καὶ τὸ τοποθετεῖ ἐπάνω εἰς τὸν Δίσκον. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ παριστᾶ τὸν Χριστόν, ποὺ δόηγεται ως ἀμνὸς διὰ νὰ σφαγῇ· καὶ διὰ τοῦτο ἡ μερὶς αὕτη λέγεται Ἀμνὸς (δηλαδὴ ἄκακος ἀμνὸς, δὲ Σωτήρ, δόηγεται νὰ θυσιασθῇ χάριν τῆς σωτηρίας ἡμῶν). "Υστερα διαιρεῖ τὸν ἀμνὸν σταυροειδῶς καὶ λέγει: «Θύεται δὲ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, δὲ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου...» καὶ ἀμέσως κεντᾶ μὲ τὴν λόγχην τὸ μικρὸν τετράγωνον μὲ τὰ γράμματα ΝΙ διὰ νὰ ὑπενθυμίσῃ. δτι ἔνας ἐκ τῶν στρατιώτῶν ἐκέντησε τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπ' αὐτὴν ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ύδωρ. Διὰ τοῦτο τὴν στιγμὴν αὕτην χύνει ὁ ίερεὺς εἰς τὸ ἄγιον Ποτήριον οἶνον καὶ ύδωρ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ αἵματος καὶ ύδατος, ποὺ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ.

'Αμέσως κατόπιν βγάζει ἀπὸ τὴν ίδιαν ἡ ἄλλην προσφορὰν τὴν μερίδα πρὸς τὰ δεξιά, ποὺ παριστᾶ τὴν Θεότοκον, καὶ τὴν τοποθετεῖ πρὸς τὰ δεξιά τοῦ ἀμνοῦ εἰς τὸν Δίσκον διὰ νὰ δείξῃ τὴν πρώτην τιμήν, ποὺ ἔχει ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου.

"Ἐπειτα βγάζει ὅλας τὰς ἐννέα μερίδας καὶ ἄλλας διὰ τοὺς ζῶντας καὶ νεκρούς, χάριν τῶν δποίων τελεῖται ἡ λειτουργία. "Ολαι αὐταὶ αἱ μερίδες τοποθετοῦνται κάτω ἀπὸ τὸν ἀμνὸν διὰ νὰ δείξῃ δτι οἱ ταπεινοὶ ἔχουν ἀνάγκην τῆς βοηθείας τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ ταῦτα ὁ ίερεὺς τοποθετεῖ τὸν ἀστερίσκον ἐπάνω εἰς τὸν Δίσκον καὶ σκεπάζει μὲ ἔνα ιερὸν κάλυμμα. Ἐπίσης σκεπάζει μὲ ἄλλο κάλυμμα καὶ τὸ ἄγιον Ποτήριον· καὶ ἔπειτα σκεπάζει καὶ τὰ δύο μαζὶ (Δίσκον καὶ Ποτήριον) μὲ τὸν Ἀέρα.

‘Η τοποθέτησις τοῦ Ἀστερίσκου εἰς τὸν Δίσκον παριστᾶ τὸν ἀστέρα, ποὺ ἐφάνη κατὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Τελευταῖον δέεται νὰ εὐλογηθῇ ἡ προετοιμασία αὐτὴ τῶν τιμίων δώρων καὶ νὰ γίνῃ ἡ σωτηρία μας μὲ τὴν μεσιτείαν τῆς Θεοτόκου καὶ δλων τῶν ἀγίων.

Μὲ τὴν δέησιν αὐτὴν τελειώνει ἡ ἀκολουθία τῆς προσκομιδῆς καὶ ὁ ἵερεὺς ἀρχίζει τὴν κυρίως λειτουργίαν, (διότι, ὅπως εἴπομεν, ἡ Προσκομιδὴ ἥτο μία προετοιμασία διὰ τὴν λειτουργίαν), ἡ δποία διαιρεῖται εἰς δύο μέρη.

Α' Μέρος τῆς Θείας Λειτουργίας.

Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς θείας λειτουργίας ἀποτελεῖται 1) ἀπὸ τὸ Προοίμιον, 2) ἀπὸ τὴν μικρὰν εἰσοδον, 3) ἀπὸ τὴν Ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ 4) ἀπὸ τὰς δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.

Τὸ μέρος αὐτὸ λέγεται καὶ λειτουργία τῶν κατηχουμένων, διότι οἱ κατηχούμενοι ἡμποροῦσαν νὰ παρακολουθοῦν τὸ μέρος τοῦτο τῆς λειτουργίας καὶ ὑστερα νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν ναόν. Ἀλλὰ τὸ μέρος αὐτὸ γίνεται καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν κατηχούμενοι, ὅπως σήμερον. Διότι τὸ μέρος αὐτό, ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸ βάπτισμά του, ἔως τὰ πάθη του, εἶναι χρήσιμον καὶ διὰ τοὺς βαπτισμένους χριστιανούς (πιστοὺς) καὶ διὰ τοὺς ἀβαπτίστους (κατηχουμένους).

1) *Tὸ προοίμιον τῆς θείας λειτουργίας.* Τὸ προοίμιον εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς θείας λειτουργίας καὶ γίνεται ὡς ἔξῆς:

‘Ο ἵερεὺς ἀναγινώσκει μυστικὰ διαφόρους εὐχάς, προσκυνεῖ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν καὶ ἀσπάζεται τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ποὺ εύρισκεται ἐπάνω εἰς αὐτὴν.

‘Ο διάκονος, ἀφοῦ ἀσπασθῇ καὶ αὐτὸς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, ἔξέρχεται ἀπὸ τὸ ἱερὸν καὶ στέκεται ἐμπρὸς εἰς τὴν ὥραίαν πύλην καὶ ἀναφωνεῖ «Εὐλόγησον Δέσποτα». ‘Ο ἵερεὺς τότε ἀπαντᾷ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Καὶ μὲ τὴν εὐλογίαν αὐτὴν τῆς ἀγίας Τριάδος ἀρχίζει ἡ λειτουργία.

‘Ο διάκονος τότε ἀπαγγέλλει τὴν συναπτὴν δέησιν, δηλαδὴ μίαν σειρὰν δεήσεων ἐνωμένων, ἡ δποία λέγεται καὶ Εἰρηνικά, διότι ἡ δέησις αὐτὴ ἀρχίζει μὲ τὰς λέξεις «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν κλπ...».

Εἰς τὰς δεήσεις αὐτὰς ἀπαντοῦν οἱ ψάλται, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸν λαόν (διύτι ἀρχαιότερα δ λαός ἀπαντοῦσε), «Κύριε ἐλέησον» κλ.

Μετὰ τὰς δεήσεις αὐτὰς ὁ διάκονος εἰσέρχεται εἰς τὸ ἱερὸν καὶ οἱ ψάλται ψάλλουν τὰ τυπικά, δηλαδὴ τὸ «Ἐύλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον...». Κατόπιν ψάλλονται τὰ ἀντιφωνα, δηλαδὴ ὕμνοι, ποὺ ψάλλονται ἀπὸ τὸν δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν ψάλτην ἀντιφώνως, δηλαδὴ διαδοχικῶς, δπως π.χ. τὸ «Σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ, δ ἀναστάς..». Καὶ ἔπειτα ψάλλεται ἔνα ποίημα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ποὺ ἀρχίζει «Ο μονογενῆς Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ...»

Τελευταῖα ψάλλονται οἱ μακαρισμοὶ μὲ διάφορα ἄλλα τροπάρια, ἔνα δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας.

2) *Ἡ Μικρὰ εἰσεδοσ.* Ἀμέσως τώρα μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ προοιμίου ἀνοίγονται αἱ θύραι τοῦ ἱεροῦ βῆματος καὶ δ ἱερεὺς δίδει εἰς τὸν διάκονον τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐξέρχονται τότε μαζὶ ἀπὸ τὴν βορεινὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, ἐνῷ δ διάκονος κρατεῖ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ προηγεῖται τοῦ Εὐαγγελίου μία λαμπάς ἀναμμένη.

Στέκονται τότε ἐμπρὸς εἰς τὴν ὠραίαν πύλην καὶ δ διάκονος ἐκφωνεῖ «Σοφία, Ὁρθοὶ κλ..». Ἡ ἐκφώνησις αὐτὴ σημαίνει δλοι μας τώρα, ἀς ὑποδεχθῶμεν δρθοί, δηλαδὴ μὲ εὐλαβικὴν στάσιν, τὸν ἐρχόμενον Χριστόν. Διότι τώρα πρόκειται νὰ ἀκούσωμεν τὸν λόγον του, δηλαδὴ τὴν σοφίαν του, ποὺ γράφεται μέσα εἰς τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον.

Ἐπειτα δ ἱερεὺς καὶ δ διάκονος εἰσέρχονται εἰς τὸ ἱερὸν διὰ τῆς ὠραίας πύλης, ἐνῷ οἱ ψάλται ψάλλουν «Δεῦτε προσκυνήσωμεν κλπ.». Ἀφοῦ τελειώσῃ δ ὕμνος οὕτος ψάλλεται δ τρισάγιος ὕμνος καὶ δταν οἱ ψάλται διὰ τρίτην φοράν ψάλλουν τὸ «Ἄγιος δ Θεός...» δ διάκονος ἐκφωνεῖ «Δύναμις». Καὶ οἱ ψάλται τότε ψάλλουν τὸ «Ἄγιος δ Θεός...» μὲ δυνατωτέραν φωνὴν καὶ βραδέως.

Σημ. Ο τρισάγιος ὕμνος εἶναι ἀρχαιότατος «Ἄγιος δ Θεός, ἄγιος ἴσχυρός, ἄγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς», διότι εὑρίσκεται γραμμένος εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Τὸν ὕμνον αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ἐπαναλαμβάνει τρεῖς φοράς διὰ νὰ δοξολογήσῃ τὴν ἄγιαν Τριάδα. Δι' αὐτὸν λέγεται τρισάγιος.

Τὸ σημεῖον αὐτὸν τῆς θείας λειτουργίας λέγεται Εἴσοδος, διότι παλαιότερα ἐγίνετο ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγε-

λίου εἰς τὸ ἱερόν ἀπό τὸ σκευοφυλάκιον, τὸ δποῖον ἥτο, δπως εἴδομεν προηγουμένως, ἐκτὸς τοῦ ναοῦ εἰς ἄλλο διαμέρισμα. Δι' αὐτὸν ἡ Μικρὰ εἰσοδος λέγεται καὶ εἰσοδος τοῦ Εὐαγγελίου.

Σήμερον, ποὺ τὸ σκευοφυλάκιον εἶναι εἰς τὸ ἱερόν, ἔξαγεται τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ ἱεροῦ καὶ εἰσάγεται (γίνεται ἡ εἰσοδός του) πάλιν εἰς αὐτό.

3) *Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου.* Μετὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ τρισαγίου ὑμνου γίνεται ἡ ἀνάγνωσις περικοπῶν ἀπὸ τὰς Πράξεις ἢ τὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου.

Τὸ σημεῖον αὐτὸν τῆς θείας λειτουργίας γίνεται ὡς ἔξῆς:

Αφοῦ διάκονος καλέσῃ τοὺς χριστιανούς νὰ προσέξουν μὲ τοὺς λόγους «Πρόσχωμεν. Σοφία πρόσχωμεν», ἀναγινώσκει διὰ φάλητης ἢ ἄλλος κανεὶς εὔσεβὴς χριστιανὸς τὸν Ἀπόστολον, δηλαδὴ μίαν περικοπὴν ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἢ ἀπὸ τὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων, ποὺ δρίζεται ν' ἀναγινώσκεται τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Καὶ ἀφοῦ τελειώσῃ ἢ ἀνάγνωσις, ψάλλεται ἀργὰ τὸ «ἄλληλούτα», ποὺ σημαίνει «αἰνεῖτε τὸν Θεόν».

Ἐπειτα διερεύς σκορπίζει μὲ τὸ θυμίσαμα τὴν εὐωδίαν τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τὰ δόπια προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ δποῖον θὰ ἀναγνωσθῇ τώρα ἀπὸ τὸν διάκονον.

Τὸ «ἄλληλούτα» εἶναι ἔβραϊκὴ λέξις, ποὺ τὴν ἔψαλλον οἱ Ἐβραῖοι εἰς τὰς μεγάλας ἑορτάς των. Τὴν λέξιν αὐτὴν ἥκουσε καὶ διὰ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης νὰ ψάλλεται ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. Καὶ πράγμαστι, ἀφοῦ διερεύς μᾶς προσκαλέσει νὰ προσέξωμεν μὲ τοὺς λόγους «Σοφία, δρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου», διὰ διάκονος ἀναβαίνει εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιον.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐγίνετο ἀμέσως τὸ θεῖον κήρυγμα, διότι εἶναι τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τῆς θείας λειτουργίας.

4) *Αἱ δεήσεις ὑπὲρ τῶν Κατηχουμένων.* Μετὰ τὸ κήρυγμα διὰ διάκονος δέεται ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων καὶ προτρέπει καὶ τοὺς πιστοὺς νὰ δεηθοῦν καὶ αὐτοὶ διὰ τοὺς κατηχουμένους, διότι καὶ αὐτοὶ θὰ βαπτισθοῦν.

Τώρα πλησιάζει ἡ ὥρα, ποὺ θ' ἀρχίσῃ τὸ ἱερώτερον μέρος τῆς θείας λειτουργίας, ἡ μετουσίωσις, δηλαδὴ διὰγιασμὸς τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς ούσιας αὐτῶν εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ οἱ κατηχούμενοι δὲν ἐθεωροῦντο ἄξιοι νὰ παρευρίσκωνται κατὰ τὴν Ἱερωτάτην αὐτὴν στιγμήν, διὰ τοῦτο ὁ διάκονος τοὺς διέτασσε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν ναὸν μὲ τὴν διάταγὴν: «ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, μὴ τις τῶν κατηχουμένων», δηλαδὴ νὰ μὴν παραμείνῃ κανένας ἀπὸ τοὺς κατηχουμένους.

Μόλις ἔφευγον οὗτοι, οἱ θυρωροὶ (πυλωροὶ) ἔτρεχαν καὶ ἔκλειναν τὰς θύρας τοῦ ναοῦ διὰ νὰ μὴ εἰσέλθουν πάλιν. Καὶ δὲ Ἱερεὺς τὴν ἴδιαν στιγμὴν ἔξαπλώνει ἐπάνω εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν τὸ ἀντιμήνσιον διὰ νὰ τελέσῃ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον μυστήριον.

B'. Μέρος τῆς θείας λειτουργίας.

Τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ ἔξοχώτερον τῆς θείας λειτουργίας, διότι εἰς αὐτὸ θὰ γίνῃ ὁ ἀγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων (ἢ μετουσίωσις) μὲ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

Τὸ μέρος αὐτὸ συνηθίζεται νὰ λέγεται καὶ λειτουργία τῶν πιστῶν, διότι μόνον οἱ πιστοὶ (οἱ βαπτισμένοι) εἶχαν ἀδειαν νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὸν ναόν. Δι' αὐτὸ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι σήμερον ὥμετις οἱ βαπτισμένοι χριστιανοὶ (πιστοὶ) νὰ μὴ φεύγωμεν ἀπὸ τὸν ναὸν κατὰ τὴν σπουδαιοτάτην αὐτὴν στιγμήν.

Τὸ μέρος αὐτὸ περιλαμβάνει τὰ ἔξῆς τρία σημεῖα τῆς θείας λειτουργίας μέχρι τέλους: 1) Τὴν Μεγάλην εἰσοδον καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, 2) τὸν Ἀγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων καὶ 3) τὴν θείαν κοινωνίαν (μετάληψιν) καὶ ἀπόλυσιν.

1) *Ἡ Μεγάλη εἰσοδος καὶ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως.* Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν κατηχουμένων ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ «ὅσοι πιστοί», δηλαδὴ νὰ μείνετε ὅσοι εἰσθε πιστοί.

Ἀμέσως ἔπειτα γίνεται ἡ θριαμβευτικὴ μεταφορὰ τῶν τιμίων δώρων ἀπὸ τὴν Προσκομιδὴν διὰ μέσου τοῦ κυρίως ναοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν. Καὶ αὐτὴ ἡ μεταφορὰ λέγεται μεγάλη εἰσοδος πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὴν μικρὰν εἰσοδον, διότι ἡ εἰσοδος αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλοπρεπεστέρα.

Γίνεται ως ἔξῆς :

‘Ο Ἱερεὺς εὔχεται μυστικῶς ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν νὰ κάμῃ αὐτὸν ἄξιον ὁ Θεὸς διὰ νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριον.

Οἱ ψάλται ψάλλουν τότε τὸν Χερουβικὸν Ὅμνον μὲ

τὸν ὄποῖον παρακινούμεθα νὰ καθαρίσωμεν τὴν σκέψιν μας ἀπὸ κάθε φροντίδα τοῦ κόσμου διὰ νὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν βασιλέα τῆς δόξης, ποὺ θὰ παρουσιασθῇ μετ' ὄλιγον μὲ τὴν μεγάλην εἰσοδον. 'Ο ύμνος αὐτὸς λέγεται Χερουβικός, διότι ἀρχίζει μὲ τὰς λέξεις «Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες. . .». Καὶ τὸν ἔγραψεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος ὁ νεώτερος.

Καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ ψάλλεται τὸ μέρος τοῦ ὅμνου «ώς τὸν βασιλέα τῶν δλων ὑποδεξόμενοι», διερεύς λαμβάνει τὰ δῶρα ἀπὸ τὴν προσκομιδὴν καὶ ἔξερχεται ἀπὸ τὴν βορεινὴν θύραν. 'Ο διάκονος φέρει εἰς τοὺς ὄμοιους του τὸν ἀέρα καὶ εἰς τὴν κεφαλήν του τὸν ἄγιον δίσκον, ὃ δὲ ἵερεὺς κρατεῖ τὸ ἄγιον Ποτήριον.

Στέκονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ ὁ ἵερεὺς δέεται δι’ δλους τοὺς ὄρθιοδόξους χριστιανούς καὶ διὰ τὴν ἵερωσύνην του. Ἐπειτα εἰσέρχονται εἰς τὸ ἱερὸν καὶ τοποθετοῦν τὸν ἄγιον Δίσκον καὶ τὸ ἄγιον Ποτήριον ἐπάνω εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν καὶ ὁ ἵερεὺς καλύπτει αὐτὰ μὲ τὸν ἀέρα. Αἱ θύραι τοῦ ἱεροῦ τότε κλείονται.

Ἡ εἰσοδος αὐτὴ παριστᾶ ὅτι ὁ Χριστὸς προσέρχεται εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον.

Μετὰ τὴν εἰσοδον ὁ διάκονος ἔξερχεται ἀπὸ τὸ ἱερὸν εἰς τὸν σολέαν καὶ ἐκφωνεῖ μίαν αἴτησιν διὰ τὰ δῶρα, διὰ τὰς ψυχάς μας καὶ τελευταῖα λέγει: «Ἄγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν». Κατὰ τὴν στιγμὴν σύτην οἱ χριστιανοὶ παλαιότερα διὰ νὰ δείξουν πώς ἀγαποῦν ἀλλήλους, ἡσπάζοντο ἀναμεταξύ των. Δι’ αὐτὸν οἱ λειτουργοὶ ἵερεῖς ἀσπάζονται ἀναμεταξύ των σημερον ἐμπρός εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν.

Ἀμέσως μετὰ τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης, ὁ ψάλτης ψάλλει: «Πατέρα, Υἱόν καὶ ἄγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον», δηλαδὴ ὁμολογοῦμεν τὴν πίστιν μας εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα.

Ἀμέσως ὁ ἵερεὺς τότε ξεσκεπάζει τὰ ὅγια δῶρα, ἐνῷ ὁ διάκονος ἀναφωνεῖ «Τὰς θύρας, τὰς θύρας, κλπ.» Δηλαδὴ ὁ διάκονος εἰδοποιεῖ τοὺς θυρωροὺς νὰ προσέχουν τὰς θύρας τοῦ ναοῦ διὰ νὰ μὴν εἰσέλθῃ κανεὶς ἄπιστος ἢ κατηχούμενος τὴν στιγμὴν αὐτήν, ποὺ θὰ γίνῃ ἡ μεγάλη θυσία, ὁ 'Ἄγιασμός.

Μετὰ τοῦτο ἀπαγγέλλεται τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ποὺ εἶναι ὁμολογία τῆς πίστεώς μας καὶ συμπληρώνει τὴν πρώτην «Πατέρα, Υἱόν . . .» Δι’ αὐτὸν τὸ σημεῖον τοῦτο λέγεται ὁμολογία τῆς πίστεως.

Τὴν στιγμὴν ποὺ γίνεται ἡ ἀπαγγελία τοῦ Συμβόλου, ὁ ἵερεὺς κινεῖ ἄνω τῶν τιμίων δώρων τὸν ἀέρα διὰ νὰ προφυλάξῃ αὐτὰ ἀπὸ κάθε ἔντομον. Παριστᾶ ὅμως ἡ κίνησις αὐτὴ καὶ τὴν πνοὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ποὺ μετ’ ὀλίγον θὰ ἀγιάσῃ τὰ δῶρα.

2) Ὁ ἀγιασμὸς τῶν τιμίων Δώρων. Τώρα ἀρχίζει τὸ ἵερωτερον μέρος τῆς λειτουργίας, δηλαδὴ ὁ ἀγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων καὶ πρέπει νὰ προσφέρωμεν τὴν θυσίαν μας (ἀναφοράν μας) καὶ νὰ σταθῶμεν μὲν φόβον καὶ νὰ ἔχωμεν σκέψεις εἰρηνικάς. Διὰ τοῦτο ὁ διακόνος ἀναφωνεῖ «Στῶμεν καλῶς. Στῶμεν μετὰ φόβου. Πρόσχωμεν τὴν ἀγίαν Ἀναφοράν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν».

Ὁ ἵερεὺς μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ διακόνου ἀπαγγέλλει μυστικῶς μίαν κατανυκτικὴν εὔχήν. τὴν δόποιαν πολλάκις διακόπτει καὶ τὰς διακοπὰς τῆς συνέχειας τὰς λέγει μεγαλοφώνως. Αἱ διακοπαὶ αὐταὶ γίνονται διὰ νὰ προετοιμάζεται διὰ τοῦ λαός, διότι πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ τέλεσις τοῦ ἵερωτέρου μέρους τῆς θυσίας. Δι’ αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ λαοῦ εἰς τὰς διακοπὰς αὐτάς, ποὺ εἶναι προτρεπτικαί, ἀπαντᾶ διὰ τοῦ λαοῦ καὶ ἀποδέχεται τὸ παραγγέλματα τοῦ ἵερέως. Καὶ ἔτσι γίνεται ἔνας διάλογος μεταξὺ ἵερέως καὶ λαοῦ, διὰ τοῦ λαοῦ βεβαιώνει διὰ τοῦ πάντοτε ἔχει τὰς καρδίας του εἰς τὸν Κύριον καὶ διὰ τοῦ πάντοτε ἔχει τὰς καρδίας του εἰς τὸν Κύριον καὶ διὰ τοῦ πάντοτε ἔχει τὰς καρδίας του εἰς τὸν Κύριον.

Εἰς ἄλλην διακοπὴν ὁ ἵερεὺς ἀναφωνεῖ «Λάβετε φάγετε...» καὶ «Πίετε ἔξι αὐτοῦ πάντες», ποὺ εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον. Καὶ μετὰ ταῦτα συνεχίζει τὴν μυστικὴν εὔχήν του καὶ δέεται νὰ κατέλθῃ τὸ διγιόν πνεῦμα εἰς τὰ δῶρα, διὰ νὰ τὰ μεταβάλῃ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Σωτῆρος καὶ ἔπειτα νὰ τὰ προσφέρῃ ὡς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Ὁ λαός τότε διὰ τοῦ ψάλτου ψάλλει «Σὲ ὑμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν, Ζοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καὶ δεδμεθά σου δ Θεός ἡμῶν».

Καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ λέγει ὁ ἵερεὺς εἰς τὴν εὔχήν του «Καὶ ποίησον, τὸν μὲν ἄρτον...» «τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ κλ.», διὰ τοῦ λαοῦ μετουσιωνόνται εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν συνεπληρώθη τελείως δ ἀγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων.

Τὰ δῶρα λοιπὸν ἡγιάσθησαν καὶ ὁ ἵερεὺς μᾶς προετοιμάζει μὲ μίαν εὔχήν διὰ τὴν θείαν κοινωνίαν καὶ μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Καὶ ἡμεῖς ἀπαγγέλλομεν τὴν Κυριακὴν προσευχήν, ποὺ εἶναι ἡ προετοιμασία διὰ τὴν ἀγίαν μετάληψιν.

‘Ο ίερεὺς τὴν στιγμὴν αὐτὴν ρίπτει εἰς τὸ ἄγιον Ποτήριον τὴν μερίδα μὲ τὰ γράμματα ΙΣ καὶ ἔτσι γίνεται ἡ ἔνωσις τοῦ σώματος καὶ αἷματος τοῦ Χριστοῦ. Χύνει ἀκόμη καὶ ζέον ὅδωρ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅδατος ποὺ ἐχύθη ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ τὴν προετοιμασίαν αὐτὴν ὁ ίερεὺς καὶ ὁ διάκονος κοινωνοῦν, ἐνῷ ψάλλεται ἔνας ὑμνος, ποὺ λέγεται κοινωνικόν, διότι μὲ αὐτὸν προτρεπόμεθα εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν.

3) *Ἡ ἀγία κοινωνία καὶ ἡ ἀπόλυτισις.* Ἐνῷ ἀκόμη ψάλλεται τὸ κοινωνικόν, ὁ διάκονος ρίπτει εἰς τὸ ἄγιον Ποτήριον καὶ τὰς ἄλλας μερίδας ἀπὸ τοῦ Δίσκου μὲ τὰς δοπίας θὰ κοινωνήσουν οἱ χριστιανοί.

Αφοῦ τελειώσῃ ἡ ψαλμωδία τοῦ κοινωνικοῦ, ἀνοίγεται ἡ ὥραία πύλη καὶ τότε παρουσιάζεται ὁ ίερεὺς, ποὺ κρατεῖ τὸ ἄγιον Ποτήριον, καὶ ἐκφωνεῖ: «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε». Μὲ τοὺς λόγους αὐτούς μᾶς προσκαλεῖ νὰ προσέλθωμεν μὲ ἀγνὰς ψυχὰς καὶ νὰ κοινωνήσωμεν.

Αμέσως πλησιάζουν οἱ πιστοὶ καὶ ἄξιοι, οἱ προετοιμασμένοι μὲ τὸ μυστήριον τῆς ἔξομολογήσεως καὶ μετανοίας, καὶ προτοῦ νὰ κοινωνήσουν λέγουν. «Πιστεύω, Κύριε, καὶ δομολογῶ...». Καὶ ὁ λειτουργὸς ιερεὺς μεταλαμβάνει κάθε ἔνα χωριστὰ καὶ λέγει: «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον». Ἔπειτα ὁ ίερεὺς παραλαμβάνει μετὰ τὴν θείαν μετάληψιν τὰ δῶρα ἀπὸ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, ποὺ τὰ ἐτοποθέτησε, καὶ τὰ μεταφέρει εἰς τὴν Πρόθεσιν. Τὰ παρουσιάζει ὑψωμένα εἰς τοὺς πιστούς ἀπὸ τὴν ὥραίαν πύλην καὶ λέγει: «Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ...». Ἡ ὑψωσις αὐτὴ παριστᾷ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ.

‘Ο διάκονος τότε κάμνει μίαν δέησιν, μὲ τὴν δοπίαν παρακαλεῖ τὸν Θεόν νὰ μᾶς χαρίσῃ δλῆν τὴν ἡμέραν τελείαν, ἀγίαν, εἰρηνικήν καὶ ἀναμάρτητον. Εἰς τὸ τέλος τῆς δεήσεως αὐτῆς ὁ ίερεὺς στρέφεται εἰς τὸν λαὸν καὶ τοῦ δίδει τὸ παράγγελμα: «Ἐν εἰρήνῃ προσέλθωμεν», δηλαδὴ νὰ ἔξελθωμεν ἀπὸ τὸν ναόν μὲ ἀγάπην καὶ εἰρήνην.

Καὶ ἀμέσως διαβάζει ἐπὶ τοῦ σολέα τὴν δοπισθάμβων εὐχὴν μὲ τὴν δοπίαν προτρέπει τοὺς κοινωνήσαντας νὰ δεηθοῦν, προτοῦ φύγουν διὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου, τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν ἀρχόντων καὶ δλου τοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὸν σκοπὸν τῆς δεήσεως αὐτῆς εἶναι φανερόν, δτὶ δόφεί-

λομεν νὰ παραμένωμεν εἰς τὸν ναὸν μέχρι τῆς ἀπολύσεως.

Ἡ τελευταία πρᾶξις τῆς ἀπολύσεως εἶναι ἡ διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου (τεμάχιον ἄρτου) εἰς ἐκείνους, ποὺ δὲν ἔκοινώησαν τὰ τίμια δῶρα καὶ δίδεται εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τῶν δῶρων (ἀντίδωρον).

Λέγεται ἡ εὐχὴ τοῦ ὁπισθάμβωνος, διότι παλαιότερα ἀνεγινώσκετο ὅπισθεν τοῦ ἄμβωνος, ποὺ εύρισκετο εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ.

Ἄπὸ τὴν ἑρμηνείαν, ποὺ ἐκάμαμεν ὅλης τῆς θείας λειτουργίας, βλέπομεν ὅτι εἰς τὸ μυστήριον αὐτὸ παρουσιάζεται δόλοκληρος ὁ βίος τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῆς Γεννήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἀναλήψεώς του.

B'. Αἱ ἔκτακτοι ἰεραὶ ἀκολουθίαι.

Αἱ ἔκτακτοι ἀκολουθίαι εἶναι ἔκειναι, ποὺ τελοῦνται ἔκτακτως καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν χριστιανῶν καὶ πολλὰς φοράς γίνονται ἔξω τοῦ ναοῦ.

Αἱ ἀκολουθίαι αὐταὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1) *Τὰ μυστήρια*, ἔκτός τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, τὸ δποῖον εἶναι ἀκολουθία τακτικὴ καὶ τὴν δποίαν ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν.

2) *Ἡ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ*, μὲ τὴν δποίαν δ νεόδμητος ναὸς ἀγιάζεται ὡς τόπος λατρείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀκολουθία αὐτή, τὴν δποίαν μόνον ὁ Ἐπίσκοπος τελεῖ, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κυριώτερα μέρη.

Κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ πρώτου μέρους ὁ Ἐπίσκοπος τοποθετεῖ ἄγια λείψανα μάρτυρος εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν. Τὰ λείψανα αὐτὰ τοποθετοῦνται προηγουμένως εἰς μίαν ἀργυρᾶν θήκην, τὴν δποίαν τοποθετεῖ ἐντὸς μιᾶς ὀπῆς τοῦ στύλου, ποὺ στηρίζεται ἡ ἀγία Τράπεζα.

Κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δευτέρου μέρους ἐνδύει τὴν ἀγίαν Τράπεζαν μὲ τὸ κατασάρκιον, τὸ ἀντιψήνσιον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς σινδόνος μὲ τὴν δποίαν περιετυλίχθη τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὅταν κατεβιβάσθη ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ.

“Υστερα δέ, ἀφοῦ γίνη ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ ψαλμωδία τοῦ τροπαρίου τοῦ ἀγίου, εἰς τὸν δποῖον ἀφιεροῦται ὁ ναός, ἀρχίζει ἡ θεία λειτουργία.

3) *Οἱ παρακλητικοὶ κανόνες*. Οἱ χριστιανοὶ εἰς στιγμὰς

ἀσθενειῶν καὶ κινδύνων πάντοτε προσέτρεχον εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ τὴν παρεκάλουν μὲν ὑμνους, μὲ φόδας καὶ μὲ διάφορα τροπάρια νὰ βοηθήσῃ αὐτούς. Τὸ σύνολον ὅλων αὐτῶν τῶν ὑμνῶν εἶναι οἱ κανόνες τῆς παρακλήσεως τῆς Θεοτόκου.

Οἱ κανόνες αὐτοὶ εἶναι δύο εἰδῶν.

Οἱ μικρὸς παρακλητικὸς κανὼν, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δλίγας εὔχας καὶ τροπάρια. Καὶ ὁ μέγας παρακλητικὸς κανὼν, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσοτέρας εὔχας καὶ τροπάρια καὶ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἔορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Οἱ μέγας κανὼν ψάλλεται κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὸν μῆνα Αὔγουστον, καὶ μετὰ τὸν ἐσπερινόν.

4) *Οἱ ἀγιασμός.* Αἱ ἀκολουθίαι τοῦ ἀγιασμοῦ εἶναι δύο. Ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου Ἀγιασμοῦ, ποὺ τελεῖται κατὰ τὴν ἔορτὴν τῶν Θεοφανειῶν, καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ μικροῦ Ἀγιασμοῦ, ποὺ τελεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου μηνὸς εἰς τὸν οἶκον.

Μὲ τὰς ἀκολουθίας αὐτὰς παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν νὰ γίνῃ τὸ ἀγιαζόμενον ὕδωρ θεραπευτικὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων μας.

5) *Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία.* Εἶναι μία σύντομος πένθιμος ἀκολουθία εἰς τὰς κηδείας τῶν νεκρῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ πένθιμα τροπάρια καὶ εὔχας μὲ τὰς δποίας κηδεύομεν τὸν νεκρὸν καὶ παρηγοροῦμεν τοὺς ζῶντας συγγενεῖς καὶ φίλους.

"Εχομεν τρεῖς ἀκολουθίας νεκρωσίμους, μίαν διὰ τοὺς κοσμικούς, ἄλλην διὰ τοὺς κληρικούς καὶ τρίτην διὰ τὰ νήπια.

6) *Τὰ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων (νεκρῶν).* Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ φανερώνει δτι μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν δὲν χάνεται ἡ σχέσις τῶν ζῶντων μὲ τοὺς νεκρούς, διότι δ ἀνθρωπος δὲν καταστρέφεται μετὰ θάνατον, ἀλλὰ ύπάρχει ζωὴ καὶ μακρὰν τοῦ τάφου.

Ἡ ἀνθρωπίνη λοιπὸν καρδία ἐνθυμεῖται τοὺς νεκροὺς μὲ τὰ μνημόσυνα καὶ δι' αὐτὸ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας μοιράζονται τὰ κόλλυβα. Τὰ κόλλυβα ἀποτελοῦνται ἀπὸ βρασμένον σῖτον καὶ μᾶς ἐνθυμίζουν τὸ θαῦμα τοῦ μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, ποὺ εἶναι τὸ ἔξῆς: Κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα μ.Χ. δ αὐτο-

κράτωρ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης διέταξε κρυφίως νὰ νοθεύσουν τὰ τρόφιμα τῆς ἀγορᾶς μὲ τὸ αἷμα τῶν ζώων τῆς θυσίας τῶν εἰδωλολατρῶν. Καὶ ἔτσι νὰ φάγουν αὐτὰ οἱ χριστιανοὶ καὶ παραβοῦν τὴν νηστείαν. Τότε ὁ μεγαλομάρτυς Θεόδωρος ὁ Τήρων παρουσιάσθη εἰς τὸν ὑπνον τοῦ Πατριάρχου Εὐδοξίου καὶ τὸν εἰδοποίησε νὰ βράσουν οἱ Χριστιανοὶ σῖτον καὶ νὰ τὸν γλυκάνουν μὲ μέλι (κόλλαυβα) καὶ νὰ τὸν φάγουν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1) Τι είναι κατήχησις, τι θά μᾶς διδάξῃ τὸ μάθημα τῆς Χρ) ^ρ ε ^η ς δρθιδόδξου Κατηχήσεως, αἱ πηγαι τῆς Χρικῆς Κατηχήσεως	Σελίς 3
2) Τι είναι ἡ Ἀγία Γραφὴ (Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ Καινὴ Διαθήκη, ποῖα τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς)	> 4
3) Τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης	> 5
4) Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης	> 6
5) Τι είναι Ἱερὰ Παράδοσις	> 7
6) Τι είναι Θρησκεία	> 8
7) Αἱ διάφοραι Θρησκεῖαι	> 9
8) Αἱ Πολυθεϊστικαὶ Θρησκεῖαι	> 10
9) Αἱ Μονοθεϊστικαὶ Θρησκεῖαι	> 11
10) Ὁ Χριστιανισμός	> 12

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

11) Τὸ Σύμβολον	> 13
12) Ἡ Ἰστορία τοῦ Συμβόλου μας	> 13
Ἡ Ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως	>

Ο ΘΕΟΣ

13) Τι είναι ὁ Θεός	> 14
14) Ποία είναι τὰ ἴδιώματά του	> 15
15) Αἱ φυσικαὶ ἴδιότητες τοῦ Θεοῦ	> 15
16) Αἱ λογικαὶ ἴδιότητες τοῦ Θεοῦ	> 16
17) Αἱ ἡθικαὶ ἴδιότητες τοῦ Θεοῦ	> 16
18) Ἡ Δημιουργία !	> 17
19) Τι είναι οἱ Ἀγγελοι	> 18
20) Ὁ ὄλικός κόσμος καὶ ὁ ἀνθρωπος	> 19
21) Ἡ θεέα πρόνοια	> 20

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

22) Ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου	> 21
23) Ἡ ἐνσάρκωσις καὶ ἐνανθρώπησις τοῦ Σωτῆρος	> 22
24) Προπαρασκευὴ τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν.	> 23
25) Ἡ Στούρωσις	> 24
26) Ἡ Ἀνάστασις	> 25
27) Ἡ Ἀνάληψις	> 26
28) Ἡ Δευτέρα Πάρουσία	> 26
Τὸ Ἀγιον Πνεῦμα	> 27
Ἡ Ἀγία Τριάς	> 28

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

29) Τί είναι Ἐκκλησία	Σελίς	29
30) Διατὶ ἡ Ἐκκλησία λέγεται Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική	>	30
31) Αἱ διάφοραι Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι	>	31
32) Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστινιανικὴ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία	>	32

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

33) Τὸ Βάπτισμα	>	34
34) Τὸ Χρῖσμα	>	36
35) Ἡ Μετάνοια ἢ Ἐξομολόγησις	>	37
36) Ἡ Θεία Εὐχαριστία	>	39
37) Τὸ Εὐχέλαιον	>	41
38) Ὁ Γάμος	>	42
39) Ἡ Ἰερωσύνη	>	44

Η ΜΕΛΛΟΥΣΑ ΖΩΗ

40) Ἡ Ἀνάστασις τῶν νεκρῶν	>	47
41) Ἡ Ζωὴ τοῦ Μέλλοντος αἰῶνος	>	48

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΗΘΙΚΟΝ

42) Τὰ Χριστιανικὰ ἔργα μας	>	49
43) Ὁ Δεκάλογος	>	49

Ο ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

44) Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν	>	50
--	---	----

Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

45) Ἡ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς γονεῖς μας	>	52
---	---	----

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

46) Τὰ λοιπὰ καθήκοντά μας πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους δόμιούς μας	>	53
47) Ὁ σεβασμὸς τῆς ζωῆς των	>	54
48) Ὁ σεβασμὸς τῆς τιμῆς των	>	54
49) Ὁ σεβασμὸς τῆς περιουσίας των	>	54
50) Ὁ σεβασμὸς τῆς ἐλευθερίας των	>	55
51) Ὁ σεβασμὸς τῶν ἀγαθῶν των	>	55

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

52) Τὰ εἶδη τῆς προσευχῆς	>	56
53) Πῶς πρέπει νὰ προσευχώμεθα	>	57
54) Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ	>	57
55) 1] Ὁ πρόλογος τῆς προσευχῆς	>	58
56) 2] Αἱ εὐχαὶ τῆς προσευχῆς (πρώτη, δευτέρα, καὶ τοίτη)	>	58
57) 3] Τὰ τέσσαρα ἀλτήματα τῆς προσευχῆς (πρῶτον, δεύτερον, τρίτον, τέταρτον)	>	59—60

58) 4] Ὁ Ἐπίλογος τῆς προσευχῆς	Σελίς	60
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΝ		
59) Τί είναι Λειτουργική	>	61

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΙΕΡΟΙ ΤΟΠΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

60) Ὁ Ναός	>	63
61) Ὁ Χριστιανικός Ναός	>	63
62) Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ	>	64

ΟΙ ΡΥΘΜΟΙ

63) 1] Ὁ ρυθμὸς Βασιλικῆς	>	65
64) 2] Ὁ Βυζαντινὸς ρυθμός	>	65
65) 3] Ὁ Γοτθικὸς ρυθμός	>	66
66) 4] Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως	>	68

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΑΥΤΟΥ

67) 1] Ὁ Πρόναος	>	68
68) 2] Ὁ Κυρίως ναός	>	69
69) α'] Τὰ στασίδια	>	70
70) β'] Ὁ Ἀμβων	>	70
71) γ'] Τὰ Ἀναλογεῖα	>	70
72) δ'] Τὸ Εἰκονοστάσιον	>	71
73) ε'] Ὁ Σολέας	>	71
74) 3] Τὸ ἄγιον Βῆμα	>	71
75) α'] Ἡ ἄγια Τραπέζα	>	72
76) 1] Τὸ εἰλητόν	>	72
77) 2] Τὸ Κατασάρκιον	>	73
78) 3] Τὸ Ἀντιμήνσιον	>	73
79) 4] Ὁ Ἐπιτάφιος	>	74
80) β'] Ἡ Προσκομιδή	>	74
81) γ'] Τὸ Σκευοφυλάκιον	>	74
82) δ'] Τὸ Σύνθρονον	>	74
83) 1] Ἡ Κρήνη	>	75
84) 2] Τὸ Βαπτιστήριον	>	75
Τὰ ιερά σκεύη	>	76

Α'. ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

85) 1] Τὸ ἄγιον Ποτέριον	>	76
86) 2] Ὁ ἄγιος Δίσκος	>	77
87) 3] Ἡ Λόγχη	>	77
88) 4] Ὁ Ἀστερίσκος	>	77
89) 5] Ἡ Λοβίς	>	78
90) 6] Ὁ Σπόγγος	>	78
91) 7] Τὸ Ζέον	>	79
92) 8] Τὸ Ἀρτοφόριον	>	79

ΙΕΡΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΚΕΥΗ

93) 1] Τὸ Θυμιατήριον	Σελίς	80
2] Ὁ φωτισμὸς τοῦ ναοῦ	»	80
94) α' Αἱ Κανδῆλαι	»	81
95) β' Τὰ Κηρύα	»	81
96) 3] Τὰ Ἀναθήματα	»	81
97) 4] Οἱ Κώδωνες	»	81
98) 5] Τὰ Ἐξαπτέρυγα	»	82
99) 6] Τὸ Μυροδοχεῖον	»	82
100) 7] Αἱ ἄγιαι εἰκόνες	»	82

ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΜΦΙΑ

101) α' Τὰ ιερὰ ἄμφια τοῦ Διακόνου	»	85
102) β' Τὰ ιερὰ ἄμφια τοῦ Πρεσβυτέρου	»	85
103) γ' Τὰ ιερὰ ἄμφια τοῦ Ἐπισκόπου	»	86

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΠΟΤΕ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ
ΙΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

104) α' Αἱ ἀκίνητοι Δεσποτικαὶ ἔορται	»	91
105) β' Αἱ κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἔορται	»	92
106) Αἱ Κυριακαὶ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς	»	94
107) Ἡ Μεγάλη Ἐβδομάς	»	96
108) β' Αἱ κινηταὶ ἔορται καὶ Κυριακαὶ μετὰ τὸ Πάσχα	»	99
109) Αἱ Θεομητορικαὶ ἔορται	»	101
110) Αἱ ἔορται τῶν Ἅγιων	»	102

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΠΩΣ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ
ΙΕΡΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

111) Αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ ιεραὶ ἀκολουθίαι	»	106
112) α' Αἱ τακτικαὶ ἀκολουθίαι	»	107
113) Ἡ θεία λειτουργία	»	110
Ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας	»	111
114) Ἡ προσκομιδὴ	»	112
115) α' Μέρος τῆς θείας λειτουργίας	»	114
116) β' Μέρος τῆς θείας λειτουργίας	»	117
117) γ' Αἱ ἔκτακτοι ιεραὶ ἀκολουθίαι	»	121

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ

Αρ. { Πρωτ. 2313
Διεκπ. 1616

Αθήνησι τῇ 21 Αύγουστου 1935

Πρός
τὸν κ Ι. Δ. Κολλάρον Βιβλιεκδότην

Ἐν ταῦθα

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 2ας Ἰουλίου ἐ. ἔ. αἰτήσεως
ύμῶν, δι' ἡς ὑποβάλλετε τῇ Ἱερᾶ Συνόδῳ πρὸς ἔγκρισιν
βιβλίον «Ὀρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις καὶ Λει-
τουργικὴ» τοῦ Α. Κοντομάρη πρὸς χρῆσιν τῶν μοιητῶν
τῆς ΣΤ'. τάξεως τῶν Δημοτικῶν Σχολείων γνωρίζομεν
ύμῖν σὺν τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ ὡς ἄνω βιβλίου, διεξελθόν-
τες αὐτὸν οὐδέν ἐν αὐτῷ εὑρομεν τὸ ἀπόδον πέροι; τε τὰ
Δργματα καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνα-
τολικῆς Ἐκκλησίας.

Κατ' ἀκολουθίαν ἐπιτρέπομεν τὴν χρῆσιν καὶ κυκλο-
φορίαν αὐτοῦ.

Ο Αθηνῶν
† ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Πρόεδρος

3